

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitæte ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Tractatus Tertius, De obiecto Theologiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

Scot.

Ocham.

Gabriel.

Maior.

In Hæretico
non manet
Theologiæ
cognitio,
quam habuit
antequam
esset hære-
ticus.

quàm scientiam. Manere in hæretico fidem acquisitam, cuius nomine etiā includunt Theologiam, docent Scotus, in 3. d. 23. q. vn. §. *de primo*. Ocham in 3. quæst. 8. art. 3. ad primam difficultatem, & in fine ad 3. dubium, Gabriel. d. 23. quæst. 2. art. 2. conclusione 5. & Maior. quæst. 4. prologi citata. Contraria tamen sententia omnino asserenda est, supposita doctrina communi superius explicata, quod principia Theologiæ credantur fide infusa: quam cum hæreticus non habeat, veræ, ac propriæ Theologiæ incapax erit, quamvis ob species memoratiuas principiorum, & conclusionum in animo remanentes, & habitus acquisitos ex principiis fidei humanæ creditis, ut interdum fieri solet, etiam à Catholicis non semper recordantibus reuelationis, retinebunt aliquam facilitatem, & usum discurrendi de iisdem obiectis Theologicis per actus, quoad substantiam modo aliquo similes Theologicis, quoad rationem verò formalem, & speciem diuersis. Itaque, ut vno verbo dicam, quodnam sit subiectum proximè capax Theologiæ, est intellectus non habens dispositionem vllam fidei diuinæ oppositam, cuius fundamentum est, quoniam intellectus capax habitus principiorum, est etiam capax habitus, & actuum circa conclusiones; habitus principiorum Theologiæ nostræ est fides, ut supra dictum est: ergo intellectus non habens vllam dispositionem fidei repugnantem, erit proximè capax Theologiæ viatorum. Hæc verò capacitas est remota, nam proximè requirit habitum fidei: ideoque subiectum proximè capax Theologiæ, est mens fide diuina illustrata.

(••)

TRACTATVS TERTIVS DE OB- IECTO THEO- LOGIÆ.

Nter causas habitus mentalis, principium locum obtinet obiectum, quod respectu habitus habet omnes ferè causandi modos; habet enim rationem finis, efficientis, ac formæ; nam quamvis dicatur materia, non tamen est materia, *ex qua*, sed, *circa quam*, ut docet. S. Thom. 1. 2. quæst. 18. art. 2. ad 2. dicitur tamen materia, propter aliqualem similitudinem ad factionem artificiosam terminatam ad materiam externam: cum enim intellectus dicatur hanc, vel illam rem agnoscere, intellectio actiue significata, concipitur per modum transeuntis ab intellectu ad obiectum: re autem vera non transit; sed manet in intellectu. Et ita obiectum respectu habitus, vel actus, non habet veram causalitatem materiæ, ut ait Scot. quæst. 3. prologi. §. *Ad argumentum primæ questionis*, & Bassol. quæst. item 3. art. 1. in fine. Est tamen finis, ut notat. S. Thom. 1. 2. quæst. 72. art. 3. ad 2. & quæst. 73. art. 3. ad 1. quatenus intentio operantis per habitum fertur in obiectum. Habet autem rationem formæ, in quantum dat speciem, ut ait idem. S. Doctor. 1. 2. quæst. 18. art. 2. ad 2. rationem verò efficientis, quoniam, ut ex August. lib. 9. de Trinitate, cap. ultimo frequenter usurpant Theologi, *ex obiecto, & potentia paritur notitia*. Et ita causalitatem eius respectu actuum, & habituum efficientem agnoscunt Scotus, & Bassol. ubi supra. Cum itaque tot modis causet, ad exactam notitiam causarum Theologiæ, oportet de eius obiecto dicere. In primis autem præmittam terminorum expositionem, ac diuisionem obiecti scientifici, deinde ad institutum applicabo.

Obiectum est materiale, ac formale: materiale triplex, primum, secundarium, adæquatum: primum per se continet veritates in scientia demonstrabiles.

CAPVT I.

Disturus de subiecto Theologiæ, necessarium duxi prius exponere notionem, ac proprietates ipsius iuxta communio-

S. Thom.

Obiectum
scientiæ ha-
bet omnes
ferè causan-
dos.

Scot.

Bassol.

S. Thom.

I.

Obiectum
subiectum
scientiæ an
tariem.

Durand.

Ocham.

Toletan.

Capreol.

Syluest.

munioem sententiam Doctorum, ut in-
do confet, quid de subiecto Theologiæ
statuendum fit. Inprimis autem obseruand-
um est à Doctoribus Theologis interd-
dum confundi, & pro eodem vsurpari
hæc duo nomina, obiectum, ac subie-
ctum; verum, si propriè agendum sit,
obiectum magis latè patet, quàm subie-
ctum: quidquid enim subiecti rationem
habet, obiecti quoque habet, quatenus
terminat actum potentiae. Sed non quid-
quid obiectum est, subiectum quoque di-
ci potest: siquidem ut notat Durand. q.
5. prologi, num. 6. Ocham. quæst. 2. an-
nexa. 3. principali, quæ est in ordine 9. lit.
T. Toletan. quæst. 5. art. 1. & quæst. 6. art.
1. Capreol. quæst. 4. art. 1. conclusione 2.
& Syluest. 1. p. conflati, quæst. 1. art. 16. §.
3. tota conclusio, de qua habetur actus scien-
tificus, obiectum illius est, non tamen sub-
iectum: hoc enim propriè dicitur id, quod
subijcitur proprietati, quæ de illo demon-
stratur: vnè etiam proprietas est obiectum,
nò verò subiectum actus, & habitus scien-
tifici. Hinc oritur, ut potentiae dicantur
propriè versari circa obiectum, nò verò cir-
ca subiectum: habitus verò tam circa sub-
iectum, quàm circa obiectum; quia nimi-
rum habitus semper est principium iudi-
cij, quod semper cadit super subiectum, &
prædicatum; potentiae verò vel id non ha-
bent, ut sensitiuæ; vel non semper, ut in-
tellectus.

II.

S. Thom.
Obiecti di-
uisio.

Sed hoc discrimine omisso, quod re-
peritur etiam in subiectis, & obiectis sin-
gulorum assensuum, dicendum est de ob-
iecto, quod per se respicit habitus totalis,
& à quo sortitur speciem. Secatur autem
obiectum scientificum auctore D. Thom.
2. 2. quæst. 1. art. 1. in formale, ac materia-
le, non quasi sint duæ res diuersæ in ge-
nere obiecti: sed quasi in duas rationes
constantes integram rationem obiecti spe-
cificantis: quæ distinctio nata est ex inde-
terminatione obiecti materialis, quod
idem omninò secundum rem propter di-
uersam rationem formalem intelligibili-
tatis, aptum est terminare notitias specie
diuersas: atque aded consideratum, se-
cundum solam entitatem suam, præcisa
quauis alia ratione formali, non est aptum
distinguere actus, vel habitus, qui ver-
santur circa ipsum: quod in ipsomet Deo
cernere licet; cuius si natura considere-
tur, abstrahendo ab hoc, vel illo genere
luminis, sub quo est agnoscibilis, non
distinguet vllum habitum, vel actum:
sed erit indifferens, ut ab hoc, vel illo
percipiatur. In hoc verò, cap. agam de

obiecto materiali; in sequenti de formali.

In primis suppono nomine subiecti,
vel obiecti materialis, non intelligi con-
ceptum simplicem, qui subijcitur in pro-
positione mentali, ut voluit Marfil. quæst.
2. prologi, art. 5. notab. 2. & alij Nomi-
nales: sed rem ipsam pro qua in propo-
sitione supponit simplex conceptus men-
tis, quæ est sententia communis docto-
rum, exceptis quibusdam Nominalibus;
quam confirmat Toletan. quæst. 6. pro-
logi, art. 2. conclusione 2. & 3. & argu-
menta oppposita soluit, art. 4. ad argu-
menta contra tertiam conclusionem. Est
igitur propriè loquendo subiectum id,
quod terminat, ut quod actum eius ha-
bitus, cuius est obiectum. Diuiditur au-
tem trifariam: nam aliud est adæqua-
tum: aliud primum, ac præcipuum, quod
aliqui vocant subiectum attributionis: aliud
denique secundarium, ac minus princi-
pale. Adæquatum vocat Bonauent. quæst.
1. prologi, vniuersale. Petrus de Taran-
tasia apud Marfil. quæst. 2. art. 5. notab.
4. & Dionysium quæst. 4. prologi subie-
ctum executionis. Ocham quæst. 2. an-
nexa 3. principali, quæ est in ordine 9.
ad 3. dubium, subiectum primum primi-
tiuæ prædicationis: Gregor. quæst. 4. art. 1.
§. *Nunc dicendum*, primum primitiuæ com-
munitatis, vel prædicationis. S. Thom.
5. met. lect. 7. initio, & Syluest. 1. p. con-
flati, quæst. 1. art. 16. *commune*. Est verò il-
lud, quod ambitu suo continet omnia, quæ
pertinent ad considerationem habitus, &
eius actus terminant, ut quod, siue ratione
sui, siue propter attributionem ad aliud.
Huius nò autè est altera conditio requisita,
quàm ut substat rationi formali distincti-
uæ habitus, & nihil excludat eorum, quæ
eidè rationi subsunt. Defectu primæ con-
ditionis, nò est obiectum adæquatum geo-
metriæ quantitas, ut continuam, & discre-
tam amplectitur, quoniam numerus non
potest induere rationem formalem obiecti
geometrici: defectu posterioris non est ad-
æquatum eiusdè geometriæ obiectum cor-
pus, quoniam excludit lineas, & superfi-
cies, quæ sub ratione formali eiusdem con-
tinentur. Aliud genus subiecti adæquati
inuexit Bonauent. vbi supra, quod vocat
integrale, quod contineat tamquam partes
integrales omnia, quæ in scientia tractan-
tur, & vocatur ab Ocham vbi proximè,
subiectum primum primitiuæ totalitatis.

Obiectum secundarium est, quod
subire potest rationem formalem ob-
iectiuam habitus, non tamen ipsius agni-
tio per se intenditur, sed ratione alterius,

III.

Marfil.

Toletan.

Subiectum
propriè lo-
quendo quid
fit.

S. Bonauent.

Petrus de
Tarrant.

Ocham.

Gregor.

S. Thom.

Syluest.

S. Bonauent.

Ocham.

IV.

Aegy.
Henric.
Richard.
Bassol.

Obiectum
secundarium
quod sit.

ad quod habet attributionem, qua subla-
ta nequitiam ad eiusmodi habitum re-
duceretur: quod vocant materiam, vt
distinctam à subiecto, Aegydius i. p. prolo-
gi, quæst. 3. Henricus in summa, art. 19.
quæst. 2. Richard. quæst. 6. prologi ad 5.
Bassol. quæst. 3. art. 1. §. *Quarto ponam*, &
fusè nimis distinctionem obiecti secun-
darii à primario declarant ex discrimine
assignato à Commentatore lib. 4. Meta-
phys. inter subiectum, & materiam: nam
subiectum est aliquid actu, & secundum
quid in potentia: quemadmodum corpus
naturale est actu per formam substantia-
lem; potentia verò ad accidentales; ma-
teria verò vt pote de se carens omni for-
ma, est simpliciter in potentia. Hoc in-
quiunt modo subiectum scientiæ, de quo
supponi debet, quod sit, & quid sit, est
actu cognitum in se, in potentia tamen ad
terminandam nouam cognitionem, qua-
tenus substat proprietatibus. Materia ve-
rò in scientia propriè dicitur, quod nullo
modo est cognitum ante scientiam, sed est
terminus inuestigationis scientiæ de ipso,
non quoad quid est, sed in quantum habet
attributionem ad subiectum primum, ac
principale scientiæ: materiam verò ap-
pellant id, quod alijs secundarium vocant.
Itaque in hoc consistit apud ipsos discrimen
inter subiectum primum, ac secundarium,
siue materiam: quod primum
formaliter se ipso continet rationem eam,
secundum quam omnia considerantur in
scientia, ratione cuius ipsum est præcogni-
tum, & virtute continet cætera discursu
scientifico cognoscenda: secundum ve-
rò nequaquam continet in se rationem
eiusmodi, sed solum est in potentia, vt
considerari possit sub ea: exempli cau-
sa gemmæ, liquores odoriferi, herbæ,
& similia nequaquam includunt sanita-
tem, quæ est forma, & ratio propria
subiecti medicinæ: sunt tamen in po-
tentia, vt in ordine ad ipsam consideren-
tur, & ita pertinent ad materiam artis
medicæ.

V.
Alen.
Albert.

Bonauent.
Aureol.

Aegy.
Henric.
Syluest.

Obiectum primum, quod Alen-
sis, i. p. quæst. 1. m. 3. appellat *materiam*
de qua secundum essentiam, Albertus in i. d.
i. art. 2. *subiectum speciale*, & tractatu i.
summ. quæst. 3. m. 1. *subiectum principaliter*
intentum. Bonauent. quæst. 1. *radicale*,
exempla tamen, quæ affert, scilicet li-
tera respectu grammaticæ, & puncti re-
spectu geometriæ, vt notat Aureolus,
quæst. vltima, art. 3. non sunt accommo-
data. Aegydius i. p. prologi, q. 3. Henric.
in summ. art. 19. quæst. 2. & Syluester,

quæst. 1. conflati, art. 16. principale. Pe-
trus de Tarantasia, vbi proximè, subiectum
intentionis. Ocham vbi proximè i. primi-
titiua perfectionis, Bassolis, quæst. 3. art.
1. §. *De primo*. Et Toletan. quæst. 5. art. 2.
primum, Gregorius citat. Gabriel. q. 9.
art. 1. in fine, primum primitiue attrib-
utionis. Et tandem absolute subiectum ap-
pellant Aegydius & Henricus, quæst. 1.
& 2. cit. & alijs. Est vero illud, quod præ-
cipue ratione sui, & non alterius venit in
considerationem habitus. Huius prima, &
præcipua proprietas, quam assignat Arist.
lib. 6. Ethic. cap. 6. & lib. 1. Poster. cap.
6. & lib. 7. met. t. 53. & 54. est vt sit ne-
cessarium: nam de contingentibus non est
scientia, vt ibidem probat Philosophus.
Hoc non requiri indicat Scotus, quæst. 3.
prologi in 4. laterali. §. *sed aliud*: quoniam
notitia intuitiua euidens obiecti conti-
ngentis, est verè scientia; Verum li-
cet demus secundum modum aliquem ha-
bere scientiæ rationem, non tamen ad sen-
sum Philosophi, nec ad eum, de quo mo-
do loquimur, quando agimus de subiecto
alicuius habitus totalis intellectui: nullus
enim datur, qui sit per se primo de obiecto
contingenti. Ad hoc ulterius requirit Phi-
losophus, vt sit vniuersale, lib. 6. Ethic.
cap. 6. & 3. met. t. 12. & lib. 7. cit. Cuius ratio
est, quoniam apud Aristot. singularia
non sunt necessaria; item non habent pro-
priam essentiam, definitionem, aut passio-
nes, sed hæc omnia habent ex natura gene-
rica, vel specifica, quam includunt; sub-
iectum autè debet habere partes, proprie-
tates, ac passiones: & ob hanc causam sin-
gularia excluduntur à ratione subiecti.

Præter hæc, in quibus omnes ferè cum
Aristot. conueniunt, adduntur à nonnul-
lis aliæ conditiones primi subiecti: præci-
pua est, quam assignat Scot. in quæst. 3.
prologi. §. *De secundo*, vbi asserit de ratio-
ne primi subiecti scientiæ esse, vt conti-
neat in se primo virtualiter omnes verita-
tes pertinentes ad eum habitum, cuius est
obiectum. Quam doctrinam sequitur
Aquilan. q. 2. art. 1. & declarat Lychet. in
hunc modum: *præmittit in primis veritates*
alicuius scientiæ, alias esse per se, siue ex termi-
nis notas, alias ex alijs, hoc est, virtute prima-
rum, quæ sunt ex terminis nota: & primas ait
contineri in primo subiecto non præcisè virtuali-
ter: sed quia subiectum continet formaliter, &
essentialiter definitionem, idèd enunciatio, qua
definitio affirmatur de definito, est per se nota; vt
cum dicitur homo est animal rationale: quia ve-
rò definitio est causa immediata, & adæquata
passioni, idèd etiā propositio enuncians passionem

de de-

Tarantasia.
Ocham.
Bassol.
Toletan.
Gregor.
Gabriel.

Aegy.
Henric.

Aristot.

Scot.

Aristot.

VI.

Scot.

Aquilan.
Lychet.

de definitione est per se nota, & immediata, ut hæc, animal rationale est risibile. Et ita subiectum, ut comparatur ad definitionem, continet primam illam propositionem formaliter, atque essentialiter: ut vero ad passionem continet secundam virtualiter, quia ratio formalis subiecti est causa immediata illius: propositiones secundæ generis, nempe demonstrabiles, quæ immediate continentur in præmissis per se notis, à quibus deducuntur, eo ipso continentur virtualiter in subiecto, in quo continentur ipsorum causæ immediatæ. Deinde obseruat veritates, de quibus loquitur Scotus, non sumi pro notitijs ipsis, aut propositionibus, sed pro habitudine prædicati ad subiectum. Ex quibus explicat id, quod ait Scotus, nempe subiectum debere continere veritates omnes eiusdem scientiæ, quia scilicet includit assentialiter causam præcisam, & adæquatam passionis demonstrabilis. Contra hanc Scoti doctrinam arguit Aureolus, quæst. ult. prologi, art. 1. & fusissimè Ocham, quæst. 2. annexa 3. principali, quæ est ordine 9. Toletan. quæst. 5. art. 2. conclusionem 1. Gregor. quæst. 4. prologi, art. 1. Gabriel. quæst. 9. art. 1. Nicolaus Bonettus, lib. 1. metaph. cap. 4. Primò, quoniam pleræque scientiæ habent pro obiecto primo naturam genericam, quæ non continet virtute veritates omnes demonstrabiles in ea scientia: verbi gratia arithmeticæ subiectum primum, est numerus: in ratione autem communi, numeri non continentur adæquatè passionem omnes, aut veritates, quæ in arithmetica demonstrantur de varijs speciebus numeri: contra verò inferiora eiusdem primi subiecti continent veritates omnes de illo demonstrabiles, quidquid enim continetur in natura vniuersali, includitur in eius particulari. Deinde, quoniam subiectum non est causa efficiens passionum, aut veritatum de ipso demonstrabilium: ut enim demus aliquas passiones distinguere realiter à subiecto, pleræque tamen non distinguuntur, ubi verò non est distinctio realis, nequit esse ratio causæ efficientis, aut effectus.

VII. Primum argumentum soluendum iuxta diuersas sententias de vnitatem scientiarum, circa species contentas sub eodem genere, & participantem eundem abstractionis modum. Nam qui dixerit de omnibus haberi eandem specie scientiam, respondebit cum Syluest. quæst. cit. art. 16. §. 3. & Caietan. 1. p. quæst. 1. art. 7. §. Ad hanc obiectionem, dicendo primum sub-

iectum debere continere omnes veritates non perfectè, & adæquatè, & absque concursu aliorum principiorum: sed ut causam primam in suo genere, quemadmodum sol continet effectus horum inferiorum, & in suo genere est causa prima, atque completa; & tamen ad plurimos indiget concursu agentium inferiorum. Ita primum subiectum non continet adæquatè per se solum omnes passionem demonstrabiles in scientia; verbi gratia, numerus non continet perfectè passionem numeri cubi, vel quadrati: continet tamen radicaliter, quoniam ipsa ratio numeri illis speciebus inclusa, cum ipsarum differentijs est adæquata ratio passionum pertinentium ad eandem scientiam sub eadem abstractione. Itaque subiectum primum secundum se solum continet radicaliter, ut inclusum autem in participantibus continet adæquatè omnes veritates scibiles in eadem scientia. Qui autem singulis speciebus speciales proprietates habentibus existimat respondere scientias specie distinctas, ut sentit Scotus, & eius sectatores, facile respondebit cum Lycheto, Scotum solum loqui de passionibus, per se, & conuertibilibus cum subiecto: has enim planum est virtualiter in ipso contineri, & consequenter habitudinem ipsarum ad illud. Cum verò subiectum est vniuersale, id non continet per se passionem inferiorum: sed inferiora subiecta, de quibus pro varietate ipsarum, sunt etiam diuersæ scientiæ secundum speciem respondentes obiectis continentibus virtualiter omnes veritates earundem scientiarum: ut expressè docet idem Scotus, quæst. cit. §. Contra illud, ad 2. ait enim, sicut à subiectis particularibus habentibus vnitatem specificam, potest abstrahi subiectum vnum commune communitate generica; ita ab iisdem scientijs specificis abstrahi posse scientiam vnam communem communitate generica. Quæ doctrina, ut sit vera, non ita intelligi potest, quasi de illo subiecto generico non habeatur scientia etiam specifica: nam de subiecto illo communi generico haberi potest scientia vna specifica, qua proprietates ipsius ex definitione demonstrantur: huic autem nõ respondebit vllum subiectum specificum; nam scientia de corpore mobili in communi, quæ non descendat ad vllam eius speciem, sed solum consideret passionem eius in communi, verè erit scientia specifica, ut notat Caietan. 1. p. q. 1. art. 7. §. Ad hanc obiectionem: & per se patet, nam habe-

bit ve-

Aureol.
Ocham.
Toletan.
Gregor.
Gabriel.
Bonettus.

Lychet.

Scot.

Syluest.
Caietan.

Caietan.

Scot.

bit vera indiuidua in hoc, vel illo philosopho contemplantibus eas proprietates: & nihilominus non erit de vlla specie in particulari corporis mobilis, & sine dubio hæc est sententia Scoti: nam Scotus ipse. q. 3. §. *Ad 1. argumentum 2. questionis*, asserit metaphysicam habere p obiecto ens in communi, quia præter scientias speciales oportet esse aliquam communem in qua probentur in communi omnia, quæ sunt communia illis specialibus. Ad alteram partem eiusdem argumenti respondetur id, quod per se primò, & adæquatè continet passionem, & veritates in scientia demonstrabiles, continere ratione sui, & quatenus ipsum: at species, etsi essentialiter includant genus, & eius definitionem, vtpote essentialem sibi, nõ tamen sunt ratione sui, & quatenus ipsæ, causæ passionum, sed ratione generis inclusi: atque aded, qui passionem generis per speciem demonstraret, nõ redderet causam propriam, & adæquatam, vt ait Philosophus, lib. 1. Post. t. 39. vbi ostendit eum, qui cognoscit isocelen habere tres angulos duobus rectis æquales, non quia triangulus, sed quia isocelen est, minus cognoscere, quàm si cognouisset, quia triangulus est. Et ita vera est quoad hanc partem sententia Scoti de continentia virtuali per se prima, & adæquata.

Aristot.

VIII.

Lychet.

Scotus.

Aristot.

Scot.

Secundum argumentum multum negotij facessit Lycheto, vbi supra. Et in primis negat Scotum asseruisse subiectum esse causam effectiuam passionum: & quidem Scotus, q. cit. prologi, id non asserit, affirmat tamen in 2. d. 25. quæst. vnica. §. *Contra conclusionem*, ad finem, mens tamen eius est subiectum non habere præcisè rationem causæ materialis respectu passionis; neque idcirco continere, aut vendicare illam necessariò, quia subiecat: vt enim ait Philosophus 9. metaphys. textu 17. causalitas materiæ siue potentiæ passiue est contradictionis: atque aded exui causæ præcisè materialis in ordine ad formam, nõ colligitur necessaria connexio formæ, siue proprietatis cum subiecto: quapropter cum subiectum dicitur continere virtute passionem, intelligi debet secundum alium modum, siue rationem causalitatis: hic autem modus, quando passio distinguitur à subiecto, reducitur ad causam efficientem, quia scilicet formæ, quæ necessariò cohærent subiecto per modum naturæ pullulant ab eo: quam progressionem Philosophi, ac Theologi emanationem appellant. Non est autem mens Scoti, vt semper subiectum habeat veram rationem causæ respectu passionis, vt patet ex

doctrina eiusdem citata, quæst. 3. prologi. §. *Ad primum argumentum 1. quæst.* nam respondens 3. argumento, quo obiectum fuerat Deum non esse subiectum Theologiæ, quoniam non habet passionem, quæ in sunt subiecto, & sunt extra ipsius essentiam, respondet illud intelligendum esse quando passio re ipsa causatur à subiecto, quod in diuinis non reperitur, cum tamen sciatur per essentiam diuinæ rationem, ac si ab ea re ipsa distinguerentur. Itaque nil aliud vult Scotus, quàm subiectum esse veram, ac propriam rationem passionis, siue per veram causalitatem, vt accidit in realiter distinctis: siue nostro modo intelligendi, vt in ijs, quæ sola ratione distinguuntur, ita tamen concipiuntur, vt, si primum negetur, alterius ratio non subsistat, & si id affirmetur, hoc ipso ratio alterius conuenire censeatur; quomodo se habet ratio actus puri ad immutabilitatem, & æternitatem Dei.

Alio quoque modo dictum Scoti intelligit Lychet. vbi supra, nimirum de causalitate quoad notitiam ipsarum veritatum: in quo sensu eam sententiam sequitur Bassolis, quæst. 3. prologi, art. 1. §. *De primo*. Contra quem explicandi modum est duplex obiectio: prima quod principia communissima sunt, & cognoscuntur vera absque causalitate subiecti scientiæ totalis, vt se habent dignitates, quæ supponuntur in principio scientiarum: ex his autem pendet, ac regulatur omnis veritas scientiarum, ergo non à subiecto. Secunda, quoniam cognitio principiorum habetur ex notitia simplici terminorum, atque aded ad assensum immediatum primi principij, ex æquo requiritur notitia simplex mediij, passionis, ac subiecti: passio quippe semel sumitur in præmissis, medium autem bis: ergo notitia veritatum demonstrabilium non magis pendet à subiecto, quàm à passione, vel medio. His, & similibus obiectionibus responderi potest, ex doctrina quorundam Parisiensium, quos sequitur Lychet. vbi supra. §. *Sed antequam*. dicunt enim subiectum esse causam notitiæ simplicis ipsius passionis, imò & notitiæ definitiue: quia continet essentialiter definitionem, nempe obiectiuam, quæ respondet metali, & est causa ipsius, & præterea passionem: & ita Scotus vt refert Gregor. vbi supra, volens explicare quid sit continere virtualiter passionem manu propria addidit in margine, idem est speciem. A. continere primò virtualiter notitiam. B. & ipsum. A. vt habitualiter cognitum continere. B. quod est

IX.

Lychet.

Bassolis.

Lychet.

Scot.

Gregor.

speciem

speciem ipsius. A. in memoria posse gignere notitiam. B. in intelligentia: ex quibus verbis constat de mente Scoti speciem subiecti esse sufficientem gignendam notitiam simplici passionis; quæ doctrina licet alijs displiceat, mihi non displicet. Nam quemadmodum possumus à posteriore, ex speciebus sensatis elicere non sensatas, & à speciebus effectuum, species causarum, ita à priore possumus ex notitia, & specie causæ elicere simplicem notitiam, & speciem effectus. Et ideo cum notitia omnis simplex reduci queat ad subiectum, ad ipsum quoque reducuntur notitiæ veritatum complexarum, quæ dependent ex simplicibus. Verum quamuis hoc sit possibile, frequenter tamen aliter se res habet, & passionum, utpote effectuum, notitiam simplicem prius habemus, quam substantiæ, atque essentiæ subiecti.

X. Crediderim tamen ad hanc conditionem non opus esse, ut notitia simplex passionis gigneretur ex notitia subiecti, sed sufficere, ut ordine prioris suapte natura possit ita gigni. Deinde verò, ut subiectum potius, quam passio dicatur causa, & ratio notitiæ complexæ conclusionum demonstrabilium, prouenit ex eo, quod cum ipsum sit causa passionis, etiam est causa, cur ea sibi insit: & quia licet videre nexum inter duo, non possumus absque visione vtriusque, ratio tamen videndi nexum propriè non est vterque terminus, sed ille præcipuè, qui est causa ipsius: causa verò nexus inter subiectum, ac passionem non est passio, sed subiectum: & ideo hoc, non illa propriè dicitur causa notitiæ veritatis complexæ, qua scitur passio inesse subiecto, vel definitioni. Ad primum argumentum respondetur, licet principia communissima sint vera ex terminis, ea tamen non posse gignere scientiam demonstratiuam passionis, nisi applicentur subiecto: in hac autem applicatione semper in minore propositione subsumendum subiectum: atque etiam tunc ad eius simplicem notitiam resoluendam scientiam per assensum immediatum assumptionis: in plerisque autem demonstrationibus primum principium est definitio subiecti. Ad secundum respondetur ex dictis, licet principia reducuntur in proprios terminos, tamen quia notitia simplex subiecti propriè continet causam nexus passionis cum ipso, idcirco subiecto potius, quam passioni tribui, quod sit causa notitiæ veritatum complexarum: maximè quia passio erit solum causa eius, in qua ipsa tribuitur

subiecto: hoc autem est causa omnium.

Hæc dixerim ad explicandam, ac tuendam sententiam Scoti, circa rationem obiecti primi, quam plerique oppugnant. Verum ea si intelligatur, ut Scotus intelligit, de subiecto scientiæ euidentis, quæ habetur ex notitia principiorum immediatarum, & per ea resoluitur in simplicem notitiam subiecti, verissima est. Etenim, cum, ut docet Aristotel. lib. II. met. cap. 6. omnis quæstio de subiecto resoluitur, per ipsum quid est, à subiecto tamquam à prima causa pendet, omnis notitia scientificæ à priore procedens: itaque ad scientiam euidentem vtrumque est necessarium, nempe, ut & ipsum subiectum sit causa, vel ratio omnium passionum de ipso demonstrandarum, & notitia ipsius sit ratio, & causa veritatum complexarum, quas scientia attingit. Verum si modus scientiæ non sit euidentis, atque adeo non probet passionem ex vi notitiæ euidentis subiecti, sed ex alio motiuo extrinseco, hæc secunda conditio minimè requiritur, ut idem Scotus fatetur eadem. q. 3. prologi. §. *Ad primam questionem de Theologia nostra*, & patet ratione, quoniam tunc veritates complexæ non agnoscuntur ex eo, quod eiusmodi subiectum in se cognoscatur, non enim principia resoluuntur in notitiâ simplicem terminorum, sed in motiuum extrinsecum, propter quod creduntur: cum verò Theologicus assensus non sit euidentis, ut infra ex instituto probandum est, non requiritur ad subiectum Theologiæ, ut per simplicem notitiâ sui, sit nobis causa, & ratio cognoscendi veritates Theologicas. Et ita restat sola prima conditio, ut sit ratio passionum demonstrandarum. Hic modus explicandi rationem primi subiecti re ipsa convenit cum communi ratione, quæ cæteri Theologi tradunt; quæ, quia facilior, & communior, præferenda est. Continet autem duas condiciones: altera est, ut cognitio primi, ac præcipui obiecti propter se ipsam intendatur, & non ad alterius obiecti manifestationem: altera, ut cætera omnia, quæ pertinent ad habitum, habeant habitudinem ad primum subiectum, & percipiantur ad maiorem ipsius agnitionem. Prior conditio elicitur ex fine habitus cognoscitivi, qui semper est notitia proprii subiecti; atque adeo id, cuius notitia per se, primò, ac præcipuè intenditur, debet esse primum, ac præcipuum obiectum. Secunda, constat ex eodem principio; nam, si habitus versatur circa alia cognoscenda, & hæc nullo modo referuntur ad aliquod tertium, hoc non censeretur debet primum,

præcipuum,

XI.

Aristot.

Scot.

præcipuum, & principaliter intentum quandoquidem illa, quæ absque habitudine, aut relatione ad aliud per se terminant habitudinem notitiæ actualis, siue habitualis, non secundariò, ac minus principaliter, sed æquè primò, atque aliud pertinent ad subiectum habitus.

Ratio formalis obiectiua est triplex, nimirum, quæ, propter quam, sub qua: ex quarum coitione coalescit vnica forma obiecti in genere scibilis.

CAPVT II.

I. **E**xplicata diuisione obiecti materialis, & propria ratione primarij, explicanda est deinceps ratio formalis eiusdem. Nam vt ait D. Thom. q. 2. de verit. art. 13. ad 6. habitus per se respicit formalem rationem obiecti potius, quam ipsum obiectum materiale; atque adeò, si ratio formalis tollatur, species habitus non manet. Porro ratio formalis obiecti dici potest forma, quæ subiectum indeterminatum ad diuersa genera scibilitatis ad vnā contrahit, ac determinat; ita, vt sub ea non, nisi secundum vnū modum specificum sit agnoscibile. Exempli causa, corpus animalis potest esse obiectum philosophiæ, ac medicinæ; verum si determinetur per varias rationes, & dicatur mobile, aut sanabile, iam contrahitur ad vnā speciem scibilitatis. Quatenus enim sanabile, non est subiectum philosophiæ naturalis, sed medicinæ: quatenus verò mobile præcisè abstrahendo à sanitate est subiectum philosophiæ, non medicinæ: & ita differentiæ illæ, mobile, ac sanabile, sunt rationes formales obiectiua, quæ additæ corpori, trahunt illud ad specificum modum scibilitatis. Tradita autem definitio competit rationi formali completæ, quæ ex triplici ratione partiali coalescit: dicuntur autem ratio formalis, *Quæ, propter quam, sub qua:* prima dicitur ratio formalis cognita, siue terminatiua; secunda motiua, siue ratio cognoscendi.

S. Thom.
Quid sit ratio formalis obiecti.

II.

Porro ratio formalis, *quæ*, nō est aliud, quam forma ipsa, siue ratio obiecti primarij constituens illud formaliter in eo esse, quod præcipuè scientia contemplatur: ita Aureolus, q. vltima prologi, art. 4. prima propositione. Capreolus, q. 3. art. 1. conclusionē 3. & art. 2. ad argumenta contra eandem conclusionem, q. 4. art. 1. conclu-

Aureol.

Capreol.

sione 3. Syluest. q. 1. Conflat, art. 12. Caiet. 1. p. q. 1. art. 3. §. *Ad euentiam*. Lychetus, q. 3. prologi. §. *Ex his dictis*, & Canus lib. 12. de locis, cap. 3. Bonettus, lib. 1. metaph. c. 5. & Soncinas, qu. 3. prolog. conclusionē 4. qua ratione sanitas est ratio formalis, quæ nam est forma intrinseca primarij obiecti; qua sublata, quamuis manere sub alia ratione possit, non tamen manet id, quod est primarium obiectum medicinæ, nam præcisā sanitate à corpore animalis, manebit quidem corpus sub ratione entis; vel mobilis, & pertinere poterit ad obiectum metaphysicæ, vel philosophiæ naturalis, non tamen manet sub ratione formali medicinæ. Dixi esse formam obiecti primarij, quæ constituit ipsum formaliter in eo esse, quod scientia per se considerat: quoniam non est opus, vt constituat illud absolute in suo esse substantiali, sed modò constituet in substantiali, modò in accidentali: in essentiali constituit natura subiectum philosophiæ; est enim forma intrinseca entis naturalis, quod est primum obiectum illius: in accidentali constituit differentiam visualis lineam, cui accidit, vt sit visualis, & ex vtraque coalescit proprium obiectum perspectiue, nempe linea visualis. Itaque ratio formalis, *quæ*, siue in ratione rei accidat alteri, siue non, ipsi tamen primario subiecto, quatenus subiectum est, nequaquam accidit, sed est intrinseca ratione illius.

Ea verò non semper complet rationem formalem specificantem, ac distinguentem habitum: quoniam hæc ipsa ratio formalis *quæ* diuersimodè consideratur ob diuersa motiua, quibus intellectus inducitur ad assensum: vt patet in Theologia nostra, & beatorum: vtraque enim respicit eandem rationem formalem, *quæ*, nempe eandem rationem Deitatis: & nihilominus propter motiua, siue media diuersa habent obiectum formale ratione diuersum. Idcirco præter rationem formalem *quæ*, considerari debet ratio formalis *quæ*, seu propter quam intellectus determinatur ad assensum. Et ob hanc causam hæc ipsa ratio formalis, *quæ*, interdum reducitur ad obiectum materiale, vt colligitur ex D. Thom. 2. 2. q. 1. art. 1. ubi postquam statuit rationem formalem obiecti fidei esse primam veritatem reuelantem, cui fides innititur, tamquam medio, subdit: *Si verò consideremus materialiter ea; quibus fides assentit, non solum est ipse Deus, sed etiam multa alia: ex quibus constat ex sententia D. Thom. Deum pertinere ad obiectum materiale: & consequenter Deitatem, qua Deus consti-*

Syluest.
Caietian.
Lychet.
Canus.
Bonettus.
Soncinas.

III.

S. Thom.

Caietan.

tui concipitur a nobis, pertinere ad obiectum materiale, nec esse rationem formalem: quod dictum licet Caiet. longo commentario exponat, volens vt D. Thom. nõ neget Deitatem esse rationem formalem, nihilominus aperte continet id, quod dixi: facile tamen explicatur de ratione formali motiua, de qua D. Thom. loquitur eo loco: nam Deitas, vt est ratio obiectiua, quã fides ac Theologia contemplantur, non est ratio motiua, aut medium propter quod fidelis assentitur veritati reuelatã: & ita habetur ex sententia D. Thom. rationem formalem, *quæ*, obiecti primi, ac præcipui comparatam rationi formali motiue habere se quasi materialiter. Vt enim infra dicam ex Caiet. obiectum potest considerari in genere rei, & in genere scibilis: & ratio formalis, *quæ*, constituit illud in genere rei, siue materiæ subiectæ: ratio formalis, *propter quam*, vel, *sub qua*, reponit in genere scibilis; & fieri potest, vt ratio aliqua conueniat denominatiue subiecto, vt quædam res est, & nihilominus sit intrinseca eidem, quatenus scibile est: & quoniam id, quod additur alteri, vt compleat id in aliquo genere, habet rationem formalem; id verò, cui additur, rationem materiæ, fit, vt ratio formalis, *quæ*, per comparisonem ad rationem formalem, *propter quam*, vel, *sub qua*, dicatur pertinere ad obiectum materiale. Verum quia comparata ad obiecta materialia, quæ terminant vt quod actus, & habitudinem totalis habitus, est forma constituens primum subiectum in ratione obiectiua, quam præcipue habitus respicit, idcirco etiam appellatur ratio formalis obiecti, & hoc attendit D. Thom. cùm i. p. q. i. art. 7. postquam statuit Deum esse subiectum Theologiæ, subdit: *Quidam verò attendentes ad ea, quæ in ista scientia tractantur, & non ad rationem, secundum quam considerantur, assignauerunt aliter subiectum huius scientiæ.* Ex quibus liquet ipsum voluisse assignare subiectum secundum propriam rationem. Itaque ratio, *quæ*, etiam dicitur formalis, quoniam, licet sola non sufficiat ad unitatem habitus, vel scientiæ, si tamen diuersa sit in primarijs obiectis, sufficit ad distinctionem.

IV.
Capreol.
S. Thom.
Capreolus.

Ratio formalis, *quæ*, siue, *propter quam*, vt vocat Capreol. citatus, siue per quam, vt loquitur S. Thom. 2. 2. quaest. i. art. i. & Capreol. in 3. d. 25. q. unica, art. 3. ad i. Aureoli contra primam conclusionem, est motiuum determinans intellectum ad certam speciem assensus. Etenim intellectus non fert vllum iudicium de veritate complexa absque ratione vera, vel apparente; & ita

iuxta diuersitatem rationis sequitur diuersitas assensus. Porro ratio propter quam mouetur intellectus, aut consideratur materialiter, aut formaliter, vt recte notat Syluester, q. i. citat. art. 10. circa solutionem ad secundum materialiter considerata, est res ipsa, vel veritas obiectiua: quam intellectus intelligit priusquam determinetur ad assensum: verbi gratia, quando mens iudicat hominem esse discursum, quia est animal rationale, ratio materialis obiectiua est definitio illa, siue res significata per illam propositionem, *homo est animal rationale*, formaliter consideratur; quando sumitur quatenus substat alij, atque alij cognitioni, vel lumini: verbi gratia, si illa eadem propositio consideretur nunc iudicata euidenter, ex terminis, nunc probabiliter ex ratione topica, vel fide humana, constituit aliud, atque aliud motiuum formaliter diuersum. Et quidem motiuum materiale in scientijs naturalibus sumitur ex ratione formali, *quæ*, vt constat ex doctrina Scoti superiore capite relata: ad quam etiam alludit Caiet. i. p. q. i. art. 3. §. *Ad eundem*, vbi sic habet: *Ratio formalis obiecti, vt res, seu quæ est ratio rei obiectæ, quæ primo terminat actum illius habitus, & ex qua fluunt passionibus illius subiecti, & quæ est medium in prima demonstratione.* Si enim veritas omnis in scientia demonstrabilis pendet à ratione formali, *quæ*, primi, ac præcipui subiecti, ab ea sumi debent, saltem radicaliter, motiua materialia, & rationes assentiendi. Ab eadem quoque pendet idem motiuum formaliter sumptum, sed non ab illa sola, sed coniuncta cum lumine proportionato, ac sufficiente ad penetrandum motiuum obiectiuum: & ideo Theologi distinguunt habitus à vario lumine, sub quo mens tendit in obiectum: namque lumen diuersum gignit diuersam notitiam motiui materialis, quod sub diuersa notitia applicatum gignit actus, & habitus diuersæ rationis. Nam si principia, quibus continetur medium, siue motiuum assentiendi, cognoscantur ex terminis assensus conclusionis, est scientificus: si verò solum probabiliter credantur vera, assensus conclusionis erit opinatiuus: aliter enim mouent ac determinant intellectum principia euidenter cognita, aliter solum probabiliter credita. Quare, cùm assensus conclusionis non terminetur absolute ad illam, sed cum habitudine ad principia, ex quibus dependenter agnoscitur, ad quæ etiam per modum resolutionis, & reflexionis idem assensus terminatur, consequens est, vt pro varietate notitiæ, sub qua motiuum principij

Syluest.

Caietan.

contentum applicatur intellectui ad assensum conclusionis, ipse quoque assensus variatur. Et confirmatur. Quoniam obiectum, utpote re ipsa absens, & solum præsens intentionaliter per speciem sui, vel etiam notitiam antecedentem, ex qua posterior gignitur, per hæc instrumenta, tamquam semen, fecundat intellectum ad partem scientiæ, & cuiusvis agnitionis, quæ cogitatione, ac discursu parturitur, ut loquitur August. lib. 9. de Trinit. cap. ult. partus autem causæ indeterminata ad gignendas res specie diuersas à semine, habet principium suæ distinctionis, & specificationis: ideoque completum motuum, siue ratio formalis obiectiua, à qua sumitur distinctio habituum, est veritas obiectiua medijs sub diuerso lumine apprehensa, seu iudicata, & congruè propofita intellectui.

Augustin.

V.
S. Thom.
Caus.

Capreol.

Fides exigit,
ut sit non vi-
sum, opinio,
ut sit non cer-
tum.

Tertia ratio formalis dicta, *sub qua*, à D. Thom. 2. 2. q. 1. art. 1. Caiet. Cano. ubi supra, & alijs, usurpatur ad declarandam totam rationem formalem distinctam à natura subiecti, siue ratione formali, *qua*: tamen à Capreolo q. 4. prologi, art. 2. ad argumenta Aureoli contra 5. & 6. conclusionem, & in 3. loco citato, & aliquibus recentioribus distinguitur à motiuo, siue ratione formali, *propter quam*, iuxta quam acceptionem nunc loquor. Est autem conditio aliqua requisita ex parte obiecti, sine qua nec potentiam mouere, nec eius actum terminare potest. Sunt autem plures eiusmodi conditiones ex parte obiecti. Hoc modo iuxta doctrinam D. Thom. & communem, fides exigit ex parte obiecti, ut sit non visum: opinio, ut sit non certum, scilicet ipsi, qui fidei, aut opinionis actum debet elicere: ideoque si quis habeat euidenciam naturalem, aut visionem obiecti alioquin reuelati, vel ratione topica, quam ipse habet in promptu, opinabilis, nequaquam circa illud poterit elicere actum fidei, vel opinionis. Non quia desit, obiectum materiale, aut ratio formalis, *qua*, ut patet: non item propterea quod desit motiuum: supponimus enim obiectum illud esse reuelatum, & videnti illud constare de reuelatione, hoc autem est motiuum credendi: habere item rationem probabilem, quæ suapte natura esset alioquin apta gignere assensum opinatiuum, nisi adesset notitia eiusdem obiecti euidens, ac certa, cum qua opinio coherere nequit; & ita haberet credendi, vel opinandi motiuum; & nihilominus ob defectum conditionis requisitæ ex parte obiecti ad eos actus, neutrum posset elicere. Nec mirum videri debet in actionibus intentionalibus inter-

uenire id, quod accidit in realibus: has enim per se notum est impediri ob aliquem defectum conditionis requisitæ ex parte passi, vel agentis, quamuis alioquin, & agens sit præditum agendi vi, & patiens aptum recipiendæ formæ, nisi deesset conditio, qualis in agentibus alteratiuis est approximatior. Ad hunc tertium modum rationis formalis, reducuntur pleraque à philosophis requisita ad obiecta formalia scientiarum: quæ tamen nec pertinent ad formam, siue rationem cognitam, neque ad motiuum: cuiusmodi sunt in obiectis naturalium scientiarum variæ abstractiones à materia: non enim hæ abstractiones sunt ratio ipsa formalis, quæ attingitur, aut motiuum, quo intellectus assentitur; sed conditiones necessariae ex parte obiecti, ut terminare possit actum huius, vel illius scientiæ.

Ex his tribus rationibus coalescit integra, ac perfecta ratio specifica obiecti cognoscibilis: quod, ut ait Caiet. 1. p. q. 1. ar. 3. quamuis in genere rei sit genus, potest esse species in genere obiecti scibilis, à quo habitus sumunt speciem, ac distinctionem. Hæc tamen sententia non placet aliquibus recentioribus negantibus scibile, vel cognoscibile posse pertinere ad rationem obiecti specificantem habitus, vel actus cognoscendi. Id verò probant primo. Quoniam eatenus obiectum dat speciem actibus, & potentijs, siue habitibus, quatenus hæc ad illud referuntur: non referuntur autem ad illud sumptum sub ratione scibilis, aut cognoscibilis: ergo scibilitas, siue cognoscibilitas per accidens se habet ad actus, & habitus, respectu quorum obiecta dicuntur cognoscibilia. Minor est Arist. 5. metaph. cap. 17. asserentis scientiam non referri ad scibile, ut scibile est; nec visum ad visibile, ut visibile est, sed ad res ipsas, quæ sciuntur, aut videntur: alioqui daretur circulus, & inanis repetitio in definitionibus: nam si scibile non dicitur, nisi per ordinem ad scientiam, id dicitur scibile, cuius est scientia: & rursus, si scientiam quis explicet, dicit scientiam esse eius, cuius est scientia. Secundo omne id, quod se habet ex parte obiecti specificantis, debet esse prius, quam actus, siue habitus, cui confert specificationem: quæ enim posteriora sunt, iam supponunt rem constitutam in suo esse, & proinde nequeunt speciem illi dare: scibilitas autem est posterior habitu, & actui, quo scitur obiectum; ergo non potest se habere ex parte obiecti specificantis. Assumptio patet, quoniam prius est scientiam terminari ad rem scitam, ut obiectum, quam rem denominari scibilem: scibile enim dicitur

VI.

Caietan.

Aristot.

id, cuius

id, cuius scientia esse potest, quia est relatiuum de genere eorum, quæ auctore Arist. ubi supra, dicuntur ad aliud, ex eo, quod alia dicuntur ad ipsa: & proinde non re, sed solo nomine sunt relatiua.

VII.

Caietan.

Oppositulâ defendit Caiet. i. p. q. i. ar. 3. §. *Ad euidentiâ*, ubi duplicem distinguit rationem formalem obiecti, alteram, quæ, alteram, *sub qua*: prior est, quæ attingitur ab habitu, siue actu, secundum quam obiectum constituitur in genere rei: posterior verò est talis modus abstrahendi, siue definiendi, secundum quem constituitur obiectum in genere scibilis, aut cognoscibilis: nam obiectum scientiæ pertinet ad duo genera, nempe ad genus rei, & genus scibilis, & posterius est velut passio prioris, ut patet ex secundo de Anima, ubi visibile ponitur passio coloris. Has autem duas rationes inter se distingui constat, quoniam multiplicata vna, non multiplicatur alia: etenim colores oēs in genere rei distinguuntur specie, in genere visibilis nequaquam: contra verò, Deus in genere rei est vna simplicissima essentia, in genere verò cognoscibilis pertinet ad diuersa genera: nam quatenus est scibilis per lumen naturale, est obiectum metaphysicæ: quatenus verò per lumen supernaturale reuelationis inuidentis, est obiectum fidei: denique quatenus per lumen gloriæ, est obiectum scientiæ beatæ: quare, cum ex obiecto in genere rei non sumatur species cognitionis, quippe cum res eadem terminare possit cognitiones specie distinctas, necessarium sumi debet ex obiecto in genere scibilis.

VIII.

S. Thom.

Hæc opinio non primùm à Caietano inuenta, neque doctrinæ D. Thomæ contraria est, quo nomine illam recentiores insimulant. Etenim D. Thom. i. 2. q. 54. art. 2. ad 1. asserit ea, quæ specie differunt, quatenus cōueniunt in vna ratione cognoscibilis, pertinere ad vnū habitum cognoscentem: nimirum, quando est eadē vtriusque cognoscēdi ratio, ut ibidē explicat. Et lib. 1. Poster. Lect. 15. & 17. constituit eadē illa duo genera nempe prædicamentale, siue entitatum, & genus scibilis: eodemque modo loquitur opusculo 70. q. 5. art. 1. ubi docet scientias distinguendas per differentias scibilis, ut scibile est, & i. p. q. i. art. 1. ad 2. ait diuersam rationē cognoscibilis inducere scientiarum diuersitatem: & 1. Poster. Lect. 41. fusiùs docet materiale diuersitatem obiecti non diuersificare habitum scientificum, sed formalem rationem scibilis, quæ sumitur à principiis: & ita hanc ipsam opinionem tamquā sententiam D. Thom. sequitur Capreol. q. 4. prologi, art. 1. conclu-

sione 3. & 6. & art. 2. ad argumenta contra 5. & 6. conclusionem, Ferrar. lib. 2. contra gentes, c. 4. Syluest. q. 1. cit. art. 10. ad 2. art. 12. & 16. & Canus ubi supra. Quæ ut rectè percipiatur obseruandum est, scibile sumi posse prout solum significat denominationem quandā extrinsecam à potentia, siue habitu, cuius actus terminat: qua ratione non est prius potentia, vel habitu: nam quemadmodum non est prius obiectum cognosci, vel intelligi, quàm sit actualis cognitio, vel intellectio, quæ est forma, à qua illud extrinsecè denominatur cognitum: ita non est prior aptitudo passiva obiecti, ut terminet actum cognoscendi, & ab eo denominetur cognitum, quam sit potentia completa ad cognoscendum. Et quidem scibile ita acceptum, non est ratio formalis specificans actus, vel habitus, ut per se patet; quoniam non est prius ipsidem. Et quoniam recentiores iuxta hanc acceptionem intellexerunt sententiam Caietani, ab eius, imò D. Thomæ, & vera sententia discesserunt. Verum ea scibilis acceptio non est, quam Doctores usurpant, quādo asserunt à ratione formali scibilis desumendam naturam, & speciem habituum intellectualium, sed alia longè diuersa, quæ antecedit actus, & habitus.

IX.

Ut verò id cōmodiùs explicetur animaduertendū est obiectum habere duas habitudines ad actus, vel habitus, qui circa ipsum versantur, nimirum principij, ac termini: termini, prout actus vltimò ad obiectum terminatur: principij, quia ab ipso, tamquā à primo motore incipit omnis actio cognoscendi. Ut enim rectè docet Scotus, q. 3. prologi. §. *Contra istud*, & Bassolis. q. etiā Bassol. 3. art. 1. §. *Secundo ad finem*; Aquilanus q. 2. art. 1. in fine, obiectum comparatur ad potentiam tamquā motuum, siue actuum ad passum, ad actum verò cognoscendi tamquā causa ad effectum: prima acceptio sumpta est à ratione termini, & ideo nihil mirum, si scibile, ita sumptum non sit ratio specificatiua obiecti: posterior verò, de qua nunc est sermo, sumitur ab obiecto, quatenus est principium, siue causa actus. Etenim potentia oēs cognoscentes creatæ sunt passivæ, & prodire nequeunt in actum secundum, quin prius ex pura potentia in genere cognoscibili reducantur ad actum primum: hæc autē reductio fit ab obiecto per sui speciem; & interuentu eius per consequentes notitias simplices, vel complexas per se requisitas ad vltiorē notitiam. Nam quemadmodum potentia nuda sumpta, est solum in potentia, & non in actu ad simplicem apprehensionem obiecti, ita etiam ante simplicem apprehensionem terminorum, quali

opus est ad assensum eundem principiorum, non est constituta in actu primo completo, ut prodeat in actu secundum assensum principiorum, neque ante horum assensum eundem est in actu completo ad assensum scientificum conclusionis. Et quemadmodum obiectum mediante specie gignit primam apprehensionem, ita huius interuentu simul cum intellectu est causa assensum principiorum, & per hos assensus geniti discursu demonstratio: ergo, sicut primæ apprehensionis specificatio sumitur ab obiecto per speciem sui determinante potentiam de se indifferentem ad notitiam huius speciei, ita ab eodem sub rationibus motiuis desumenda est specificatio actuum sequentium. Quæ est sententia D. Thom. in 3. d. 24. q. 1. ar. 1. quæstiuncula 1. Ait enim: *Quia vnumquodq; agit secundum quod est actu, & per suam formam; obiectum autem est actuum in virtutibus passiuis.* hoc est, potentijs vitalibus, quas appellat virtutes passiuas, *Idem ratio obiecti, ad quæ habet proportionem potentia passiuæ, est illud, quod est formale in obiecto.* Ex quibus verbis colligitur rationem, siue formam, qua obiectum constituitur in genere scibilis, esse illam, secundum quam est aptum agere in potentiam mouendo, ac determinando illam ad hanc, vel illam cognitionis speciem. Quod magis declarat in 3. d. 33. q. 1. ar. 1. quæstiuncula 1. his verbis. *In speculatiuis diuersitas materia, secundum quod est determinabilis per diuersa media, & principia, ex quibus est facilitas considerationis, facit diuersas scientias.* Ex quibus Capreolus, ubi supra ante quartam conclusionem, concludit de sententia D. Thom. rationem scibilis, ex qua scientiæ specificantur, sumi ex medio, siue principio. Idem docet Bonauent. in 3. d. 23. art. 1. q. 3. ad 1. & vltimum, asserens actus, & habitus diuersificari penes obiecta, non ut solum sumuntur materialiter, sed prout habent rationem motiui, & Scot. in 1. d. 3. q. 3. §. *Ad rationes*, ubi, *Rationem*, inquit, *obiecti dico esse illam formam, secundum quam obiectum est motuum potentia*, & in simili materia de habitu charitatis idem docet in 3. d. 27. q. vnica, ar. 2. Fundamentum huius sententiæ est, quoniam scibilitas actiua subiecti, non est forma ipsa, aut entitas essentialis ipsius nudè sumpta, sed sub diuersa ratione agendi, aut mouendi considerata: sub ea verò habet vim completam determinandi intellectum ad vnā potius speciem notitiæ, quam ad alteram: ea verò sublata non habet: ergo à determinata ratione scibilitatis obiecti superaddita naturæ subiecti, sumitur species, ac distinctio actuum, atque habituum intellectualium. Et quamuis hæc nomina, *scibile*, & *scibilitas*, signifi-

care videantur solā aptitudinem obiectiuam ad terminandum actus scientiæ, tamen quoniam hæc aptitudo radicaliter fundatur in vi actiua obiecti ad mouendam potentiam, idcirco vtrique respectui significando accommodata sunt: nec nouum est inter philosophos, ac Theologos vsurpare similia vocabula ad significandā vim effectiuam; nā species emissas ab obiecto ad potentias sentiendi appellare solent sensibiles; intelligibiles autem eas, quæ virtute intellectus agētis à phantasmatis abstrahuntur. Ita verò non appellantur ab aptitudine passiuæ, ut sentiantur, vel intelligantur, nā sensibiles iuxta veriorē sententiam non agnoscuntur à sensibus externis, intelligibiles autē licet ab intellectu percipiantur, non per se primo dicuntur intelligibiles in ordine ad se, verum in ordine ad obiectum, quod reddunt actu intelligibile: sic itaque appellantur ex vi actiua, quam conferunt potentijs ad obiectorum cognitionem: & hac eadem ratione obiecta dicuntur scibilia, ex vi, quā habent, ut moueant, ac determinent potentias ad sui ipsorum cognitionem.

Ad secundum argumentum neganda est assumptio; quā auctoritas Aristotelis minime probat, imò ex eo loco colligitur oppositum: nā in principio capituli Arist. scibile numerauit inter relatiua tertij generis: postea verò in fine capitis, ait ea que pertinent ad duo priora genera, dici relatiua eo, quod ipsa sint ad aliud, non verò ex eo, quod aliud sit ad ipsa: deinde verò addit, *Mensurabile autem, & scibile, & intelligibile eo, quod aliud ad aliud dicitur.* Ex quibus verbis constat scibile idem inter relatiua numerari, quia scientia est ad ipsum: & hoc modo intellexit philosophum D. Thomas, q. 7. de potentia, art. 10. ad 5. nā in argumento simpliciter opponit scientiā referri ad scibile realiter de sententia Philosophi 5. metaph. atque adeo Deum ratione scientiæ habere relationem realem ad creaturas. Si verò hoc falsum crederet, absolute negaret, quod non facit, sed assignat discrimen inter scientiam Dei & nostram: quia scientia Dei est causa, & mensura rerum: res autem sunt causa, & mensuræ scientiæ nostræ: & idem scientia Dei non refertur realiter ad res, nostra verò maxime idem quod docuerat in corp. ar. Neque verum est, quod in argumento obijcitur, scientiam non referri ad scibile: nā Arist. ait scibile esse ex eo genere relatorum, quæ talia dicuntur ex eo, quod aliud dicatur ad ipsa: nihil autem est, quod dicatur ad scibile sub ratione scibilis, quam scientia. Neque ex hoc sequitur inanis repetitio, nā scibile dicitur, cuius est scientia, in qua explicatione

scientia

S. Thom.

Capreol.

Bonauent.

Scot.

X.
Aristot.

S. Thom.

scientia dicitur ad scibile; n. vero deinde
quaratur, quid sit scientia, iam explicari
nō debet per scibile; tunc enim cōmittitur
nugatio. Et hic est planus sensus Arist. Sed
hæc relinquamus philosophis exactius de-
claranda. Ad do verò ad solutionem argu-
menti, tametsi scientia referatur ad ipsum
obiectum materiale, tamen, cum id ita
sumptum, sit aptum terminare varias habi-
tudes, opus esse exquirere propriam rati-
onē dependentiæ, ac terminationis scien-
tiæ ad illud: hæc autem est scibilitas actiua,
qua id constituitur in certa, ac determina-
ta specie rationis formalis obiectiue. Se-
cundi argumēti assumptio quoque negan-
da est: ad probationē negandū est antecede-
dens, nam quomodo cumque scibile sumat-
ur, falsum est scientiā prius ad ipsum actu
terminari, quā id sit scibile: & in primis, si
sumatur prout solum dicit aptitudinē pas-
siuam, vt intelligatur; etenim, vt ait D.
Thom. i. p. q. 13. art. 7. ad 6. *sciri est simul na-
tura cum scientia: at verò scibile prius natura est,
quā sciri*: omnis enim aptitudo est prior
actu, ad quē dicit nō repugnantiam: atque
adeo erit etiam prius natura, quā sit scien-
tia, & ad ipsum terminetur. Si verò suma-
tur in secūda acceptione, qua inuoluit acti-
uam causalitatem scientiæ, res est perspicua,
cum omnis causa sit prior effectu. Ad con-
firmationem sumptā ex Arist. respondeo
in primis auctore huius argumēti secum
pugnare: nam superius dixerat scientiam
nō esse relatiuum ad scibile, modò verò ex
ipsius Arist. dictis colligit oppositum. De-
inde respondeo, etsi scibile nō esset relati-
uum reale, de quo Philosophi diuersa sen-
tiunt, sed solum secundum dici, & modus
explicandi scientiam ad ipsum sumatur ex
determinatione extrinseca, iuxta priorem
acceptionē, nō proinde sequi carere ipsum
vi actiua determinandi intellectum, & spe-
cificandi habitus ipsius: quē importatur se-
cunda acceptione, & in qua consistit ratio
formalis subiecti in genere scibilis.

Subiectum attributionis Theologiæ,
non est actus meritorius, aut
res vili creatura.

CAPVT III.

I. **E**Xpositis terminis, ad rem veniamus.
Incipiam verò ab obiecto materiali
primario, excludendo prius opiniones fal-
sas, vt deinde veram statuam. In primis ex-
cludenda est sententia cuiusdā Roddento-
nis, quam refert, & impugnat Toletan. q.
7. prologi, art. 3. contra tertiam conclu-
sionem, asserentis habitum Theologicum
nullum habere subiectum, sed terminum

tantum, cui inhaeret, quia non est habitus
cognitiuus. Quod fundamentū inane est:
nam si per habitum cognitiuum intelligit
iudicatum, qui sit causa assensus, falsum
assumit, vt tractatu i. cap. 8. ostendi: si ve-
rò intelligit euidentem, verum dicit, sed
nihil concludit; ad rationem enim subiecti
non requiritur euidentia: sed solum vt ali-
quid de ipso affirmetur, vel negetur. Re-
iecta hac sententiā duæ aliæ se offerunt, quæ
statuunt præcipuum subiectum Theolo-
giæ rem creatam: altera est Hugonis Victor-
rini in prologo lib. i. de sacramentis cap. 2.
asserentis esse opera restaurationis; altera
Durandi volentis, vt sit actus meritorius:
quæ ferè in idem recidunt; nam, quamuis
opera restaurationis latius pateant, quā
actus meritorius, hic tamen, & illa sunt res
creatæ, & effectus Dei, non Deus. Et ita
conueniunt quatenus creaturam consti-
tuunt subiectum Theologiæ, & ipsdem fe-
rè rationib⁹ probari possunt: & ideo omis-
sa sententia Hugonis, de opinione Duran-
di dicam, ex cuius confutatione poterit
Hugonis sententia confutari.

Porro Durandus q. 5. prologi iuxta va-
rietatem habituum Theologicorum as-
signat obiecta: tres autē habitus agnoscit,
primum fidei, secundum declaratiuum sa-
cræ Scripturæ, tertium deductiuum con-
clusionum ex reuelatis. Et primi, atque
postremi subiectum ait esse opus merito-
rium, seu actus salutes ordinabiles ad
beatitudinē, secundi verò Deum. Priorem
partē suadet à nu. 9. vsque ad vndecimum.
Primò illud est subiectum cuiusvis doctri-
næ, cuius cognitio est finis proximus eius-
dem: sacræ verò doctrinæ finis proximus
est actus meritorius: ergo & subiectum.
Maiorem propositionem explicat: quo-
niam, licet scientia practica habeat alium
finē simpliciter à cognitione obiecti, non
tamen habet alium proximū: speculatiuæ
autē idē est finis simpliciter, ac proximus.
Sic explicatam probat: quoniam in omni
doctrina cognitio subiecti secundum se, &
secundum ea, quæ ei attribuuntur, queritur
tanquam finis proximus. Assumptionem
suadet ex sententia Pauli 2. ad Timoth. 3.
*Omnis doctrina diuinitus inspirata utilis est
ad docendum, ad arguendum, ad corrigen-
dum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus
sit homo Dei ad omne opus bonum instructus:*
ex quo patet instructionem de bono ope-
re, quod est actus meritorius vitæ æternæ,
esse finem saltem proximum sacræ doctri-
næ: nihil enim dicitur vtile, nisi in ordine
ad finem. Secundò, id est, subiectū doctri-
næ, quod primò, ac præcipuè in ea confi-

Hug. Victor.

Durand.

II.

Actus meri-
torius quo-
modo Theo-
logiæ sub-
iectum.

2. ad Tim. 3.

deratur; & ad quod cetera omnia, quæ in ea traduntur, attributione habent: hoc autem maxime cõuenit actui meritorio respectu Theologiae: ergo is est subiectum. Assumptionem ostendit: quoniam omnia, quæ proponuntur nobis credenda in tota sacra Scriptura à principio Genes. vsq; ad finem Apocalypsis, si excipiantur ea, quæ traduntur de Deo in se, vel de Deo incarnato, cetera, inquam, omnia clara habent attributionem ad opus meritorium: nam vel sunt præcepta bene operandi, quæ decalogo continentur, quantum ad ius naturale, & alijs Scripturæ locis, quantum ad ius positium; vel sunt exempla bonorum operum, quæ continentur libris historialibus: vel monita salutaria, quæ continentur libris sapientialibus: vel præmia, ac pœnæ, quæ bene, aut male operantibus proponuntur in prophetis: & idem per singula videre est in nouo testamento: hæc autem omnia habent claram attributionem ad opus meritorium. Quæ verò, inquit, traduntur de Deo, eandem habent attributionem, quoniam non proponuntur nobis præcipue propter cognitionem, quam habemus per fidem: hæc enim est ineuidens, & imperfecta, cui ex parte nostra non repugnat, ut sit non verorum. Traduntur verò propter actum meritorium: tum quia fidei actus cum debitis circumstantijs est meritorius: tum quia proponuntur, ut regula bene agendi. Et hoc quantum ad articulos de Deo incarnato, colligitur ex illo

Ioan. 20.

Ioan. 20. Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est Christus filius Dei viui, & ut credentes vitam habeatis in nomine eius, & ut cre-

Ad Galat. 4.

Ad Galat. 4. Misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus: accedit quod ipsa incarnatio, vita, passio, & resurrectio Christi fuerunt exempla, & incitamenta operis meritorij. Quamuis autem articuli circa Trinitatem personarum non ita expresse videantur attributionem ad opus meritorium, tamen suo modo habent; tum quia ipsum credere est actus meritorius, tum quia notitia Trinitatis est necessaria ad fidem incarnationis, quæ maxime respicit opus meritorium.

III.

Huic doctrinæ obiecit Durand. nu. 12. Theologiam in hac significatione non distingui à fide, huius autem subiectum non esse actum meritorium, sed Deum: nam articuli reuelati, qui principaliter ad credendum proponuntur in Symbolo, non sunt de actu meritorio, sed de Deo. Respondet autem fide accipi posse vel in toto suo ambitu, quo amplectitur omnia prorsus reuelata: vel pressius, prout ea solum

mysteria respicit, quæ habent secundum maiorem dignitatem, & difficultatem: ut sunt quæ continentur in Symbolo, & dicitur fides articulorum. Et priore, inquit, modo sumpta est idem, quod Theologia in prima acceptione: & habet idem, quod illa subiectum, nempe actum meritorium: posteriore vero modo, habet pro subiecto Deum, de quo sunt omnes fere articuli. Verum ipsi quoque articuli habent attributionem ad opus meritorium, ut patet ex secundo argumento, & Symbolo Nicen. *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis.* Sicut igitur scientia nautica, quamuis cõsideret altorum motus, non habet illa pro subiecto, sed nauigationem: quoniam ea ipsa syderum cõtemplatio ad nauigandum dirigitur: ita, quamuis fides, siue Theologia cõsideret mysteria difficiliora articulis contenta, non hæc erit subiectum illius, sed actus meritorius, quoniam ad hunc ipsa diuinarum personarum, & verbi incarnati notitia dirigitur.

IV.

Vel Deus
quatenus
habitus.

Posteriorem partem suæ sententiæ, nempe Deum esse subiectum Theologiæ, quatenus est habitus, quo defenduntur ac declarantur ea, quæ fides docet, & Scriptura continet, probat. n. 13. quoniam subiectum scientiæ est subiectum in conclusione principaliter scita: hoc autem in Theologia sic accepta est Deus: ergo is est subiectum Theologiæ in hac secunda acceptione. Assumptionem probat: quoniam soli articuli de Deo, & incarnatione verbi indigent declaratione, ac definitione: atqui veritates ipsarum cõtinent, sunt principales conclusiones illarum in Theologia: quibus positis, cetera, quæ ad opus meritorium pertinent, facile deducuntur, & agnoscuntur: & ideo Scriptura, quoad hæc non indiget defensione, sed solum quoad priora, quæ sunt veluti principia horum. Quod attinet ad Theologiam deductiuam num. 21. idem censet, quod de fide: quoniam idem est subiectum principiorum, & conclusionis: nam semper in conclusione subiicitur minor extremitas, quæ etiã subiicitur in assumptione: in omni autem Syllogismo deductiuo, ex principijs reuelatis articulus fidei subit locum assumptionis, & consequenter idem est subiectum, de quo ostenditur maior extremitas conclusionis Theologiæ, & quod continetur in principio fidei. Quoniam verò fidei habitum cõsiderauerat latè, ac pressè: & saltem hoc secundo modo eius subiectum Deum esse dixerat, ut à Theologia deductiua hunc etiam modum excludat, affirmat nullius scientiæ esse proprium, ut deducat conclusionem speculatiuam ex articulis: quia talis deductio

nihil

nihil, vel parum perficeret intellectum: atque ita Deum non esse per se subiectum Theologiæ deductiue: sed actum meritorium, cuius cognitio practica p se queritur in Theologia, & ex reuelatis deducitur.

Hæc doctrina Durandi, quatenus asserit idē esse subiectum fidei, & Theologiæ, vera est, & communiter recepta. Ita docent Alenf. 1. p. q. 1. m. 3. S. Thom. 1. p. q. 1. art. 7. cum Caietano, Henricus in Summa, art. 19. q. 1. in fine corporis & ad 2. Richardus, q. 6. prologi, Scotus, q. 3. §. *Ex dictis patet*, Bassolis, q. 3. a. 2. §. *Contra fides*. Bachon. q. 3. art. 2. §. 1. Argent. q. 1. ad 2. argumentū ex 1. loco positus, & Capreol. q. 4. art. 1. conclusionē 5. Fundamentum est quoniam idem est subiectum primum scientiæ, & principiorum ipsius: at habitus fidei est habitus principiorum Theologiæ: ergo si Deus est fidei subiectū, erit quoque Theologiæ. Quoad alia, opinio Durandi est singularis, neque firmo nititur fundamento. Etenim, ut ipsemet cōcedit, in quavis scientia primi subiecti cognitio præcipuē intenditur: at tā in fide, quā in Theologia non intēditur præcipuē notitia actus meritorij: ergo is nō est vtriusque subiectum. Assumptio ostenditur: namque eius cognitio per fidē præcipuē intenditur, quod Christianis omnib⁹ credendū proponitur: at veritates Symbolo cōrentæ exhibentur omnib⁹ credendæ: hæc verò sunt speculatiue de Deo vno, & Trino, & Verbo incarnato, nō autē practice, de actu meritorio, ut idemmet Durand. admittit: ergo cognitio Dei, non verò actus meritorij per se, primo & præcipuē per fidem, & Theologiam intenditur. Secundò ad præcipuum subiectū debēt habere attributionē cætera omnia, quæ pertinent ad considerationē habitus, ut dictū est superius, c. 1. & ipse Durand. admittit: cætera verò, quæ traduntur in sacris literis, vel in Theologia docentur, nō habent attributionem ad actū meritorium: ergo hic nequit esse primū, præcipuumque subiectum. Assumptio patet, quoniam ex eo, quod cognitio aliqua speculatiua possit esse actus meritorius, vel occasio eius exercendi, nō habetur sufficiens attributio ad ipsum tamquam ad subiectum; cogn. nō verò eorum, quæ in Scriptura, ac Theologia speculatiue traduntur, nō aliter habere potest habitudinem ad actum meritorium, quā altero ex his duobus modis: ergo non datur attributio cæterorū ad actum meritorium sufficiens, ut hic sit primum fidei, Theologiæque subiectū. Maior propositio ostenditur, quandoquidē contemplatio naturalis attributorum diuinorum relucetium

ex operibus Dei naturalibus, si ad sint aliæ circumstantiæ requisitæ, potest esse actus meritorius in se, & occasio alterius actus meritorij, nimirū amoris Dei: nec tamen propterea Deus, quatenus eiusmodi notitiam terminat, habet attributionē ad actū meritorium. Ea verò, quæ in sacris literis speculatiue traduntur, non aliter habere sufficientem attributionem ad actū meritorium, patet in primis ex ipsa probatione Durandi, qui solas has duas causas assignat: deinde verò, quoniam omnis attributio ad praxim, tamquam subiectum scientiæ, debet subesse notitiæ practice, ne dicamus obiectum speculabile, quā tale est, pertinere ad scientiam practicam: at notitia Trinitatis, & cæterarum veritatum speculabilium diuinitus reuelatarum non est practica, neque per se ad opus dirigitur, ut ostendam Tractatu 5. c. 9. ergo eius subiectum sub ea consideratione habere nequit attributionem ad opus meritorium. Et ita ex opposito fundamento eius, quod Durand. statuit, ipsius sententia repellitur. Non enim, ut ipse sentit, Theologia est solum practica: sed simpliciter speculatiua, ut dicam loco indicato.

Iam verò distinctio, qua vitur inter Theologiam declaratiuā, siue defensionem & deductiuam, est aliena à communi sententia, & ratione: doctores enim communiter admittunt Theologiam deductiuam versari tam circa diuina, quā circa temporalia: neque parua est vtilitas, quæ ex ea sumitur agnitis plurimis veritatibus virtualiter contentis in ijs, quæ sunt formaliter reuelatæ: quas tamen ignorant ij, qui carent habitu Theologiæ deductiue: nec video cur, si in alijs scientijs acquisitio scientiæ nouæ conclusionis contentæ virtute in principijs, est egregius fructus studij, nō sit etiam suauissimus fructus agnitio plurimarum veritatum de rebus diuinis, quæ nō sciuntur explicitè, nisi studio, & opere Theologiæ deductiue: atq; adeò, si Theologia defensionis est habitus, cuius primum, ac præcipuum subiectum est Deus, cur non idē quoque erit subiectum Theologiæ deductiue. Ratio vero eius supponit falsum, nempe defensionem versari solum circa diuinitatis articulos: nam si recenscantur hærefes ab initio nascentis Ecclesiæ, vsque ad nostra tempora exortæ, non pauciores, imò plures inueniuntur circa res creatas, quā circa Deum, personasque diuinas: quibus refellendis, & veritate Catholica explicanda, atque tuenda enituit industria Theologorum. Itaque vtraque Theologia defensionis nimirum, ac deductiua per eodē

V.
Fidei &
Theologiæ
idem est sub-
iectum.

Alenf.
S. Thom.
Caietan.
Henric.
Richard.
Scotus.
Bassol.
Bachon.
Argentim.
Capreol.

VI.

articulos, per eadē genera discurret; & consequenter habere debet idē subiectum primum, ac praeceptum: declaratiua autē subiectum, ut ipsemet concedit, non est actus meritorius, ergo neque deductiua. Denique discursus probatiuus, vel defensiuius articuloꝝ fidei non alias conclusiones habet, quam reuelatas: ergo si illae in se referuntur ad praxim, & habent attributionē ad actum meritorium, eandem habebunt etiam, quādo explicantur, ac defenduntur: probatio enim, vel defensio non extrahit illas à ratione, ac fine, quo reuelatae sunt: vel si quatenus terminant respectū habitus defensiui, nō habent eam habitudinem, ut vult Durādus neque secundū se habebunt.

VII.

Primum argumentum quidam soluunt dicendo, nō esse de ratione subiecti primi, ut eius cognitio sit finis habitus. Sed hoc negari nō potest: nam quod primo intenditur in scientia, est scire: & hoc distinguitur practica ab speculatiua, quod hāc contenta sit cōtemplatione, ut vltimo fine, illa ad vltiorem dirigatur: & D. Bonauent. Scotus, & alij, quos retuli tractatu 2. c. 1. cōcedunt, finē coincidere cū notitia proprii obiecti: atque adeo proprius, ac praeceptus finis scientiae erit agnitio primi ac praecepti subiecti. Itaque cōcessa maiore propositione negāda est assumptio. Ad confirmationē eius sumptā ab auctoritate Apostoli respondeo docere, ac arguere posse esse actus doctrinae speculatiuae docētis, ut superius ex D. Thoma interpretate eundē locū dixi: duo verō reliqua verba *Corrigere, ac Erudire*, referri ad practica: cū verō Theologia sit minū principaliter practica, nil mirū si ex hac parte referatur ad actū meritorium: ex hoc tamen nō efficitur actū meritorium esse praeceptū Theologiae subiectū, sed ut plurimū habere locū inter secundaria, ac minus praecepta: quod sat est, ut Scriptura dicatur, *utilis ad erudiendū, ut perfectus sit homo Dei*. Argumenti secundi assumptio negāda est, omnia verō illa, quae in eius cōfirmationē adducuntur, solū probant ad actū meritorium reduci quēdā per se, quādam occasionaliter, & per accidens, nō verō omnia per se, & ex intētionē ipsius habitus fidei: hāc enim, cū sit virtus Theologica, praeceptū circa Deū versatur. Id verō, quod dicitur, scilicet ea, quae de Deo in sacris literis traduntur, non esse praeceptū reuelata eo fine, ut credantur, sed propter actū meritiū, dupliciter exponi potest: primum ita, ut sensus sit, reuelata esse praeceptū propter opus meritiū ab eorū notitia mēsurandū, & hoc est falsum: nā fides Trinitatis, ac reliquorū mysteriorū specu-

labiliū nō per se regulat actus meritorios: hoc autē op^o erat vt esset attributio ad actū meritorium. Si verō sensus sit, idē reuelata esse, ut homo credēdo mereretur, verū est: nā Deus omnia reuelauit, ac fecit, ut credētes vitā habeamus in nomine eius: sed hoc nō est ordinari fidem ad opus meritorium, quatenus notitia est, sed quatenus actus quidā humanus est: quemadmodū si pater filium doceat metaphysicam, ut is discens exerceat actū virtutis studiositatis, eoque mereatur apud Deum, cōtemplatio speculatiua filij pertinet ad actum meritorium, ut actus humanus studiosus: quod non tollit quo minū, quatenus notitia est, terminetur ad obiectū speculabile, & sub ea ratione scibilitatis nō habeat attributionem ad actū meritorium, ita prorsus Deus quidem reuelauit obiecta speculabilia pertinentia ad Deitatem, voluitque ut homo credendo mereretur, tamquam per actum studiosum, nō tamen proinde reuelata habēt attributionē ad actū meritorium, tamquam ad subiectū praeceptum eiusdē habitus: imō propter se ipsa cognoscuntur: adeo enim excellens res est tā sublimia mysteria etiā ineuidēter agnoscere, ut hāc cognitio solū propter se ipsam expeti possit, ut re vera expetitur: nā Deus posset absque notitia S. Trinitatis, per fidē iustificare, & glorificare hominem; & tamen voluit eam nobis ecommunicare etiam propter ipsam notitiam in se.

Ad duas rationes, quibus ostēditur hāc referri ad actū meritorium, patet solutio ex dictis. Ad primā quidem, quoniam, ut iam dixi, ex eo, quod notitia sit actus meritorius, non habet attributionem ad illud, ut ad subiectum eiusdē habitus. Ad secundum verō, quoniam fides S. Trinitatis non est per se regula agendorum: quamvis autē fides regulas agendi praescribat, id habet secundum minū praeceptam partem sui, & idē nō sequitur, ut praeceptum subiectum sit actus meritorius. Auctoritates verō, quas ad hoc institutum adducit, solū ostendunt finē extrinsecum fidei intentum à Deo agente, esse salutem nostram, nō verō finem propriū ipsius fidei, ac Theologiae, quatenus iunt notitiae quādā obiecti: ut fufius exponam in tractatu de ratione practica, vel speculatiua Theologiae: quae verō hoc modo referuntur, nō habent attributionem, qualem exigit subiectū scientiae practicae. Ratio verō attributionis articuloꝝ S. Trinitatis ad opus meritorium nō est apta, ut ex dictis constat: quia nō sat est notitiā ipsam esse opus meritiū: neque esse necessariā ad percipiendū mysterium

VIII.

incarna-

incarnationis, quod ipsum non est opus meritorium: neque ad illud attributionem habet per se, sed solum ex intentione Dei operantis.

IX. Denique solutio obiectionis tradita à Durando non satisfacit: nam si fides, vel Theologia eorum, quæ habent maiorem excellentiam, speculatiua est absque attributione ad actum meritorium, & habet Deum per subiecto, sanè, cum horum notitia sit magis expetibilis, & non minus necessaria singulis, quam omnis notitia fidei practica, ut ipse concedit, dicendum omnino est præcipuum obiectum fidei, ac Theologiae non esse actum meritorium: quandoquidè non est subiectum præcipuarum conclusionum; quod ipse requirit ad rationem præcipui subiecti: exemplum verò, quo vitur, non tollit difficultatem. Nauta enim non considerat astra, & faciem cœli, qua nauta, sed qua astrologus, ac philosophus naturalis, quibus scientijs nautica ex parte subalternatur, & quamuis postea ea cognitione utatur, tamquam assumptione ad colligendam conclusionem practica ex principio alio nautico practico, illa tamè secundum se est verè speculatiua, & nullius praxis immediatè regulatiua.

Præcipuum subiectum Theologiae est Deus.

CAPVT IV.

I. **E**xpendendum nunc est, utrum Deus sit primum subiectum Theologiae. Pars negans suaderetur in primis ex Philosopho lib. 1. Poster. c. 23. asserente scientiam omnem esse vnus generis subiecti partes, ac passionibus considerantem: Deus autè partium, & passionum expers est: quare subire nequit rationem subiecti. Secundò omnis habitus discursiuus de aliquo subiecto procedit, aut per causam, aut per effectum ad demonstrandum aliquid de illo: Theologia neutro modo procedere potest: non per causam, quia diuina carent omnino causa: & si quis dicat sat esse, ut procedat ratione aliqua à priore, quales sunt in diuinis, non expedit nodum: namque ut hoc modo procederet, opus erat habere cognitionem definitiuam Dei, in quam reduci debet notitia omnis à priore; hanc autè in via non habemus, ut per se patet: imò si haberemus, euidenter agnosceremus omnia, quæ per fidem, ac Theologiam obscurè cognoscimus: atque adeo euacuaretur fides, & Theologiae via ab illa dependens. Non procedere autè ab effectu constat, quoniam mysteria, quæ pertinent ad Trinitatem personarum, & ad consilium, & decreta libera voluntatis diuinæ nobis per fidem reuelata, ex nullo effectu creato

possunt innotescere: ergo, cum Theologia circa illa versatur, non potest discurrere ex effectis. Tertiò primum subiectum continere debet virtute veritates omnes pertinentes ad habitum, cuius est subiectum, non quocumque modo, sed ita, ut ad ipsum, & eius definitionem, tamquam ad primam rationem cognoscendi resoluantur omnes: Deus autem non continet hoc modo veritates omnes in Theologia agnoscibiles: ergo non est subiectum Theologiae. Maior propositio habetur ex doctrina tradita: explicatio verò modò addita est etiam ad mentem ipsorum, & ratione constat: nam, si, ut res aliqua sit subiectum cuiusvis habitus, sat est, ut sit quomodocumque causa veritatum pertinentium ad illud, Deus esset primum subiectum omnium scientiarum: omnes enim veritates ad quamvis scientiam, vel habitum spectantes sunt à Deo tamquam à vera, & prima causa ipsarum. Assumptio verò ostenditur: namque ut veritates aliquæ resoluantur ultimo in aliquid, tamquam in primum subiectum, necessariò resolui debent in vnum principium complexum, constans eodè subiecto: assensus enim discursiuus non resoluitur immediatè in terminos simplices, sed remotè per assensum principij complexi: non datur autè vnus principium reuelatum constans termino, Deus, loco subiecti, in quod omnes conclusiones Theologiae resoluantur: ergo neque in Deum resoluntur. Minor propositio huius Syllogismi probatur: nam discursus Theologicus pro diuersitate materiae resoluitur ultimo in propositiones immediatè reuelatas: hæc autè sunt diuersæ, quas omnes non opus est constare termino, Deus, neque Theologi est principia ipsa reuelata ulterius resolueret. Et confirmatur, quoniam soli assensus euidentes resoluntur ultimo in terminos simplices: ineuidetes enim non oriuntur ex simplici apprehensione terminorum: assensus autè Theologici sunt ineuidetes, ut constabit inferius: non ergo possunt ultimo resolui in Deum simplici apprehensione cognitum. Denique ex sententia Arist. lib. 3. metaph. textu 12. de singulari non est scientia: Deus autè singulare quid est: non ergo potest esse obiectum scientiæ.

II. Dico primum. Deus est primum subiectum Theologiae. Ita Alenf. 1. p. q. 1. m. 3. docens materiam Theologiae, secundum rationem essentiae, quæ principalius cognoscitur, & ad cuius notitiam aliorum cognitio ordinatur, esse diuinam substantiam. Albert. in 1. d. 1. art. 2. & tract. 1. Summæ, quæst. 3. m. 1. S. Thom. 1. p. q. 1. art. 7. & q. vnica prologi, art. 4. ad 1. & in 2. script. q. 1. art. 2. Bonauent. q. 1. Egid. 1. p.

prologi,

Aristot.
Deus an
Theologia
possit esse
subiectum.

Aristot.

II.
Alenf.

Albert.
S. Thom.

Bonauent.
Egid.

Tarant. as.
Scot.
Hervaeus.
Argentinat.
Capreol.
Gerson.
Carthusian.
Henric.
Richard.
Aureol.
Ocham.
Bassol.
Aquilan.
Bachon.
Toletan.
Gregor.
Conrad.
Caetan.
Canus.
Hispalens.
Socinianus.

prologi. q. 3. in 2. d. 1. p. 1. q. 1. art. 1. 2. & 3. & Quodlib. 3. q. 2. Petrus de Tarantasia apud Carthusianum, q. 4. prologi. Scot. q. 3. à §. Ex dictis patet. Hervaeus, q. 7. & Quodlib. 9. q. 5. art. 2. & art. 3. ad 1. Argent. q. 1. Capr. q. 4. conclusionem 5. Ioannes Gerson, 4. p. tractatu de concordia metaphysicae alphabeto 20. Litera Z. Dionys. Carthusianus lib. 1. fidei orthodoxae, art. 2. §. 2. Henricus, Richardus, Aureolus, Ocham, Bassolis, Aquilan. Bachon, Toletan. Gregor. Conrad. Caetan. Can. Hispalensis, & Socinas citandi, c. 5. & 6. Sumitur verò ab ipsa nominis etymologia: est enim Theologia, ut supra dixi, sermo, siue ratio de Deo: quo argumento vitur D. Thom. 1. p. q. 1. art. 7. Scot. q. 3. prologi in principio, Richard. q. 6. & ceteri communiter: nec satisfacit solutio Durandi, q. 5. prologi, nu. 27. qui respondet non semper denominationem habitus sumi à formali ratione subiecti: sed quandoque sumi à digniore. Et quia in opere nostra salutis dignius est illud, quod est ibi ex parte Dei, quam quod est ex parte nostra, idè Theologia, quae est scientia nostra salutis, denominatur à Deo. Verum nondum disputo de ratione formali, sed de precipuo subiecto: quod in Theologia Deum esse colligo, ex nominis etymologia: non enim sumunt scientiae denominationem à quocumque digniore, si ad subiectum habeat se extrinsecè, ut Deus respectu operis meritorij in sententia Durandi. Si verò dignior est Deus in ratione subiecti, profectò de ipso precipuè disputare Theologia debet, peruersus enim ordo esset ex pluribus subiectis ad eundem habitum pertinentibus, ex instituto, ac precipuè considerari ea, quae imperfectiora sunt, illud verò, quod excellentius est, minus precipuè, ac secundariò, & cū attributione ad alia. Accedit, quod sensus sapientium facultatè hanc Theologiam nuncupantiū, fuit assignare inchoatā quamdā eius definitionem: hoc autem fit nomine ipso indicando precipuum, ac primum ipsius subiectum.

III.

Secundò Deus, ut agnoscibilis notitia discursiua ex principiis reuelatis, est subiectū per se agnoscibile absq; attributione ad aliud, & est radix, siue principium cognitionis reliquorū p attributionem ad ipsum: ergo erit subiectū primū Theologiae, cuius est conclusiones ex principiis reuelatis erueret. Consequentia patet, quoniam ex comuni omnium sententia, ea est ratio primi subiecti, ut eius scientia per se intèdatur, ceterorum verò in ordine ad ipsum. Antecedens quoque ad priorē partē ostenditur, quoniam Deus secundū se, est subiectū speculabile, & independentē à quouis alio subiecto, quo ad

veritate obiectiua: ergo potest terminare notitiam speculatiuā circa ipsum precipuè intentam absque attributione ad aliud subiectū: alioquin neque esset primū subiectum, Theologiae Dei, ac beatorū; quod est falsum, ut idemet Durand. admittit, q. 5. prologi, n. 25. Verum respondebitur, etiam Deus secundū se sit subiectū speculabile, & eius cognitio per se primò intèdi queat, tamen, prout ex reuelatione intelligibilis est, non, nisi in ordine ad creaturā intelligi. Sed responsio est voluntaria: vel enim eo modo solum intelligitur, quia repugnat aliter intelligi: vel quia de facto veritates diuinæ nō per se primò, aut propter se reuelantur, & indagantur, sed solum per attributionem ad creaturam, ut videtur sentire Durand. ubi supra. Primum nō est dicendū: nam quemadmodū beati habent scientiam de Deo, tamquam de primo obiecto, sic Deus reuelare potuit easdē veritates, quas illi agnoscunt, ita ut nō esset vlla differentia quoad subiectum, Quod, sed quoad rationē formalem, & modum cognoscendi: quia quod illi sub lumine gloriae, & repræsentatione immediata ipsius essentiae, euidenter agnoscerent, viatores sub lumine fidei, & reuelatione obscura ineuidenter crederent: hoc autē posito, & fides, & Theologia vtens principiis reuelatis precipuè intèderent agnitionem Dei absq; attributione ad aliud. Secundum quoque non est dandum: namque ea fides, quam haberemus de mysterijs diuinis, si Deus reuelando cōmunicaret nobis notitiam diuinorū propter se, nō esset alterius speciei ab ea, quā nunc habemus: neque magis, aut minus suapte natura ordinaretur ad rem creatam, quā modò: ergo, si tunc intenderetur per se primò propter ipsum Deum agnoscendum, modò etiam quantum ad ipsam attinet, eundem haberet ordinē proprium, atque intrinsecum, quamuis ex decreto Dei extrinsecò referatur ad opera meritoria. Hæc enim exterior directio, ut capite præcedenti dixi, non mutat propriam, atque intrinsecam habitudinem habitus ad subiectum.

Tertio fides, ac scientia nostra est imago quædā, ac similitudo scientiae Dei, ac beatorum: hæc autē est de Deo tamquā de proprio, ac primario obiecto: ergo & Theologia viatorum. Antecedens ostenditur, quoniam, ut ait D. Thom. 1. p. q. 1. art. 3. ad 2. Henricus in Summ. art. 19. q. 2. ad 2. Bassol. quæst. 3. prologi, art. 2. §. Contra fides, & Canus lib. 12. de locis, cap. 2. Theologia viatorum est quædā veluti impressio scientiae diuinæ, signante Deo mentes sigillo reuelationis, & luminis supernaturalis:

item,

IV.

S. Thom.
Henric.
Bassol.
Canus.

ad Cor. 13. item, quod nos obscure, beati clarè vident, ut constat ex illo Pauli 1. ad Corinth. 13. *Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem*: quæ contrapositio non esset apta, si vtraque visio non sit eiusdem obiecti, item ex illo eiusdem Apostoli: *Nunc cognosco ex parte, tunc autè cognoscam sicut & cognitus sum*: loquitur autem de cognitione Dei, qui in via per fidem habemus imperfectam: itaque Theologia nostra, & beatorum cōueniunt in obiecto cognito, differunt autem penes lumen, ac modum videndi. Hoc argumentum conatur dissolvere Durandus, ubi suprà, negando maiorem propositionem, ac dicendo Theologiam beatorum, & nostrā differre etiam penes obiectum, *quoniam scientia, inquit, beatorū est premium, & vltima felicitas: ideoq; eius obiectum est Deus sub ea ratione, qua potest explere capacitatem naturalem intellectus, quod nulla creatura, aut ratio attributa potest efficere*: at Theologia, quā de Deo in via habemus, dirigit nos ad actum meritorium: ideoque non est principaliter de ipso Deo: quam solutionem indicat. n. 15. citato. Quæ responsio, quatenus supponit aliquid diuinum latere viatores, quod videant beati, verissima est. Si verò neget id ipsum, quod illi clarè vident, nos per fidē agnoscere, falsissima est: nec ea videtur mēs Durandi, sed solum, quod visio beata de eodem obiecto, cuius est fides, non dirigitur ad actum, sicut fides. Verū neque ita assignatur discrimen sufficiens: neque enim visio Dei est minus apta dirigendo actui amoris, religionis, ac ceterorum, quos beati exercent in patria, quam fides dirigendis actibus meritorijs: quare, si ex illo minimè sequitur Deum nō esse subiectū primum, ac per se visionis beatæ, neque etiam sequetur nō esse primum obiectum fidei. Ex eo enim, quod in patria non sit actus meritorius, nō tollitur quo minus sit actus dirigibilis à notitia beata, saltem occasionaliter, quemadmodū actus meritorius in via dirigi potest, à notitia speculatiua S. Trinitatis: atque adeo, sicut visio Dei; quia suapte natura nō est præcipue propter vllā operationem, sed ipsa habet rationē vltimi finis formalis, est Dei sicut primi, ac præcipui obiecti: ita fides, quamuis ex parte, qua est practica, respiciat secundariū opus; quatenus tamen est cognitio summa, ac primæ veritatis per se exportabilis, per se primò, ac præcipue respicit Deum absque ordine ad creaturas. Deniq; in sacris literis, & Theologia per se primò traduntur ea, quæ pertinent ad naturam Dei, hypostases, attributiones, operationes, ut vel mediocriter in sacris

studijs versatus dignoscere potest: primū verò subiectū illud est, cuius per se natura, ac proprietates inuestigantur, ac sciuntur.

Dico secundū. Cætera, quæ veniunt in considerationē Theologicam, pertinent ad subiectū secundarium per attributionē ad Deum. Afferitur ab iisdem auctoribus. Probatur autē ex illo Ioan. c. 20. *Hæc autem sunt, ut credatis, quia Iesus est filius Dei*. Ex quibus constat cætera in Evangelio scripta fuisse in ordine ad fidem, ac notitiā filij Dei, quæ est vna persona S. Trinitatis: atq; adeo creata omnia, verbi gratia, miracula, conaciones Christi, & his similia, quæ in libro Euangeliorum referuntur, nō aliter ad fidem pertinere, quā per attributionē ad Deum; cuius notitiā in nobis promouere possunt. Deinde, quidquid sacris literis traditur, habet attributionē ad Deū tamquam ad causam finalem, exemplarem, & efficientem, & cōducit ad ipsius perfectiones manifestandas: nō enim scriptor faceres purè humanas, ac naturales propter se ipsas enarrat, sed quoniā ex ijs elucet perfectiones diuinæ propter admirabiles, multiplicesque effectus ipsarum, vel quoniam erant vmbra, ac figuræ operū supranaturalium, qui peculiari modo referuntur in Deum. At, inquiet aliquis, etiam omnia, quæcumque alijs doctrinis, & historijs traduntur, habere attributionē ad Deum: nec tamen propterea eorum considerationem pertinere ad Theologiam: quare nō sat esse attributionē, ut creaturæ pertineant ad obiectū secundarium. Respondeo disparē esse rationem: nam hic non querimus, quānā pertineant ad subiectū Theologiæ: sed supposito pertinere, inquirimus, pertineantne ad primarium, vel secundarium. Porro certū est fidē esse de reb⁹ diuinis, & creatis, & Theologiam circa easdē discurre: hoc verò posito dicimus Deum esse subiectum primarium, creaturas secundarium: quoniam hæ non, nisi per attributionem ad Deum, veniunt in considerationem Theologicam. Cur autem res aliæ creatæ, quæ non nituntur reuelatione diuina, non pertineant ad Theologiæ subiectum constabit; cū sermo erit de ratione formali obiecti Theologici.

Id verò hic est notandum, nullā omninò attributionē creaturæ ad Deum sat esse, ut reducatur ad subiectū Theologiæ, nisi adsit attributio ad primā veritatē reuelatē: hac enim posita iā notitia Dei, vel creaturæ habita ex motiuo reuelationis, est alterius ordinis ab ea, quæ ex principijs naturalib⁹ habetur: & cōsequēter creatura obiecta menti sub lumine reuelationis diuinæ, est apta

nata

V.

Ioan. 20.

Deus est subiectū primarium Theologiæ creaturæ secundarium.

VI.

Scot.

nata gignere notitiam eius Theologicam: ut enim rectè notauit Scotus, q. 3. prologi, §. *Aliter tamen*, eademmet historia relata à Moyse, si à prophano auctore referretur, haberet diuersum subiectum, quia quatenus à Moyse describitur, subiectum eius est Deus, quatenus verò à prophano scriptore esset, regni administratio, bella, & similia: & quamuis Scotus sentire videatur Deum per se propriè esse subiectum omnium, quatenus in ijs continetur, quomodo Deus mundum condiderit, humanum genus gubernauerit, miracula ediderit, & similia: non tamen hoc est necessarium: nam, licet huc tandem spectent eiusmodi historiae, id, quod formaliter narratur, interdum est res purè humana, vel naturalis, pertinet tamen per attributionem ad Deum: ad cuius maiorem notitiam perscribitur. Rationes huius attributionis numerat, & explicat Richard. q. 6. prologi, reducit autem ad quinque capita iuxta diuersitatē operum diuinorum. Est enim opus creationis, administrationis, restorationis, sanctificationis, ac retributionis, ad quæ reuocantur omnia creata quæ sacris literis continentur, ut ibidem dedit. Ad alia quinque capita reuocat omnia Aureolus q. vltima prologi, art. 4. propositione 2. singula vero horum inferuiunt agnoscendæ naturæ, perfectionibusque diuinis, ut colligitur ex dicto Ecclesiastici 43. *Consummatio sermonum ipse est*: quasi scopus omnis doctrinæ diuinitus reuelatæ sit ipse Deus, cuius agnitio per se primò, & præcipuè intenditur: quæ comparata sit acquisitus finis sermonum diuinorum.

Richard.

Aureol.

Eccles. 43.

VII.

Alens.

Henr.

Scotus.

Aureol.

Bassol.

In Deo singulæ personæ partes dici non possunt.

Ad auctoritatem Philosophi respondeo in primis cum Alensi. 1. p. q. 1. m. 1. ad vltimum ipsum loqui de scientijs naturalibus, quarum subiecta habent partes saltem subiectiuas: quod non est necessariò requiring in scientia alterius generis, cui alioquin non desunt passionēs, quæ ostendantur de subiecto. Henricus in summa, art. 19. q. 1. ad 4. Scotus, q. 3. prologi, §. *Ad primum argumentum primæ questionis*, Aureol. q. vltima. art. 5. ad 1. argumentum ex 5. obiectis, & Bassol. q. 3. §. vltimo nituntur aliquo modo tueri in Deo Philosophi dictum, dicunt enim personas diuinas habere se modo aliquo ad instar partium subiectarum: nam, licet Deus sit singulare subiectum non multiplicabile in plura, ratione tamen eiusdem singularis Deitatis reperitur in singulis personis. Hoc tamen nihil refert ad rationem partium subiectarum, quæ suapte natura exigunt diuersitatem in natura. Cum verò in Deo sit id, ra-

tione cuius in subiecto naturalium scientiarum requiruntur partes, non propterea excludi debet à ratione subiecti, quia partibus caret: nam partes idè requirit Philosophus in subiecto, quoniam scientia totalis non vna, vel altera demonstratione, sed plurium aggregatione perficitur: & idè opus est, ut subiectum constet partibus, de quib⁹ variæ passionēs demonstrantur. Deus autem propter eminentiam entitatis, ac perfectionis, & propter virtutalem distinctionem suorum attributorum continet innumeras veritates complexas de ipso demonstrabiles, quarum aggregatio est sufficiens ad constitutionem scientiæ totalis. Quod attinet ad passionēs, respondetur cum S. Thoma in 2. scripto. q. 1. art. 2. ad 2. & Henrico citato, quamuis Deus non habeat propriè passionēs, habere tamen aliquid loco passionis, scilicet attributa, quæ secundum nostrum modum intelligendi consequuntur substantia Dei.

S. Thom.
Henric.

VIII.

Secundum argumentum tangit difficultatem inferius explicandam: nimirum vtrum in Theologia sint discursus, *quia*, & *propter quid*: nunc tamen breuiter respondeo formaliter nec esse, *quia*, nec *propter quid*: nam demonstratio, *propter quid*, procedit ex notioribus natura: demonstratio, *quia*, ex notioribus nobis secundum sensum, vel experientiam: at discursus Theologicus semper procedit ex notis lumine reuelationis diuinæ: atque adèd nō habet eam differentiam, quæ per se requiritur ad discursum, *quia*, vel *propter quid*: materialiter verò vtroque modo discurret Theologia: nam modò ex effectu reuelato discurret ad causam nō reuelatam, modò ex causa reuelata procedit ad effectum non reuelatum. Hoc posito respondeo maiorem propositionem non esse veram, si demonstratio, *propter quid*, aut *quia*, formaliter accipiat: nam qui ex hde humana discurret, nec habet propriè, ac formaliter discursum *quia*, nec *propter quid*. Si verò sumantur materialiter cōcedenda est, neganda verò assumptio, ut constat ex dictis. Probatio verò, *quia* confirmatur, solum procedit de demonstratione *quia*, & *propter quid* formali: ad has enim requiruntur ea, quæ in argumento recensentur; namque ad materialem fat est, ut ex causa, vel aliqua ratione priore cognoscatur effectus, vel ex effectu cognoscatur causa: siue causa in priore cognoscatur ex terminis, siue non: siue etiam in posteriore cognoscatur effectus per experientiam, siue non. Ad ea tamen, quæ videntur ostendere,

Theologus
quomodo
discuribus
quia & *propter quid*
vatur.

neque

neque eiusmodi discursus materiales per causam, & effectum in Theologia reperiri, respondeo, esto perfectionum diuinorum non sit vlla causa, esse tamen alias rationes aliarum nostro modo intelligendi priores: ideoque satis esse ad discursum, propter quid, vt fufius loco citato exponam. Deinde quamuis Triaitas personarum ex effectis creatis nõ possit ostendi, Theologum tamen posse circa illa discurre, modo à priore, si procedat à principijs ad principia: modo à posteriore, si ab his ad illa discurrat. Denique, quamuis ex effectibus naturalibus non possint ostendi consilia, ac decreta Dei supranaturalia, tamen quemadmodum ex effectibus, quos videmus, cognoscere possumus ex parte prouidentiam Dei voluntariam in ordine naturæ, ita ex effectibus supranaturalibus reuelatis venire possumus in notitiam actuum liberorum Dei: nõ quod habemus ex fide dicente Christo. Ioan. cap. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret*: posset Theologus agnoscere per discursum, posita reuelatione incarnationis verbi propter nostram salutem, colligendo æternum Dei amorem erga nos ex tam singulari beneficio.

IX. Ad tertium respondendum est, requiri quidem ad primum subiectum, vt contineat veritates omnes spectantes ad habitum, vel adæquatè, vel saltem radicaliter, ac remotè modo superius explicato: non tamen requiri, vt omnes resoluantur ad eius notitiam simplicem, nisi quando habitus euident est, vt Scotus aduertit. At verò habitus fidei est ineuidēs, sicut & Theologicus, neque nititur absolute visione intellectus, sed extrinseco testimonio: & consequenter nõ est opus, vt notitia Theologica resoluatur in simplicem apprehensionem subiecti. Respondetur etiam suo modo resolui in Deum, quatenus & ipse est prima causa omnium rerum creaturarum, quæ secundariò pertinent ad Theologiam, & in ratione motiui vltima tandem resolutio fit in ipsum, saltem quatenus sapiens, ac verax est. Vltimum argumentum non magis probat Deum non posse esse subiectum fidei, vel Theologiæ, quàm pleraque alia reuelata, quæ vt plurimum singularia sunt. Respondeo autem cum Richardo, quæst. 6. prologi ad 4. & Gregor. q. 4. art. 2. in fine, Philosophum intelligendum de ijs singularibus, quæ corruptibilia sunt, neque habent proprias passiones sibi, & nõ alijs connaturales: Deus autè est ens maxime necessarium, & perfectum, solus ipse vendicans perfectiones omnes simplici-

ter, quæ de ipso discursuè aliæ ex alijs ostendi possunt, vt rectè notat Bassol. q. 5. prologi, art. 2. condit. 1. Et idcirco ex eo, quod sit ens singulare, non desinit esse aptum subiectum habitus Theologici.

Ratio formalis, quæ, subiecti
Theologici non est re-
spectiua.

C A P V T V.

D Ictum est de primario subiecto, quod, nempe Deo: restat dicendū sub qua ratione terminatiua veniat in considerationem Theologicam. Deus autem considerari potest sub ratione adæquata, continente perfectiones omnes, ac rationes formales ipsius absolutas, & relatiuas, quæ est Deitas: vel sub aliqua ratione particulari inadæquata, quæ duplex esse potest: vel absoluta, vt ratio sapientiæ, vel respectiua, quæ etiam duplex est: vel ad intrā vnus personæ ad alteram, vel ad extra totius S. Trinitatis ad creaturas. Fuit etiam in primis quorundam sententia, vt Bassol. q. 3. prologi, art. 2. §. Ex prædictis sententiarum verbum diuinum esse præcipuum Theologiæ subiectum: atque adeo iuxta horum sententiam ratio, sub qua Deus consideratur à Theologo, erit respectiua ad intrā, suaderi autem potest ex Ioan. 20. *Hæc autem scripta sunt, vt credatis quia Iesus est filius Dei*. Quibus verbis indicatur totam narrationem Euangelicam esse de filio Dei, secundum specialem rationem illij. Accedit illa sententia Apocalypsis v. 10. *Ego sum alpha, & omega, principium, & finis*, nempe Scripturæ reuelatæ. Secundò ratione. Quoniam eadè est ratio terminatiua, quæ, fidei, & Theologiæ nostræ, ac scientiæ diuinæ, & beatorum: huius autem ratio terminatiua, quæ, est verbum diuinum: ergo & nostræ. Assumptio ostenditur, quidquid enim Deus intelligit, in Verbo diuino intelligit; neque ad vllam rem notitia eius terminatur aliter, quàm si sit expressa, & representata secundum esse intellectum in Verbo diuino: & beati dicuntur videre Verbum, & res in Verbo: ergo sub eadem ratione fides, ac Theologia nostra cõsiderat obiecta Theologica. Et confirmatur, quoniam ratio motiua sumitur à ratione terminatiua, quæ: sed ratio motiua fidei, quæ est Verbum Dei externum, sumitur à Verbo Dei interno, & æterno: idcirco enim externum est infallibile, quia conformatur interno: vnde in c. 1. Ecclesiastici habetur. *Fons sapientiæ verbū Dei in excelsis*; ergo ratio filiationis

Bassol.

I.

Verbum diuinum secundum quoddam præcipuum Theologiæ subiectum. Bassol.

Ioan. 20.

Apocal. vlt.

Ecclesiast. 1.

Verbi æterni est, quæ per se attenditur in subiecto Theologiæ.

II.

Hæc sententia quatenus solam filiationem æternam statuit præcipuam rationem, quæ terminat habitum, ac notitiam Theologicam, singularis est. Namque, ut rectè

Scot.

notat Scotus, q. 3. prologi. §. *Ex prædictis*, fides, ac Theologia non minus versatur circa Patrem, & Spiritum, quàm circa filium: &, quamvis notio diuinarum personarum non statim ab initio ita explicite huius-

Ioan. 8.

bus reuelata fuerit, omnium tamen perspicua traditio, & contestatio habetur in sacris literis: & quidè ab initio in veteri testamento Patris persona multis modis reuelata fuit, atque adeo eius notitia communior erat apud Iudæos, ut conijci potest ex illis

Ioan. 17.

verbis Christi. Ioan. 8. *Pater meus, quem vos dicitis, quia Deus vester est*, nam si non fuisset specialis aliqua notio Patris magis, quàm Filij, ac Spiritus sancti, non magis illum,

Ioan. 5.

quàm duas alias personas Iudæi dicerent suum esse Deum. In Euangelio autem omnium trium personarum distinctio, ac notio perspicue tradita est, nam cum æterno Patre Christus loquens Ioan. 17. *Pater, inquit, manifestari nomen tuum hominibus*, se ipsum verò sæpè contestatus est Patrem habere Deum, imò & Pater ipse testimonium perhibuit, *Alius*, inquit, nempe Pater *testimonium perhibet de me*. Ioan. 5. Iam verò de Spiritu sancto sæpè mentionem intulit Christus, saltem postremo tempore vitæ, ac prædicationis suæ. Dicere tamen possumus Euangelio præcipue intendi notitiam personæ filij, in actibus verò Apostolorum ex instituto traditur notitia Spiritus sancti. Verum quamvis peculiaribus libris huius, vel illius personæ notio præcipue intendatur, tota tamè doctrina reuelata nõ vnus, vel alterius, sed omnium trium personarum in unitate essentiae cognitio docetur. Secundo, cætera reuelata, quæ in Scriptura, vel Theologia considerantur, nõ habent attributionem ad propriam rationem filij, qua distinguitur ab alijs personis: ergo hæc nõ est præcipua ratio formalis, quæ, subiecti Theologici. Consequentia patet ex suppositione facta c. 1. nempe, de ratione præcipui subiecti, quod constituitur intrinsece ratione formali, quæ, esse, ut ad ipsam habeant attributionem cætera, quæ sub eundem habitum cadunt. Antecedens verò ostenditur, quoniam attributio omnis creaturæ ad Deum fundatur in aliqua ratione causalitatis: Verbum autè Dei nõ habet ex propria ratione filiationis rationem causalitatis ad creaturam, sed ea est personis omnibus communis: ergo filiatio æterna non est ratio, quæ, sub-

iecti Theologici. Et quod de filiatione dictum est, intelligi etiam debet de Paternitate, ac spiratione actiua, vel passiva: nulla enim ratio Dei ad intra, per se sola est adæquata ratio formalis, quæ, terminatiua subiecti Theologici.

III.

Testimonium D. Ioannis in confirmationem contrariæ sententiæ adductum, nõ intelligitur de omnibus omnino, quæ in Euangelio scripta sunt: sed solum de signis,

quæ miraculis, ut constat ex ipso Euangelij textu, sic enim habet. *Multa quidem, & alia signa fecit Iesus, quæ non sunt scripta in libro hoc: hæc autem scripta sunt*, nempe signa, ut credatis, quia Iesus Christus est filius Dei: signa verò præcipue scripta sunt ad manifestandam Christi diuinitatem: conciones autem eius multa de Patre, ac Spiritu sancto continebant. Responderi quoque poterit, etsi in Euangelio peculiari ratione tradatur notio verbi diuini, nõ proinde sequi filiationem esse rationem, quæ, terminatiuam totius doctrinæ reuelatæ. Ad aliud eiusdè Ioan. testin-

ium ex Apocalypsi responderetur, frequenter ea, quæ sunt omnibus personis communia, tribui vni nõ ad alias excludendas, sed ad illius Deitatem ostendendam: sic dicitur. Iob 26. *Spiritus eius ornavit celos*. Iob 26. & Sap. 1. *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum*, nec tamen à fabrica, & ornatu celorum, aut ab immensitate, & præsentia ad omnem locum excluditur persona Patris, ac Filij, ita cum Filius ait, *Ego sum alpha, & omega*, non excludit alias personas diuinas, sed suam Deitatem testatur. Argumenti verò assumptio est neganda. Cuius confirmationi, ut respondeatur, obseruandum ex dictis rationem obiectiuam, quæ, debere esse saltem nostro intelligendi modo priorem, secundam esse intelligibile scientia, qua percipitur: & ita id, quod se habet ex parte esse intellecti, siue conceptus, qua tale, non posse villo modo dici rationem formalem terminatiuam, quæ, nõ esse intellectum, siue verbum à notitia procedens, non est illa prius. Hoc posito, respondeo cum distinctione antecedentis: nam si sensus sit, Deum quidquid intelligit, intelligere per se primò, in verbo diuino, tamquam in ratione intelligibili, quæ, negandum est: se enim, & essentiam, imò & creaturas non intelligit in Verbo tamquam in ratione terminatiua, quæ, hæc enim per se primò est essentia diuina continens formaliter perfectiones omnes diuinas, creaturas autè virtualiter, Verbum verò ratione præcisè filiationis non continet eas: & ita Verbum sub propria ratione, non est instar speciei intelligibilis rerum omnium nostro modo intelli-

gendi

gendi præcedens intellectum diuinum: si verò sensus assumptionis sit, nõ aliter Patrem intelligere res, quàm expressas in Verbo, tamquam in conceptu dicto per intellectum, vera est admodum, in materia de Trinitate explicandum: sed in hoc sensu non probat institutum: quoniam, vt notauimus, ratio conceptus est posterior intellectu, neque est forma obiecti, quod intelligitur: alioquin omnium scientiarum ratio obiectiua, quæ, esset conceptus, quo subiecta intelliguntur, non verò forma ipsorum, quod est aperte falsum.

IV. Id verò, quod obijciatur circa scientiam beatorum, explicandũ est lib. 3. nunc dico Verbo tribui aliqua per appropriationem, quæ sunt cõmunia Sanctissimæ Trinitati; & quia Verbum procedit per modum intellectus, ea, quæ ad intellectum pertinent, illi tribuuntur: & hoc modo beati dicuntur videre res in Verbo, cùm tamẽ propria ratio videndi sit essentia cognita. Ad cõfirmationem respondetur, veritatẽ primam, quæ interuentu reuelationis est prima ratio motiua assensus, esse propriam Deitatis personis omnibus communem, & per appropriationem accommodatã filio ob rationem assignatam. In forma neganda est assumptio, si propriè accipiatur Verbum prout conuenit soli filio: non enim ab eo solum sumitur Verbum externum Dei, & eius infallibilitas, sed propriè ab intellectu essentiali Dei, quæ est veritas prima in cognoscendo, in quam tandem resoluitur veritas reuelationis, vt in materia de fide traditur. Tamen quia Verbum procedit per modum sapientiæ, idcirco progressio, siue cõmunicatio omnis cognitionis nõ solum supranaturalis, sed etiã naturalis Verbo appropriatur, ad quem sensum exponitur locus ille Scripturæ.

V. Exclusa ratione relatiua ad intrã, restat vt explicem, cõsistat ne ratio formalis, quæ, subiecti Theologiæ in ratione respectiua ad creaturas communi omnibus personis. Durandus, q. 5. prologi à num. 16. vsque ad 20. existimat Theologiæ articulos non esse Deum subiectum sub ratione absoluta, sed respectiua ad creaturam, nempe sub ratione saluatoris: ad quam sententiam aliqui trahunt etiam Hugonem de Sancto Vict. cùm dixit, *opera refectionis esse subiectum, hoc est Deum, sub ratione refectionis*. Adducit autem Durand. tria argumenta: primò probat non esse Deum subiectum sub ratione absoluta, duobus alijs esse sub ratione saluatoris. Primum est. Idem, & sub eadem ratione est subiectum fidei, ac Theologiæ quoad substantiam: Deus sub

ratione absoluta non potest esse fidei subiectum: ergo neque Theologiæ. Assumptio nem ostendit, quoniam fides secundum specialem materiam articulos non est de aliquo scibili demonstrabili in statu viæ: de Deo autem secundum rationem absolutam possunt in via plura demonstrari: exempli gratia esse vnum, esse substantiam intellectualem, & similia: quare Deus sub ratione absoluta non est subiectum Theologiæ. Secundum illa est ratio subiecti habitus, quæ in illo principaliter attenditur, & consideratur, & quæ continet alias fundamentaliter, & per illas explicatur: ratio Saluatoris est huiusmodi, hæc enim principaliter in fide intenditur; numquam enim etiam in statu innocentie, vel post lapsum fuit fides, quin explicitè fuerit de saluatore, non sic autem de alijs: deinde continet alias fundamentaliter, quod patet in ijs, quæ pertinent ad mysteria incarnationis, mortis, resurrectionis, & similia: quibus exponitur quomodo Deus salutẽ nostram operatus est: ipse quoque S. Trinitatis articulus continetur implicitè in ratione Saluatoris propter determinationẽ personæ redemptoris. Tertium est, Deus sub ea ratione est subiectum fidei, ac Theologiæ articulos, sub qua maximè habet habitudinem ad opus meritorium, hanc verò habet sub ratione Saluatoris: sub hac igitur est fidei, & Theologiæ subiectum. In hanc etiam opinionem recidunt tres opiniones asserentes Deum esse subiectum huius scientiæ, vel secundum quod est *a. & a. principium*, & *finis*: pro qua aliqui referunt Albertum, vel sub ratione glorificatoris: quæ tribuitur Aegidio, & Gregorio: vel sub ratione veri summè diligibilis: pro qua refertur Argentinus: qui tamen non locuti sunt in sensu Durandi, vt ostendam, c. 7. Hæ sententiæ secundum sensum verborum acceptæ, quatenus scilicet significant Deum sub rationibus respectiuis ad creaturas esse subiectum Theologiæ, ijsdem ferè rationibus ostendi, & eodem modo impugnari possunt, & à multis specialiter impugnantur. Ego verò, quoniam de omnibus his est eadem ferè ratio, nihil de singulis particulariter dicam, sed quod de ratione Saluatoris dictum erit, de cæteris similiter intelligo.

Dico itaque, Deus sub nulla ratione ad creaturas est subiectum Theologiæ. Hæc est communis Doctorum. Ita expressè docent Henric. in sum. art. 19. q. 1. ad 1. & q. 2. in cor. Scot. quæst. 3. prologi. §. *Contra istas*. Heruæus, q. 7. Aureol. q. vlt. art. 3. Ocham. q. 9. litera BB. Bassol. q. 4. art. 1. §. *Secundo*

Albert.

Aegyd.

Gregor.

Argentin.

VI.

Deus sub nulla ratione ad creaturas est subiectum Theologiæ.

Henric.

Scot.

Heruæus.

Aureol.

Ocham.

Bassol.

Aquilan.
Bachon.
Toletan.
Capreol.
Gabriel.
Maior.
Syluest.

probo. Aquilan. q. 2. art. 3. Bachon. q. 3. art. 2. §. 1. Toletan. q. 7. art. 2. conclusionem 2. Capreol. q. 4. art. 2. ad argumenta Gregorij contra 5. conclusionem, Gabriel q. 9. art. 2. post 3. conclusionem, Maior. qu. 7. dub. vlt. & Syluest. q. 1. Conflati. art. 16. Eam nonnulli recentiores confirmant hac ratione. Glorificator, Saluator, aut quoduis aliud eiusmodi attributū additū Deo, habet rationem prædicari, siue passionis: hoc enim complexum: *Deus Saluator*, supponit enunciationem, qua Saluator tribuitur Deo, vt prædicatum: at verò subiectum scientiæ debet esse incomplexum, de quo aliquid enuncietur. Quæ ratio, vt proponitur, non habet vim, non enim subiectū scientiæ ita debet esse incomplexum, vt excludat complexionem ex subiecto, & forma attributali, vel accidentali: nam linea visualis est subiectum perspectiue, & est complexum ex subiecto, & accidente; atque adeo, si aliunde non concluditur oppositum, ex hoc capite non repugnat Deum sub ratione attributali Saluatoris esse subiectum Theologiæ. Aliter proponitur hoc argumentū ab antiquis Theologis in hunc modum. Passio, siue proprietas, quæ per se ostenditur de subiecto non est ratio terminatiua, *quæ*, eius scientiæ, quæ illam de subiecto demonstrat: at ratio glorificatoris, aut cuiusvis alterius respectus ad creaturas, per se ostenditur de Deo in Theologia, vt patet: ergo nequit esse ratio, sub qua consideretur. Maior propositio ostenditur, quandoquidē Syllogismus, quo talis passio demonstratur, si verè pertinet ad eam scientiam, debet esse de subiecto illius sub propria ratione formalis; & procedere ex proprijs eius principijs; at quando passio demonstratur iam supponit subiectū constitutum saltē prius natura per distinctā rationē formalem, *quæ*, quare repugnat, vt sit passio demonstrabilis, & ratio formalis, *quæ*. Et ita videmus in perspectiua nō probari lineam esse visualet, sed supponi.

VII.

Huic argumento assignari potest triplex solutio, i. negando maiorem, & reddendo instantiam: namque corpus mobile est subiectum philosophiæ, & nihilominus mobile est prædicatum, quod in eadem scientia de corpore demonstratur. Secunda, dicendo non esse absurdum, si, quod est prima ratio terminatiua subiecti modo aliquo à posteriore, vel etiam à priori in aliquo genere causæ demonstratur. Quo modo Aristot. lib. 2. de anima, c. 2. vnam definitionem animæ per alteram demonstrat: & tamen definitio, siue quidditas animæ est ratio formalis, quæ attenditur in

Aristot.

speciali illo tractatu librorum de anima. Tertia denique negando rationem Saluatoris, aut glorificatoris probari per se in Theologia, tamquam proprietatē subiecti ipsius: sed cum nō sit alia scientia, ad quam spectet probare subiectū Theologiæ, ipsa id probat: quomodo respondere debent etiam ij, qui rationem formalem subiecti dicunt esse Deitatem: quandoquidē Theologi etiam probant Deum esse.

Nulla harū solutionū satisfacit. Non prima, quoniam, vt docet Albertus, & recentiores Philosophi initio Physicorum, mobile, quod dicitur esse ratio formalis, *quæ*, subiecti philosophiæ naturalis, nō sumitur pro proprietate, siue aptitudine ad motū, quæ radicatur in natura subiecti: sed pro intrinseca differentia, siue natura entis mobilis, hoc est, corporis de prædicamento substantiæ, ex quo habet ortum mobilitas, quæ est proprietas: si quis autē velit corpus mobile, quatenus ipsam mobilitatē includit, esse subiectū philosophiæ naturalis, respondet mobilitatē nō ostēdi per se in ea scientia, sed supponi. Secunda quoque solutio non est idonea; nam, licet interdum, quādo res habet varias definitiones, possit altera per alteram demonstrari, tamē subiectū sumitur sub propria ratione eius definitionis, quæ sumitur vt medium ad demonstrandā alterā: at in discursu Theologico, quo ratio Saluatoris prædicatur, aut ostenditur de Deo, necessariō sumi debet Deus sub alia ratione, quæ nostro intelligendi modo sit prior, quā ratio Saluatoris: atque adeo hæc nō potest esse ratio; sub qua Deus est subiectū Theologiæ: accedit quod ex ratione Saluatoris probari nequeunt quā plurima per se ad Theologiam spectantia. Denique nec tertia satisfacit: nā in Theologia non probatur Deum esse, quasi existentia sit passio, & proprietas ipsius: sed cōtra peruiaces probatur ipsum esse subiecti: quod non supponit aliud subiectum; & non probandum, sed supponendum erat. At ratio Saluatoris est proprietas concepta per modum attributi aduenientis Deo tamquam subiecto, & ideo discursus, qui ostenditur, spectare per se debet ad aliquam scientiam, vel habitum: non ad alium, quā Theologicum: ergo Theologiæ subiectum non includit per se rationem Saluatoris.

Secundō Scotus, Aureolus, Bassolus, & Aquilan. vtuntur hoc argumento. Theologia est habitus realis: ergo nō est de Deo sub ratione respectus ad extra. Prius pronuntiatur recipitur ab omnibus. Consequentia probatur. Quoniam de subiecto

sub

VIII.
Albert.

IX.

Scot.
Aureol.
Bassol.
Aquilan.

sub habitudine rationis non potest esse scientia; omnis enim respectus Dei ad creaturas, utpote ex tempore adueniens, est rationis: quare fieri nequit, ut sub ea ratione sit Theologiæ subiectum. Quidam negant maiorem propositionem huius Syllogismi dicentes, non opus esse ad scientiam realem, ut sit de subiecto sub ratione reali: quod quidem verum est, si loquamur de ratione concomitante, non terminatiua, ut infra dicam: non tamen, si loquamur de ratione, quæ terminatiua, ut in præsentiarum sermo est, & loquitur Durandus: nam, licet de subiecto rationis possit esse aliquis habitus de vna, vel altera conclusione, scientia tamen totalis, qua demonstrantur veræ & multiplices passionēs, nulla est: nam metaphysica, & physica sunt de subiecto reali, ut perspicuum est; idem quoque patet de philosophia morali, & de quavis scientia, & arte practica, quæ opus respicit. Mathematica verò omnes sunt de quantitate, quæ ens reale est: non est autem vlla præterea scientia, quæ his non subalternetur; subalternatæ verò conueniunt ex parte in subiecto cum subalternantibus, & addunt proprietatem aliquam realem, ut musica supra numerum addit sonum, qui est ens reale: & ita in hac sententia non solum consentiunt Scotus, & Bassol. sed etiam Toletan. quæst. 7. prologi, art. 2. & alij. Aliter responderi posset cum Bassolo dicendo Theologiam non considerare Deum sub ratione Saluatoris, quasi relatio ipsa rationis formaliter sit, quæ est intrinseca subiecto, ac terminatiua habitus, & actuum ipsius: sed fundamentaliter quoad absolutam perfectionem Dei, quam sequitur, quæ est realis. Hanc responsionem impugnant aliqui, dicentes illud fundamentum respectus non esse aliud, quam essentiam diuinam; atque adeo, si ita intelligatur opinio non differre à communi. Quæ obiectio non infringit responsionem: nam ad diuersitatem obiectiuam stat est distinctio virtualis: at eademmet essentia diuina, quatenus principium sanctificationis, & glorificationis distinguitur à semetipsa, quatenus primum ens, & substantia est: quare ex hoc principio non euincitur rationem Saluatoris, aut alteram eiusmodi non pertinere per se primum ad subiectum Theologiæ.

X. Tertiò probatur, & meo quidem iudicio rectè à Toletan. & alijs vbi supra in huncferè modum. Theologia est nobilissima scientia ex parte obiecti, non erit autem, si sit de Deo sub ratione respectiua ad creaturas: ergo est sub ratione absoluta.

Maiores propositio est cōmuniter recepta: assumptio ostēditur, quandoquidem conceptus Dei sub ratione respectiua ad creaturas non est perfectissimus eorum, qui haberi in via possunt de Deo: quare scientia habita de Deo sub ratione perfectioris conceptus, esset nobilior Theologia nostra. Itaque cōcludo, cum perfectissima cognitio de aliquo subiecto cæteris paribus sit ea, quæ habetur de illo sub ratione obiectiua perfectissima omnium, quæ haberi possint, subiectum Theologiæ, quæ est omnium, quas viatores habent, scientiarum excellentissima, debere esse Deum sub perfectissimo conceptu, quem viatores habere possint: hic autem non est præcisè de Deo sub ratione relatiua ad creaturas, sed sub aliqua ratione absoluta Dei in se.

Ad primum Durandi neganda est assumptio. Ad probationem dicendum si dem articulorum esse etiam de subiecto de quo possint aliqua demonstrari naturaliter. Nam esse Deum vnum, bonum, & sapientē naturaliter ostendi potest. Quamuis autem ut docet S. Thom. in 3. d. 24. q. 1. art. 2. quæstiuncula 2. fides per se ea non respiciat, tamen ad supplendum defectum discursus humani, ea quoque reuelata sunt, quæ aliàs naturali vi intellectus agnosci queunt. Secundi quoque assumptio neganda est: & ad probationem dicendum, tametsi concederetur etiam in statu innocentie fuisse explicatam fidem Saluatoris, non minus fuisse de Deo vno, quam Paul. ad Hebr. 11. statuit fundamentum iustificationis illis verbis: *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quia iniquis se remunerator sit*; atque adeo ex hac parte non probatur sub ratione potius Saluatoris, quam Deitatis esse Deum subiectum Theologiæ. Deinde verò quod additur, nempe rationem Saluatoris continere cæteras veritates Theologicas virtualiter, negandum est: nam bonitas, sapientia, omnipotentia, & similes continent potius radicaliter rationem Saluatoris, quam hæc illas; si enim illæ negentur, non posset consistere opus salutis nostræ; denique personæ ipsæ, quamuis ex operibus saluationis eluceant, non tamen idcirco earum cognitio traditur, ut magis pateat ratio Saluatoris: imò verò ex notitia huius rationis, & cæterorum respectuum Dei ad creaturas, qui nobis ex reuelatione innotuerunt, magis attollitur, ac manuducitur intellectus ad notitiam Dei sub ratione propria, & absoluta ipsius. Tertij argumenti prima propositio neganda est; supponit enim falsum fundamentum Durand. superiore capite

XI.
Respondetur
argumentis
Durandi.

S. Thom.

Ad Hebr. 11.

in pugnatum, nempe actum meritorium
sive praeceptum totius Theologiae sub-
iectum.

Ratio formalis, quae, subiecti Theo-
logiae, tam de contingentibus,
quam de necessariis, est
Deitas.

CAPVT VI.

I. **E**xclusis rationibus respectiuis ad crea-
turas, deinceps agendum de absolutis.
Conueniunt autem doctores communiter
nullam perfectionem attributalem per se
sumptam esse rationem, quae, subiecti Theo-
logiae, sed ipsammet Deitatem, quae nostro
modo intelligendi est forma Dei, & fun-
damentum attributorum, quae à nobis in-
telliguntur aduenire Deo, constituto per
Deitatem, tamquam per propriam for-
mam. Ita expresse docent D. Thom. 1. p.
q. 1. art. 7. & q. unica prologi, art. 4. in fine
corporis, Henric. in sum. art. 19. q. 1. ad 1.
& q. 2. in cap. & quodlib. 12. q. 1. ad finem.
Richard. q. 6. prologi. Henricus, q. 7. Scot.
q. 3. §. *Contra istas*. Aureol. q. vlt. a. 4. 2. pro-
positione. Oham. q. 9. littera BB. Bassol. q.
4. art. 1. §. *Sed contra*, & art. 2. §. 1. Aquilan.
ubi proximè, Bachonius, q. 3. a. 2. §. 1. Tole-
tan. q. 7. ar. 2. conclusionem 1. & 3. Gregor. q.
4. art. 2. conclusionem 1. & in solutionibus
argumentorum. Capreol. q. 4. a. 1. conclu-
sione 5. & ar. 2. ad argumenta contra 5. & 6.
conclusionem. Conradus 1. 2. q. 3. art. 6. §.
Not a fundamento, Gabriel, & Maior ubi
proximè Syluest. q. 1. Conflati. art. 12. §. 1.
& art. 16. Ferrariensis lib. 2. contra gentes,
c. 4. Caietan. 1. p. q. 1. art. 7. Hispanensis, q.
4. prologi, art. 1. conclusionem 2. & art. 3. no-
tab. 2. Canus lib. 12. de locis, c. 2. Eiusdem
sententiae sunt Aegydius, Argentinas, &
Gregorius, vt cap. sequenti dicam. Ostendi-
tur autem haec sententia. Quoniam in Dei-
tatem concurrunt conditiones necessariae
ad rationem formalem, quae, subiecti primi,
ac praecepti. Nam ipsa est forma Deitatis, &
nostro intelligendi modo fundamentum,
& radix perfectionum reliquarum ab ea vir-
tualiter distinctarum: cetera omnia ha-
bent aliquem modum attributionis ad ipsam:
ipsa verò est prima ratio formalis diuina
non conueniens alteri per modum proprie-
tatis: & de Deo, quatenus per eam consti-
tuitur, dicuntur cetera omnia predicata,
siue absoluta, siue respectiua directa, & na-
tura in praedicatione, & Theologico discursu
probantur. Deinde Theologia vel agit
de Deo sub ratione respectus ad extra, vel

sub ratione attributali, vel sub ratione com-
muni, & vniuersali, vel sub propria ratio-
ne Deitatis, quae intelligitur à nobis tam-
quam forma constitutiva ipsius Dei: non
agit villo ex tribus primis modis, ergo sub
ratione Deitatis. Assumptio, quoad primum
patet ex capite praecedente. Quoad secun-
dum ostenditur: quoniam Deus est sub-
iectum Theologiae sub perfectissima ra-
tione: nam cum sit nobilissima scientia,
debet esse circa nobilissimum genus, vt
patet ex Philosopho 6. Metaph. textu 2.
& lib. 1. de anima textu 1. cognitio autem
essentiae est perfectissima, vt ait idem
Aristot. lib. 7. Metaph. text. 4. ergo Theo-
logia potius considerat Deum sub ratione
essentiae, quam proprietatis attributalis.
Praeterea rationes omnes attributales re-
duci possunt in rationem Deitatis tamquam in
fundamentum, ac primam rationem earum:
adeo, vt si per impossibile distinguerentur
realiter ab essentia, haec, vt ait Scotus, esset
verè causa, ac principium illarum: ipsa ve-
rò ratio essentiae non est reducibilis in pri-
orem: ergo Deus non est subiectum Theolo-
giae sub vlla ratione attributali. Probatur
deinde eadem assumptio quoad tertiam
partem, quoniam ratio illa communis non
est perfectissima, neque continet virtualiter
omnes propositiones de Deo reuelatas,
ac demonstrabiles: igitur sub ratione prop-
ria Deitatis est subiectum Theologiae.

In hac opinione, vt dixi, conueniunt
Theologi communiter. Duo tamen restant
dubia ex Scoto, alterum sumitur ex mo-
do intelligendi nostro; alterum ex diuer-
sitate veritatum, circa quas Theologia
versatur, aliae namque sunt necessariae, aliae
contingentes. Quod attinet ad primum,
Scotus, q. 3. prologi. §. *Ad primam quaestio-*
nem de Theologia, quem sequuntur inter-
pretes ibidem, & Aquilan. quæst. 2. art. 3. *Aquilan.*
conclusionem 3. existimare videtur Deum
esse subiectum Theologiae viatorum, sub
ratione infinitatis, quoniam subiectum est
sub perfectissima ratione cognoscibili de
lege à viatoribus, hi verò non habent pro-
prium conceptum Dei, sed agnoscunt il-
lum per conceptus communes copulatos,
& appropriatos: horum autem perfectis-
simus est conceptus infinitatis, in quem re-
soluti possunt veritates omnes cognoscibi-
les à Theologo. Itaque mens Scoti non est,
infinitatem ipsam esse formam nostro mo-
do constitutivam Dei, nec primam ratio-
nem eius essentialem, nec secundum se es-
se simpliciter subiectum Theologiae: sed
solum vult, quemadmodum rerum essen-
tias, quas non penetramus, designare sole-

mus per perfectissimas proprietates nobis notas, ita, cum essentiam diuinam in se non attingamus, eam designamus quasi proprietatem eius præcipuam nobis notam, in quam resolvimus ea, quæ de Deo scimus.

III. Scotum impugnat Aureolus, quæst. ult. prologi, art. 3. versus finem, probans conceptum entis infiniti non esse perfectissimum, quem viatores habent de Deo, cum habeant conceptum eius proprium, licet obscurum. Verum hæc quæstio nõ est huius loci, illud mihi certum est, infinitatem non esse primam rationem, quam viatores concipiunt, tamquam formam intrinsecam Dei. Siquidem concipimus ipsam, ut etiam Scotus admittit, tamquam modum essentia diuinæ, & omnium perfectionum diuinarum: id verò, quod concipitur ut modus, necessariò supponit rem, siue essentiam, cuius est modus: atque adeò, quamuis Scotus demus nos non habere conceptum Dei quidditatum, & agnoscere illum per conceptus communes appropriatos, de quo alibi disputandum est, non proinde sequitur infinitatem esse rationem, qua primò, ac perse designamus Deum, & à rebus creatis se iungimus. Nã cum dicimus, Deus est infinitus, non intelligimus à parte subiecti infinitatem, sed quasi proprietatem tribuimus Deo constituto in suo esse per formam substantialem Deitatis: & ita licet omnes aliæ veritates cognoscibiles à Theologo resolverentur in infinitatem, tamen quia ipsa quoque resolvitur in Deitatem, supponit aliam rationem priorem, imò de facto Theologi reddunt à priore rationem ipsius infinitatis, ut ostendam lib. 4. tractatu de infinitate Dei.

IV. Quod attinet ad secundam Deitatem, nõ esse primam rationem, quæ subiecti eius partes Theologiæ, quæ tractat de contingentibus, quatenus Deitas, sed quatenus voluntas, est suadet primo. Quoniam illa nõ est propria ratio formalis, quæ subiecti alicuius habitus, qua immutata poterat esse varietas penes veritates complexas pertinentes ad eundem habitum: essentia diuina ita se habet ad veritates contingentes Theologicas: ergo non est prima, ac formalis ratio subiecti respectu ipsarum. Consequentia patet; itemque assumptio; namque Deitas in se ipsa est forma necessaria, & immutabilis, ex libero verò decreto Dei potuit esse varietas penes veritates Theologicas contingentes. Maior verò propositio ostenditur, quoniam tunc ex vi notitiæ euidentis talis formæ, non cognoscuntur veritates illæ contingentes: etenim veritas, quæ non habet necessariam connexionem

cum aliquo principio, non cognoscitur ex vi illius; cum verò ratio formalis eiusmodi est, ut ipsa necessariò, ac immutabiliter permanente, potuerit esse diuersitas penes veritates aliquas, non est harum cum illa necessaria connexio: atque adeò ex vi cognitionis illius non cognoscuntur veritates. Deinde veritates contingentes non immediatè coniunguntur Deo per formam Deitatis, quatenus substantia est, sed quatenus voluntas est: neque agnoscuntur per Deitatem sub præcisa ratione Deitatis, sed sub ratione voluntatis, nostro enim modo immediata ratio volendi est voluntas, & consequenter immediata ratio cognoscendi effectus contingentes, qui à voluntate pendent.

Scotus in 1. q. 3. prologi. §. *Nunc autem*, cū Scotistis interpretibus ibidem, & Aquilano q. 2. art. 3. cõclusionem 2. nõ nihil discriminis statuit inter primum subiectum veritatum necessariarum, & contingentium. Nam necessariæ, quia habent habitudinẽ necessariam ad subiectum continentur in ipso virtualiter, & eo cognito cognoscuntur: contingentes autẽ nõ continentur virtualiter: quod intelligi debet certò, ac determinatè: nam contineri cum indifferentia quadam, & libertate ad oppositum nõ est negandum, siquidem actus liberi voluntatis contingenter de ipsa dicuntur, & tamen continentur virtute in ipsa, tamquã effectus in causa, indifferente tamen, & indeterminata: & propterea cognito hoc subiecto, non necessariò cognoscuntur. Itaque tamquam firmum statuit nullum subiectum continere virtualiter veritates complexas contingentes circa ipsum, quoniam ad contingentes ex æquo se habet, atque ad oppositas. In ipsis tamen contingentibus, inquit, est ordo, quoniam aliqua est prima veritas contingens, & ita subiectum primum veritatum contingentium potest esse illud, de quo primò, & immediatè dicitur prædicatum primæ veritatis contingentis: quæ est quasi primum principium in ordine contingentis: dicitur verò primum subiectum primæ veritatis contingentis, quod visum ut tale natum est, primo videri coniungi cum eius prædicato: Quia, inquit, primum notum in contingentibus non est nisi per intuitionem extremorum: Ex hoc autem infert, primum subiectum Theologiæ contingentis, esse diuinam essentiam, eodem modo sumptam, quo dictum est ipsam esse subiectum Theologiæ necessariæ. Hic autem discursus, ut constet, necessariò supponit essentiam diuinam esse primum, & immediatum subiectum alicuius veritatis contingentis: quæ sit

V.
Aristor.
Aquilan.

prima, & quasi principium cæterarum. Quod Scotus non probat, sed supponit: videtur autem intelligere actus liberos Dei circa ultimum finem: nam primum prædicatum liberum, siue contingens, ut ipse appellat, dictum de substantia intellectuali operante per intellectum, ac voluntatem, esse debet circa finem: qui in agibilibus est principium, ex quo cæteræ actiones liberæ promanant: & ita intentio gloriæ diuinæ, & prædestinatio electorum, seruato ordine, erunt prima prædicata non necessaria de Deo dicta: ex quibus deinde deducuntur aliæ circa media necessaria ad hos fines, & executionem ipsorum.

VI.

Verum suppositio, meo quidem iudicio, falsa est. Ut enim prædicatum aliquod primò, atque immediatè dicatur inesse, & conuenire alicui, non satis est, ut inter vtrumque non interfit medium reale: Sed requiritur ut non interueniat ratio recipiendi distincta virtute. Et ita etiam ij, qui probabiliter censent inter prædicata essentialia metaphysica non esse differentiam ex natura rei, sed solum virtualem formalem, dicunt prædicata superiora non conuenire immediatè inferioribus per se ipsa, sed per intermedia. Verbi gratia, homo non vendicat vegetandi vim immediatè per se ipsum, sed per viuens, cui coniungitur interuentu animalis. Quare, tametsi essentia diuina sit sua voluntas absque vlla differentia ex natura rei, tamen alia ratio formalis est voluntas, alia essentia: primus autem actus liber conuenit essentiae diuinæ, qua voluntas est, non qua præcisè essentia: si enim per intellectum separemus rationem voluntatis ab essentia, non remanebit in hac vlla ratio volendi: ergo essentia diuina non est primum, & immediatum subiectum primæ veritatis contingentis. Et confirmatur ex ipso Scoto, prima veritas contingens non aliter videtur, quàm per intuitionem extremorum, sed, si per impossibile fingamus videri voluntatem diuinam, & actum eius, non visâ essentia, adhuc agnoscetur veritas illa prima contingens: contra verò, si eodem modo fingamus videri actum, & essentiam, non visâ voluntate, nullo modo cognoscemus vllam veritatē complexam de essentia: quandoquidem cum actus ille volendi nostro modo intelligendi non copuletur immediatè essentiae, sed interuentu voluntatis, repugnat ut videamus actum esse iunctū essentiae non perspecta coniunctione eius cum voluntate. Deinde si loquamur de veritatibus ad extra, nimirum quæ inuoluunt aliquid creatum ex parte præ-

dicat, omnes dicuntur de Deo, ratione alterius rationis formalis distinctæ virtute à Deitate ipsa: nam si sint veritates pertinentes ad omnes tres personas, dicuntur ratione omnipotentiae, sapientiae, & aliorum attributorum; si verò specialiter Verbum ratione humanitatis assumptæ, Verbi gratia, Deus est incarnatus, natus, crucifixus, & similes, non coniunguntur immediatè essentiae, sed ratione Verbi: atque adeo his omnibus prædicatis, non essentia, sed personalitas Verbi, aut aliæ rationes formales immediatè copulantur.

Basiliensis, q. 3. prologi, art. 2. §. *Contra, Deus*, & duobus sequentibus, & §. *De Theologia nostra*, & quæst. 4. §. *De Theologia verò contingentium*, impugnat opinionem Scoti, & subdit aliam sententiam Scoti contrariam: asserit autem rationem formalem subiectiuam Theologiæ de veritatibus contingentibus, non esse essentiam diuinam secundum prædictum conceptum essentiae, sed sub ratione voluntatis, quatenus accipitur, ut stans sub determinatione ipsius voluntatis, qua ratione continet omnes veritates eiusmodi. Verum quia voluntas sumi potest nostro intelligendi modo, ut potentia elicitiva actus, & ut actus elicitus, ait ipsam rationem actus liberi elicitum à voluntate non cadere infra rationem subiecti primi, hoc est, non pertinere intrinsecè ad ipsam rationem formalem subiectiuam: sed tamquam conditionem, sine qua voluntas non habebit vicem primæ rationis formalis subiectivæ. Primum ostendit, quoniam actus ipse liber voluntatis diuinæ, est prædicatum primæ veritatis contingentis complexæ; atque adeo debet ex parte subiecti supponere primò rationem formalem integram: & idcirco ipse ad eam non pertinet. Secundum suadet, quoniam, ut voluntas sit subiectum veritatum contingentium, requiritur is actus in primis, ut ipsum habeat determinatè, & per ipsum determinatè, ac scibilibiter, hoc est, certò contineat alia contingentia extrinseca, ut sic per primam complexionem, immediatè contingentem, quæ non potest cognosci determinatè virtute alicuius alterius obiecti, vel primi subiecti incomplexi, sed per intuitum extremorum, Deus sub ratione voluntatis contineat cæteras omnes veritates Theologicas contingentes, & possit esse ratio cognoscendi illas. Nonnulli recentiores impugnant hanc sententiam Basiliensis. quoniam subiectum primum habitus, siue scientiæ, debet esse simplex, at Deus volens

VII.

Basiliensis.

non est subiectum simplex: ergo voluntas non est ratio formalis propria Dei, quatenus est primum subiectum Theologiæ. Verum hæc ratio non est vilius momenti, nam, ut iam superius dixi, de ratione subiecti primi non est omnimoda simplicitas, sed solum ea requiritur, quæ opponitur coniunctioni enunciativæ. Perspicue tamen ex dictis ipsius Bassolis, & ratione refellitur eius propositio: nam ratio primi subiecti, ut id cum omnibus admittit, debet esse prior omnino, & independens à passionibus: quas virtute continere debet, & esse medium proximū copulans primā cum subiecto, & ceteras per primā: quod verò continet aliquid virtute, necessario est prius illi, saltem ratione, & id quod interiectum est quasi medium inter duo extrema est proximius utrique ipsorum, quā ipsa inter se: at actualis ipsa volitio est prædicatū Theologicum, quod prædicatur de primo subiecto Theologiæ, ergo nullo modo requiritur tamquā ratio, vel conditio ipsius: ratio enim atque conditio est prior eo, ad quod prærequiritur tamquam conditio.

VIII. Itaque, ut veram sententiam proponam, suppono non opus esse, ut ratio formalis primi subiecti ipsum immediatē copulet, cum omni passione, vel prædicato de ipso enunciabili, & cognoscibili in ea scientia; cuius est subiectum: sed fat esse, ut id proximē cōiungat primæ passioni, & ea median- te cum reliquis. Prior pars suppositionis patet, nam in quavis scientia plura ordine quodā demonstrante de eodē subiecto, ratio formalis subiecti non est proxima ratio demonstrandi tertiam, vel quartā passionē de ipso, sed indiget interuentu primæ, ac secundæ: & tamen cum omnes demonstrationes ad eandē scientiam pertineant, idem erit primum subiectum omnium, & eadem ratio formalis ipsius. Posterior facile constat, etenim ratio formalis subiecti est forma intrinsecē ipsum constituens, atque adeo magis intima, atque immediata ipsi, quā quævis alia forma, & ita per se, & non interuentu alterius illi coniungitur. Præterea est causa, siue ratio immediata primæ passionis, & consequenter, instar vinculi cuiusdam connectentis primā passionem subiecto: quam rem bene declarat Aureol. q. vlt. prologi, art. 4. 1. propositione. Aduertendū præterea est, non quidquid est ratio immediata cuiusvis passionis, esse rationem formalem subiectiuam: quod perspicuum erit consideranti connexionem multarum passionum, ordine quodam ex eadem radice subiecti pullulantium, nam tertia est proxima causa, si-

ue ratio quartæ, & hæc quintæ, & sic in cæteris; & nihilominus nec tertia, nec quarta, neque vlla ex sequentibus passionibus est per se ratio propria formalis subiecti. Ex hac suppositione facile est diluere propositam quæstionem.

Dico itaque propria ratio formalis subiecti Theologici quoad veritates contingentes est essentia diuina sub ratione essentia, non sub ratione voluntatis. Hæc est de mente Scoti ubi supra, & expressè traditur ab Aureolo, q. 4. prologi, a. 4. 2. propositione, & dici potest de communi sententia Theologorum, qui initio capitis relati sunt: omnes enim, absq; vlla restrictione ad veritates necessarias, absolute dicunt Deitatem esse rationē formalem subiecti Theologiæ: atq; adeo intelligunt respectu omnium veritatum cognoscibilium in Theologia. Probatur, quoniam Deitas nostro intelligendi modo est forma intima Deo, per quā reducuntur in ipsum omnia prædicata siue necessaria, siue contingencia, ita ut non nisi ipsius interuentu copulari possint: voluntas autem nō est huiusmodi: ergo Deitas, non voluntas est ratio formalis Dei, quatenus est subiectum Theologiæ. Consequentia constat ex suppositione: prior pars antecedentis probatur, quoniam prima veritas Theologica contingens, cōuenit Deo radicaliter ratione Deitatis, & per hanc ipsi coniungitur: exempli gratia, veritas huius complexi: *Deus intendit manifestationē gloriæ suæ*: reducenda est ad Deitatem, ita, ut actus ille intentionis nostro intelligendi modo coniungatur Deo, quia coniungitur Deitati. Etenim quotiescumque forma inest, seu conuenit subiecto interuentu rationis non intrinsecæ, nō aliter coniungitur subiectū formæ illi, quā per coniunctionem cum ratione, quæ est immediatū principium, siue radix talis formæ: atque adeo id ipsum, quod est medium, ut cōiungatur radici, siue principio eiusdē formæ, est medium, ut coniungatur formæ: sed actus primus Dei liber circa finē rerum omnium, conuenit Deo ratione voluntatis, & voluntas, utpote perfectio attributalis, non concipitur ut forma, Deum intrinsecē constituens; nec aliter coniungitur Deo, quā ratione essentia, in qua radicatur: ergo de primo ad vltimum actus liber non aliter coniungitur Deo, quā per essentiam. Id verò planius explico, ut intellectus percipiat hanc veritatem contingentem, *Deus intendit finem gloriæ suæ*. opus est, ut intuitiue cognoscat actum intentionis cōiungi Deo; atque ita, si per impossibile videret solum

hunc

IX.

Scot.

Aureol. Ratio formalis subiecti Theologici, est essentia quoad contingentes veritates.

Aureol.

hunc habentem potentiam volendi velle, ignota forma intrinseca ipsius, nesciret Deum velle: porro ex simplici visione volitionis hoc non videtur, quia hæc immediatè elicitur à voluntate: oportet itaque, vt videat voluntatē, cui actus immediatè copulatur, connexam esse Deo: hoc autem non videtur, nisi per connexionem voluntatis cum Deitate ipsa: & consequenter, vt videatur hæc complexio contingens, cerni debet connexio actus cum voluntate, & huius cum Deo per essentiam; atque adeo essentia est immediata ratio copulandi Deo prædicata etiam contingentia. Quod videre est in exemplo veritatis complexæ ex subiecto increato, & prædicato creato. Verbi gratia, *Deus est mortuus*: nā mors immediatè conuenit huic homini ratione naturæ humanæ: hic autē homo est Verbum, propter coniunctionem illius cum natura humana; Verbum autem est Deus, propter formam Deitatis, quam habet: itaque licet videretur mors coniungi cum illo homine secundum formam hominis, nisi videretur esse Verbum, & Deus, nequaquā ex visione formæ, & rationis immediatæ, per quam conuenit, cognosci posset Deum esse mortuum. Et ita constat fundamentum radicale cōiunctionis Dei, quatenus est subiectū Theologicum, cum quouis prædicato contingente esse ipsam essentiam.

X.

Ex eodem fundamento ostenditur secunda pars assertionis; quoniam, licet passionēs ipsæ, siue prædicata contingentia, dicta de Deo, immediatius copulentur voluntati, quā essentia, per voluntatem tamen non immediatè conueniunt Deo, sed per essentiam: ad rationē verò formalem subiecti primi, vt constat ex dictis, nec sufficit, nec requiritur, vt immediatè per se coniungatur omnibus passionibus, ac prædicatis: sed requiritur, vt sit immediata subiecto, & vt ipsi per eam cetera copulentur: quod nō conuenit voluntati, vt patet: ipsa enim non, nisi per essentiam Deo coniungitur, & cōsequenter per illam quoque copulat Deo prædicata omnia, quæ sibi immediatè conueniunt. Secundò non omnis veritas Theologica contingens reduci potest in Deum, tamquam in primum subiectum interuentu voluntatis, quasi rationis proximæ, & immediatæ, cui primò conueniat prædicatum; ergo ipsa non est ratio formalis subiectiua veritatu contingentium: consequentia patet ex suppositione communiter admissa, etiam ab ipso Bassol. nimirum quod ratio formalis subiectiua est, cui primò coniungitur prædicatum, & mediante ipsa subiecto. Antece-

dens facillè ostenditur, nam prædicata omnia, quæ dicuntur de Deo ratione humanitatis assumptæ, nō conueniunt Deo interuentu voluntatis quasi rationis subiectiua, sed ratione ipsiusmet Deitatis. Etenim quamuis incarnatio actiua conueniat Deo ratione voluntatis liberè decernētis vnionem hypostaticam, & ad ipsam efficiendā applicantis omnipotentiam, tamen ipsa sustentatio hypostatica, atque terminatio naturæ assumptæ immediatè conuenit ratione hypostatis Verbi æterni: & ratione huius propter identitatem cum diuinitate tribuitur Deo: ita, vt, si hæc, *Deus est homo*, resolui debeat, dicendum sit, *Verbum est homo*, *Verbum est Deus*, ergo *Deus est homo*: nam humanitas per Verbi personalitatem copulatur Deitati, & huius interuentu, Deo: in qua resolutione non deuenitur ad hanc, *habens voluntatem est homo*.

XI.

Ex hac vltima ratione sumitur doctrina ad solutionem argumentorum. Namque ad rationē formalem subiectiua nō est satis, vt sit vtutrumque causa veritatis, sed requiritur, vt sit ratio subiectiua, ac receptiua prædicati; ita vt hoc dicatur per se de subiecto constituto per eiusmodi rationem: quo modo dicitur, *Deus est iustus, sapiens, omnipotens*, vel *Deus creat, conferuat, & gubernat vniuersum*. Ex quo fit, vt quāuis interpositio terræ sit causa ecclipsis lunaris, non sit tamen ratio subiectiua, cui immediatè coniungatur ecclipsis, & per illam lunæ. Similiter quamuis ea, quæ Deo conueniunt, ex tempore ratione assumptæ humanitatis, pendeant efficienter à voluntate diuina, ipsa tamen non est proximā ratio subiectiua eorū prædicatorum, sed personalitas Verbi: nō enim voluntas, sed hypostasis Verbi est ratio terminandi dependentiam naturæ assumptæ. Itaque omnium prædicatorum realium, Deo non necessariò conuenientium prima ratio Deo coniungens est essentia, proxima verò respectu effectuum cōmunium toti S. Trinitati est voluntas diuina; respectu humanitatis assumptæ, & conuenientium per communicationē idiomatū est hypostasis Verbi. Ad primū argumentū respondetur maiorem propositionē solū esse verā, respectu veritatu necessariarum, non contingentium: namque etiam voluntate ipsa diuina, in se quoad entitatem immutabili existente, poterat esse varietas penes actus liberos, & consequenter penes veritates cōtingentes: atque adeo si argumentum vim habet, probat etiam neque voluntatē esse rationem formalem, quæ: etiā verò Bassolis concedat, & velit voluntatem simul cum actu,

esse

esse rationem formalem, non tamen congruenter, ut iam supra ostendi. Ad confirmationem maioris respondeo, non requiri, ut veritates omnes pertinentes ad habitum, vel scientiam, cognoscantur per solam rationem formalem subiecti, absque interuentu aliarum interiacentium, inter prædicatū veritatis agnoscendæ, & primā rationem; & ideo mirum non esse, si per solam Deitatem non coniunctam immediate alijs rationibus prædicati contingentis, id non cognoscatur: sed quemadmodum coniuncta cum alijs rationibus intermedijs necessarijs est ratio cognoscendi veritates necessarias. Verbi gratia, prout est radix intellectus non immixti potentialitati, est ratio cur Deus sit necessariò intelligens. Ita coniuncta cum rationib⁹ intermedijs veritatum contingentium, est ratio cognoscendi veritates contingentes, Verbi gratia, coniuncta cum voluntate, quæ elicit actū liberum est ratio cognoscendi hanc, *Deus liberè vult*, coniuncta cum eadem voluntate, & cum actu est ratio cognoscendi hanc, *Deus creat mundum*, & sic in cæteris. Argumentum verò solum probat non posse per se solam esse rationem cognoscendi has veritates, quod est verissimū, nec requiritur ad propriam rationem formalem subiecti.

XII. Ut satisfiat secundo argumento, obseruandum est tripliciter subiectū interuentu alicuius rationis coniungi prædicato, nempe, vel ita, ut ratio sit immediata soli subiecto, vel soli prædicato, vel vtrique: immediata est soli subiecto definitio subiecti, quando prædicatum est quarta vel quinta proprietas: immediata soli prædicato tertia passio respectu enunciationis, qua quarta dicitur de subiecto: immediata vtrique definitio, quando veritatis complexæ prædicatum est prima passio de subiecto. Ex his tribus solus primus modus immediationis est necessarius ad rationem formalem, quæ: nam in plerisque scientijs naturalibus propria subiecti natura est ratio formalis, quæ, & tamen non est immediata passionibus remotis, sed subiecto, ac primæ, quod requiritur, ut per primam cum cæteris copuletur. Hoc posito neganda est consequentia secundi argumenti, qua supponitur opus esse, ut ipsa ratio formalis subiecti sit immediata, & proxima omnibus, quæ dicuntur de subiecto. Responderi etiam potest negando antecedens: nam quamuis ratio formalis subiectiua per se immediate non copuletur omnibus prædicatis, tamen quatenus coniuncta cæteris rationibus, & ipsa est proxima, atque immediata subiecto, dicitur per se ipsam immediate

copulare subiecto, hoc est non per aliam rationem interpositam inter ipsam, & subiectum: & hoc modo Deitas immediate copulat omnia prædicata Deo, non autem voluntas, ut in superioribus dixi. Quod verò tangitur in posteriore parte eiusdem antecedentis de ratione cognoscendi, iam superius explicatum est, nam, quamuis immediata ratio cognoscendi existentiam actus liberi sit coniunctio ipsius cum voluntate, tamē immediata ratio cognoscendi hanc complexionē contingentem, *Deus liberè vult*, est coniunctio voluntatis cum Deitate, quæ est forma Dei.

Finitas virtualis intelligibilitatis obiectiua est ratio formalis, sub qua, ex parte obiecti primarij.

CAPVT VII.

Post rationem formalem obiectiuam subiecti primarij sequitur ratio, sub qua, quæ est instar conditionis concomitantis. Toletan. quæst. 6. prologi, art. 2. conclusionem 1. & 2. & quæst. 7. art. 2. conclusionem 4. & quæst. 8. art. 2. conclusionem 3. & 4. & Argentinas q. 1. ad 1. principale, existimant habitum Theologicum intellectus creati esse de Deo sub ratione finita, tamquā de obiecto primo. Probat Toletan. 1. Deus agnosci potest ab intellectu creato sub ratione finita: ergo & habitus Theologicus versari circa illum sub eadē ratione. Consequentia patet, quia tota repugnantia est penes actum; ideoque si is non repugnabit, nec repugnabit habitum sub eadem ratione in Deum ferri. Antecedens ostenditur. Nam, si repugnaret, maximè, quia nulla entitas formaliter finita est Deus: hoc autem non obstat, quoniam nulla entitas diuina, saltem absoluta potest esse neutra, hoc est, nec finita, nec infinita: & tamen Deus potest cognosci sub ratione neutra, & communi ad finitum, & infinitum: Verbi gratia, sub ratione entis, vel substantiæ: ergo quamuis in Deo nulla entitas sit finita, agnosci potest sub ratione finita. Confirmat, quoniam Deus potest agere ad extra, non sub ratione infinita, quia effectus esset infinitus: non sub ratione neutra, quoniam finitum, & infinitum sunt contradictoriè, vel priuè opposita, & consequenter immediata, quorum alterum necesse est inesse subiecto singulari: ergo sub ratione finita; quare sicut potentia infinita agere potest sub ratione finita, ita entitas infinita terminare potest noti-

tiam

tiam sub ratione finita. Secunda, Deus est subiectum habitus Theologici sub ratione Deitatis cognoscibilis ab intellectu creato: ab hoc autem est cognoscibilis finitè, non infinitè: ergo Deus est subiectum Theologiæ sub ratione finita. Hanc opinionem esse contra communem fatetur idemmet Toletan. q. 7. a. 4. versus finem, & contra suam proponit nonnulla argumenta, quorum hæc est vis. Primò nulla scientia considerat subiectum sub aliqua ratione eidem intrinsicè repugnante, & opposita formaliter propriæ rationi formali ipsius: finitudo vero repugnat deitati: ergo Theologia non considerat Deum sub ratione finita. Secundò, ratio formalis subiecti præcedit actum potentia: non enim habet se ex parte potentia, sed subiecti; finitas autem non se habet ex parte Dei, sed potentia creatæ, vel actus: ergo non est ratio subiecti. Vltimò ratio formalis subiecti Theologiæ satiatur appetitum creaturæ rationalis, eum verò nihil finitum satiatur: ergo finitudo nequit esse ratio subiecti.

II.

Pro solutione obseruat idem Toletan. dupliciter rem esse finitam: nempe formaliter in genere rei, & virtualiter in esse obiecti cogniti: quod ad agnitionem sui mouere potest intellectum finitum, iuxta capacitatem ipsius terminatam, non minus quam si esset illi proportionata formaliter, & finita in ratione agendi. Ait itaque se loqui hoc secundo modo, nò priore: quoniam Deus est infinitus in essendo, mouet autem ad agnitionem sui modo finito. Et hoc posito ad primum respondet finitum virtualiter in agendo non repugnare infinito in essendo: Deum verò esse infinitum in essendo, subiectum verò Theologiæ sub ratione finita, virtualiter in mouendo. Quia verò obijci poterat etiam in mouendo esse virtualiter infinitum: quoniam est obiectum adæquatum scientiæ diuinæ infinitæ, respondet id, quod est infinitum virtualiter in mouendo, continere etiam virtualiter finitam rationem mouendi iuxta capacitatem intellectus; quemadmodum, qui habet vim mouendi centum, habet etiam vim mouendi viginti, si solum ad hæc mouenda applicetur. Ad secundum respondet, distinguendo maiorem, & negando requiri, vt ratio illa præcedat formaliter, concedendo opus esse, vt saltem præcedat virtualiter, quomodo præcedit finitas ex parte Dei, quatenus est obiectum mouens: quandoquidem habet vim mouendi finito modo secundum beneplacitum suum. Ad vltimum respondet ratio-

nem, quæ satiatur voluntatem, atque intellectum creaturæ, non esse finitam formaliter in essendo: quod satis est vt appetitus expleatur, esse tamen finitam virtualiter in mouendo: quod requiritur, vt ratio, sub qua Deus terminatur scientiæ Theologicæ.

In toto hoc discursu Toletan. cum ait Deum esse subiectum Theologiæ sub ratione finita, non se satis explicat, de qua ratione loquatur: vt rumine de terminatiua, quæ, an verò de concomitante, sub qua. Et quamuis superius dictum sit de ratione, quæ, tamen, quia argumenta etiam ad illam accommodari possunt, & ipse, dum ait suam opinionem esse contra communem, idem indicat: nam quod finitas sit ratio, sub qua, concomitans, non est contra communem, vt paulò post constabit, sed solum quod sit ratio determinatiua, quæ. Idcirco in vtroque sensu questioni satisfaciam.

Dico primum, finitas non est ratio formalis, quæ, terminatiua subiecti Theologiæ. Hanc ex instituto probat Bassol. q. 4. prologi, art. 1. §. vltimo, & est communis omnium, qui dicunt deitatem esse rationem formalem. Et facile ostenditur ex notione rationis formalis terminatiuæ superius tradita. Consistit verò præcipuè in hoc, vt sit forma subiecti, quæ per se attingatur, & sit prima, atque immediata ratio saltem nostro intelligendi modo interiaccens inter subiectum, & passionem, quæ de ipso ostenduntur in eadè scientia: at finitudini nihil horum conuenit: nò enim est forma Dei, vt patet: neque per se attingitur: non est enim vllus assensus Theologicus, neque vllus discursus circa Deum finitum. Denique forma, quæ nullo modo conuenit subiecto, nò potest esse ratio, cur alia eidem conueniant, & multò minùs prima ratio; finitudo autè repugnat Deo, quare fieri nequit, vt ratione ipsius conueniant alia attributa, quæadmodum repugnat homini, vt ratione irrationalitatis, quæ est forma illi impossibilis, conueniant humanæ proprietates. Secundò ens impossibile nequit esse formalis ratio terminatiua scientiæ verissimæ & nobilissimæ: conflatu verò ex Deo, ac finitudine est ens impossibile: ergo fieri nequit, vt Deus sub finitudine sit primu subiectu Theologiæ. Nec verò ad diluenda argumenta in hoc sensu proposita valet distinctio finitudinis in formalem, ac virtuales, qua vtitur Toletanus: in primis quia forma constituens subiectu sub ratione obiectiua scientiæ, debet esse formalis, non virtualis: deinde quoniam finitudo hæc virtualis describitur à Tolet. in ordine ad motionem intellectus: atq; adeo est forma respectiua ad

creatu-

III.

IV.

Bassol.

Hen
Tole
ArgScot
Arg
Greg
Tole
Arg

ad creaturas. Vt autē ipse cum cōmuni opī-
nione concedit, nulla forma respectiua ad
creaturas esse potest ratio formalis subiecti
Theologici: ergo neq; finitudo virtualis.

V. Hanc ipsam conclusionem rectē confir-
mant argumenta, quæ sibi met obijcit To-
letanus, & aptē soluit in sensu secundæ as-
sertionis infra statuendæ, nō verò in sensu
huius, quandoquidē finitas, si sumatur vir-
tualiter, vt ipse exponit, nequit esse forma
constituens Deum, quoniam est respectus
ad extra, quo nihil absolutū constituitur: si
sumatur formaliter, est forma repugnans
Deitati, vt primo argumento opponitur:
atque adeo nequit constituere Deum sub
certa ratione scibilis. Similiter solutio se-
cundi nō est adæquata: nam ratio formalis
terminatiua est, quod præcipuē, ac primò
intelligitur in subiecto scientiæ, & quod
habet vim efficientē determinatiuam po-
tentia, & habitus, atque adeo præexistere
debet formaliter, quod enim formaliter
nō existit mouere nequit per se, nec termi-
nare intellectiōnem: nam quamuis non re-
pugnet intelligi id, quod est virtualiter, re-
pugnat tamen intelligi per se primò, & nō
interuentu alterius, quod est formaliter,
in quo ipsum est virtualiter. In Deo verò
formaliter est Deitas, & infinitas ipsius, in
quib⁹ est virtualis illa finitas inducta à To-
letano: ergo hæc nō potest intelligi per se
primò, sed ratione Deitatis, & infinitudi-
nis formalis. Eodem modo impugnatur
responsio tertij. Nā id, quod agnoscitur di-
rectē, & vt forma propria, atque intrinseca
subiecti faciat, vel nō faciat appetitū poten-
tiæ: nihil autē cognitū vt finitū faciat appe-
titum: & ita finitas nullo modo potest esse
ratio formalis terminatiua cognita ex par-
te subiecti Theologiæ nostræ, ac beatorū.

VI. Dico secundò finitas est ratio formalis
concomitans ex parte subiecti Theologiæ
omnis creatæ secundum actum, non verò
secundum habitum. Hæc quoad priorem
partē traditur expressē ab Henrico quod-
lib. 12. q. 1. ad finem. Toletano, & Argen-
tinate citatis. Eiusdē sententiæ sunt docto-
res, qui asserunt Deum nō esse subiectum
Theologiæ, vt Deus est, siue sub ratione
Deitatis absolutē: quia hæc ratio dicit im-
mensitatem, quæ est per se, & primo in-
tellectu Deitatis, nec capi potest notitia
creata: hi verò sunt, Scotus in reportatis, q.
2. prologi, Argentinas, q. 1. Gregor. q. 4.
art. 2. conclusionē 2. & 3. & Tolet. q. 6. a. 2.
conclusionē 4. Hoc etiam solum intendit
Ægydius 1. p. prologi, q. 3. in 2. d. 1. p. 1. q.
1. art. 1. ad 1. art. 2. §. *Prima ergo via*, & art. 3.
& quodlib. 3. q. 2. quatenus docet Deum

sub ratione glorificatoris esse subiectum
Theologiæ; solum enim intendit exclude-
re à subiecto Theologiæ creatæ rationem
comprehensibilitatis, & præfigere termi-
num notitiæ creatæ de Deo. Et quoniam
potentiæ, vt ait Philosophus lib. 1. de cœ-
lo, t. 116. definiri debent per maximum; &
habitus, maximè supranaturales, quoad
hoc habent quandam rationem potentiæ,
maximum verò, quod de Deo Theologia
cognoscit, est id, quod attingit visio beata,
idcirco dixit Deum sub ratione glorifica-
toris esse subiectū Theologiæ, hoc est sub
ea mensura, qua se ostendit beatis. Atque
ita Greg. q. 4. art. 2. ad 4. duplicem distin-
guit contractionem subiecti, vel per addi-
tionem rationis minus communis, & ita di-
cit, nō intelligi doctrinā Ægydij, & suam,
quando dicit Deum sub ratione glorifica-
toris esse subiectum Theologiæ: vel per
restrictionem cōsiderationis, & exclusio-
nis vniuersalis comprehensionis: & ita vult
intelligi, quatenus nimirū Deitas obijcitur
intellectui creato sub determinato confi-
derationis modo, ac termino scibilitatis
obiectiue. In eundem sensum Ægydium
intellexerunt Argentin. q. cit. §. *Aduerten-*
dum tamen, & Toletan. q. 6. art. 1. & q. 7. art.
4. ad argumenta Aureoli contra secundam
conclusionem, quin verò ipsemet Ægyd.
quodlib. 3. q. 2. suam mentē explicat, dum
probat Deum sub ratione glorificatoris
esse subiectum scientiæ creatæ, non verò
quatenus Deum, id est, non quatenus pela-
gus essentia infinitū, quia sequeretur scien-
tiam creatā esse infinitam, & §. ultimo do-
cet rationem glorificatoris, non excludere
rationē omnium aliorū attributorum, sed
illa omnia restringere ad terminum con-
uenientem beatitudini, eundem sensum
fusus explicauit speciali quæst. quam edi-
dit de subiecto Theologiæ. Eandem sen-
tentiam, vt conformem D. Thomæ, ap-
probat Capreol. quæst. 4. prologi, art. 2. *Capreol.*
ad argumenta Gregorij contra 5. conclu-
sionem, & Hispalens. q. 4. art. 3. notab. 3. &
art. 4. ad argumenta Gregorij contra 2.
conclusionem. *Hispalens.*

Suadetur autem, quoniam ea est per se
conditio concomitans ex parte subiecti, si-
ne qua id non potest terminare habitudi-
nem habitus, & actus Theologici: at Deus
non aliter terminare potest actus Theolo-
giæ creatæ, quam sub ratione finitudinis
virtualis: ergo hæc est ratio formalis con-
comitans. Quia tamen Toletanus breui-
ter, & obscure declarauit, quid sit hæc fini-
tas virtualis, obseruandū est, in primis non
esse terminationem aliquam perfectionis

Gillij comment. Theol.

K

diuinæ

Aristot.

Argentin.
Toletan.

Henric.
Toletan.
Argentin.

Scotus.
Argentin.
Gregor.
Toletan.
Ægyd.

VII.

Quid sit fi-
nititas virtua-
lis in Deo.

diuinæ in se, sed ipsammet cognoscibilitatem Dei indeterminatam, quatenus est apta mouere finito modo mentes creatas ad agnitionem sui. Nam quemadmodum omnipotentia diuina, quamuis infinita, non operatur modo infinito, sed finito, numquā attingens summum, quod potest: & ita tota quidē cōcurrit ad effectum, non tamen totaliter, sed modo finito, & præscripto ab arte, & voluntate diuina: ita etiam intelligibilitas Dei, quæ nostro intelligēdi modo præsupponitur omni actui intelligendi, etiam diuino, respectu huius adæquatē, & completē se obijcit, ita, ut nō minus sit in actuali scientia Dei, quā in intelligibilitate obiectiua suæ essentiae: at verò respectu intellectus creati, utpote inadæquati, & improporionati solum obijcitur secundum mensuram, & proportionem actiuitatis, quam habet ex infusione luminis gloriæ, quod semper est finitum: vel iuxta reuelationem, & lumen fidei, quæ similiter finita sunt: itaque Deitas, ut intelligibilis ab intellectu creato sub termino, & mensura, est ratio terminatiua subiecti Theologiae: ipsa verò mensura, siue finitudo est ratio, sine qua non siue concomitans. Et hoc solum probant rationes Toletani, ut ex ipsarū solutione constabit.

VIII.

Dictum verò est in secunda parte assertionis, finitatem secundum actum, non secundum habitum esse rationem subiecti concomitantem: quoniam loquendo de habitu fidei, ac Theologiae, secundum propriam naturam, non est vllus terminus intelligibilitatis obiectiuae certus, ac determinatus, ultra quē progredi nequeat. Probatur, quia fides, ac Theologia nostra extendi potest ad omnia, quæ cadere possunt sub reuelationē Dei. Theologia verò beatorum ad omnia, quæ lumine gloriæ possunt innotescere: obiectorum verò, & rationum formalium à Deo reuelabilium, non est vllus terminus certus citra infinitum: lumen gloriæ per ordinem ad absolutam Dei potentiam non habet terminū magnitudinis intrinsecum, sed solum extrinsecum, ad quem nō potest accedere, hoc est, infinitatem: & eodem modo essentia diuina respectu eius nō habet terminū certum intelligibilitatis obiectiuae, atque ita non potest tātū intelligi à creatura, quin possit plus, ac plus in infinitū: ergo subiectum Theologiae secundum habitum non habet certum, ac finitum terminum intelligibilitatis, sed est intelligibile in infinitum synecategorematicē. Neque ego puto auctores superius citatos voluisse hoc negare: solum enim videntur locuti de finitudine se-

cundum actum, quoniam omnis Theologia creata in particulari habet terminum: nam cum obiectum necessariō intelligi debeat modo finito, vel infinito, & nullus actus Theologicus possit esse infinitus, semper subiectum, quoad actualem terminationem actuum Theologicorum, obijci debet finito modo. Accedit quod de lege ordinaria terminus maximus Theologiae omnis creata, est visio Christi: hanc autem terminat Deitas sub determinata, & finita ratione, non verò comprehensua: ergo quoad actū Deus est subiectum Theologiae, creata sub ratione finita cōcomitante.

Restat ut diluantur argumenta vtriusque opinionis, quatenus aduersantur doctrinæ traditæ. Ad primum cōcedenda est consequentia iuxta sensum secundæ assertionis. Eo enim modo Deus non solum cognosci potest, verum etiā actu cognoscitur sub ratione finita cōcomitante, neganda verò in sensu primæ; & ad probationem dicendum aliud esse cognoscere obiectum sub ratione neutra per abstractionem ab vtraque forma opposita, quarum altera necessariō debet ineffe: aliud vero cognoscere sub opposita forma, quæ necessariō ineffe: primum est commune in omni notitia abstrahente, nā qui cognoscit hominem solum, quatenus animal, cognoscit per abstractionē à rationali, & irrationali, & qui hominē iustū cognoscit quatenus viuens, abstrahit à iusto, vel iniusto, abstrahētium verò nō est mēdacium, ut ait Philosophus 2. Physicorum t. 18. Quando verò obiectū cognoscitur sub ratione terminatiua opposita eius, quā habet, necessariō interuenit falsitas formalis, vel virtualis, ut si homo cognoscatur sub ratione irrationalitatis: at in cognitione Theologica, nulla intercedit falsitas, & ideo subiectum eius nō debet sumi sub ratione terminatiua opposita ei, quā necessariō includit, hoc est, sub finitate opposita infinitati, quæ est attributū Dei. Nam si finitas esse debeat ratio terminatiua, cognosci debet in se, & ut coniuncta subiecto, cuius ratio esse dicitur: si verò sit tātū cōcomitans, tunc nō debet attingi, sed solum est modus, sub quo diuinitas, ut obiectū intelligibile, mouet intellectum. Secundum solum probat secundā assertionem: nimirū quod quemadmodū omnipotentia diuina est apta producere effectum limitatum, ita essentia, quatenus obiectū intelligibile est, determinat intellectum creatū ad notitiam sui finitam: sed sicut ex eo, quod potētia finito modo agit, non sequitur principium agendi esse finitum, ita ex eo, quod essentia mouet ad no-

IX.

Aristot.

titiam

ritiam sui limitatam, nō colligitur ex parte essentia esse finitudinem, quæ sit obiectum terminans notitiam; sat enim est, vt sit conditio, sub qua natura diuina obijciatur intelligibiliter intellectui creato.

X. Argumenta contrariæ sententiæ iam superius soluta sunt, referendo sententiam Toletani: sed breuiter ad primum responderetur, finitudinem virtutalem, hoc est, potentiam ex parte Dei, quatenus est obiectum intelligibile ad mouendū intellectum, vt finito modo attingat Deitatem, nequaquā repugnare cum infinitate Dei formali: quemadmodum neque cum omnipotentia pugnat finitudo virtualis, hoc est, potentia ad productionem huius, vel illius effectus infiniti. Ad secundum responderetur finitudinem virtutalem, quatenus est conditio subiecti Theologiæ, præcedere ex parte ipsius subiecti, nā prius est Deum posse finito modo mouere, ac determinare intellectum ad notitiam finitam citra comprehensionem, quā intellectum ferri in illud. Ad tertium dicendū, maiorem, si intelligatur de ratione formali, quæ attingitur, esse veram: hæc enim est, quæ satisfiat, vel non satisfiat appetitum potentia: falsam verò, si intelligatur de ratione formali concomitante, quoniam illa non attingitur, & ideo eius non est satiare: & ita de priore rectè concludit argumentum, non de posteriore.

XI. Ex dictis toto hoc capite colligitur responsio ad ea, quorum occasione hæc dicta sunt, nimirum rationē formalem, quæ subiecti Theologiæ diuinæ, beatæ, & reuelatæ per fidē, secundum esse quoad entitatem, & veritatē in essendo non differre, est enim eademmet vnica, atque indiuidua ratio formalis essentia diuinæ, prout est forma Dei substantialis: differre autē penes rationes concomitantes, quoniam, vt est ratio terminatiua subiecti Theologiæ diuinæ, sumitur sub intelligibilitate infinita, cui adæquatur actus scientiæ diuinæ: vt verò est ratio terminatiua Theologiæ, sumitur sub finitudine, hoc est, citra comprehensionē sub proportionata scibilitate in ordine ad virtutē finitā intellectus creati etiam eleuati: & quoad hoc, adhuc est multò maior limitatio Theologiæ viatorū, quorum agnitionē Apostolus comparatā beatæ vocat, ex parte: hæc verò limitatio essentialiter est penes modum, ac medium cognoscendi, de qua dicam, cū sermo incidet de ratione formali motiua: accidentaliter verò penes plures, vel pauciores veritates, nā status beatificus exigit, & habet agnitionē plurium veritatum, ac rationū formalium

diuinarum, quā status viatorum; hanc inter hos duos status differentiam indicauit Scotus, & Argentinas, vbi suprā.

Veritas omnis creata pertinere potest ad subiectum Secundarium Theologiæ.

CAPVT VIII.

Explicato subiecto primario, & eius ratione formali, quæ, dicendum est de secundario. Id verò duobus modis accipi potest: primum quidem pro quouis subiecto, de quo demonstratur aliquid in scientia habente distinctionem, saltem virtutalem à primo subiecto: qua ratione species ipsæ, ac partes subiecti vniuersalis, quod primò scientia respicit, dicuntur pertinere ad subiectum secundarium. Altero modo dicitur subiectū res extranea primo subiecto, habens tamen attributionem ad ipsum: quomodo se habent in medicina herbæ, & alia medicamenta, quæ nō pertinent ad rationem formalem corporis sani, illam integrando, aut participando; sed habent attributionem ad ipsum tamquā ad causam finalem. Et quidē si priore modo loquamur omnia illa, quæ virtute saltē distinguuntur à Deo, quatenus intelligitur cōstitutus formaliter per essentiam diuinam, de quibus aliquid ex reuelatis ostēditur, pertinent ad secundarium subiectum, vt pertinent ipsæ quoque personæ diuinæ, vt docet Ocham. q. 9. prologi, lit. BB. & Gabriel lit. H. Verum prior hic modus nō est adeò frequenter vsurpatus, nec ita idoneus: quidquid enim modo aliquo formaliter participat rationem formalem, quæ, primi subiecti, ad ipsum, nō ad secundarium pertinet: personæ autē diuinæ formaliter includunt Deitatem, quæ est ratio formalis primi subiecti, ideoque propriè loquendo non pertinent ad secundarium, vt ex instituto ostendam lib. 3. in materia visionis beatæ. Quare veritates omnes reuelatæ, vel per reuelationē deductæ, de Deo secundum se, de tribus personis, ac de verbo incarnato pertinent ad subiectū primarium, quia in omnibus subiicitur Deus, vel immediatè per se, vel in persona diuina. Ex cæteris verò rebus, quæ Deum formaliter non includunt, nulla pertinet ad primarium. An verò, & quomodo pertineat ad secundarium, deinceps agendum est.

Nihil autem creatum pertinere ad subiectū secundarium, suadetur primò; quoniam res creatæ pertinent ad proprias, ac peculiare scientias: quare non spectant ad subiectū Theologiæ. Consequentia patet.

I.

II.

Nihil esse creatū quod ad subiectum Theologiæ pertineat, quomodo probetur.

quoniam Theologia est sapientia, ac scientia maximè nobilis, & vniuersalis, cui creatæ omnes subordinantur: quemadmodum ergo metaphysica, quia inter naturales est maximè excellens, atque vniuersalis, non descendit ad consideranda subiecta particularium scientiarum, ita Theologia ob eandem causam debet à creatarum rerum consideratione abstinere. Et confirmatur, quoniam fides, ac Theologia collatæ sunt hominibus, ad supplendum defectum luminis naturalis improporionati perscrutandis rebus diuinis: ideoque extendi non debent ad naturalia: quibus agnoscendis sat est naturale lumen intellectus. Secundò si res aliqua creata ad Theologiam pertinet, eadè ratione omnes pertinebunt; non enim res vlla creata de se est magis improporionata, vt sit obiectum veritatis Theologiæ, quàm alia: non solum autem omnes creatæ, sed etiam creabiles, atque adeò nõ minùs se extendet habitus scientiæ Theologiæ, quàm ipsa scientia diuina: quod absurdum est. Sequela maioris ostenditur, quandoquidem res omnis creata habet attributionem ad Deum: omnis potest inferuire ad eius agnitionem habendam; omnis potest cadere sub reuelationem: quæ sunt conditiones requisitæ, vt aliquid pertineat ad Theologiam. Terriò denique omnia, quæ de rebus creatis à Theologo sciri possunt, sunt singularia, & contingentia: quorum consideratio per se ad scientiam minimè pertinet, atque adeò neque ad Theologiam: antecedens quoad priorem partem probatur, nam scientia non extenditur ad vllas alias veritates, quàm ad eas, quæ ex proprijs eius principijs deducuntur: at veritates reuelatæ, quæ sunt principia Theologiæ, versantur circa singularia, & contingentia per modum hystoriæ, igitur etiam conclusiones Theologiæ de subiectis creatis, non, nisi circa subiecta singularia, & contingentia versantur.

III.
Res creatæ
quomodo ad
secundarium
Theologiæ
subiectum
pertineant.

Dico primùm. Res creatæ pertinent ad subiectum secundarium Theologiæ. Ita sentiunt cõmuniter Doctores neque est opus singulos referre. Fundamentum est, quoniam nõ necessariò requiritur, vt id, quod ad subiectum secundarium pertinet, formaliter includat rationem primarij: sed vt ad ipsum habeat attributionem in ordine ad eandem rationem formalem, ac finem scientiæ: res autè creatæ, quamuis nõ includant formaliter Deitatem, habent tamen attributionem ad ipsam, & inferuire possunt augendæ illius cognitioni, aut promouendæ pietati erga Deum, qui sunt duo fines Theologiæ: possunt ergo ad eandem perti-

nere. Deinde Theologia ad ea omnia se extendit, quæ ex principijs reuelatis colligi possunt: ex ijs autè eruuntur conclusiones veræ nõ solum de Deo, sed etiam de creaturis: quare de his quoque tamquàm de subiecto secundariò Theologia disputat. Nec verò ad hoc est opus multis rationibus; sufficit enim si per singulas Theologiæ partes discurremus; pleræque agunt de actibus humanis, de virtutibus, ac vitijs, de iustificatione, ac sacramentis, quæ omnia sunt res creatæ. Neque prædicata, quæ in singulis Theologiæ partib⁹ de creaturis ostenduntur, possunt cõmodè referri in Deum, tamquam in subiectum prædicationis, cui forma inest, sed solum tamquàm in subiectum attributionis, in ordine ad quod Theologia de ipsis quoque creaturis aliquid ostendit.

Dico secundùm. Non omnes res creatæ pertinent ad subiectum Theologiæ. Probat ex Scoto q. 3. prologi principali, verus finem, quoniam non plus extenditur, quàm fides, fides autem, vt constat ex Apostolo ad Hebræos 11. *Est argumentum non apparentium*, atque adeò obiecta scientiarum naturalium, quatenus substant euidenti scientiæ, nequeunt ad Theologiam pertinere. Præterea, quæ nõ habent vtilitatē per se ad verā pietatem, & ideo à Deo reuelata non sunt, ab eodem subiecto excluduntur. Quod fusè prosequitur Ægydius in 2. d. 1. p. 1. q. 1. art. 3. & Henr. in sum. art. 19. q. 2. & probat ex D. Ambrosij, & Augustini sententia. Nā Ambr. in Hexameron de rebus naturalibus, & eorū notitia loquens: *Quæ, inquit, quia altiora sunt à nostro studio, & à diuina lectionis serie, his, qui foris sunt, relinquantur: quid mihi, quærere quæ sit mensura circuitus terræ? libenter fateor me nescire, quod scire nihil proderit: Certe Moyses eruditus in omni scientia Ægyptiorum, sed spiritum Dei accepit, quasi minister Dei inanem illam, & usurpat oria philosophia doctrinā veritatis ratione post habuit, & ea descripsit, quæ nostra fidei accommoda iudicauit.*

Quibus verbis satis indicat non pertinere ad Theologum eorū scientiam cõsecrari. Porro D. Aug. lib. 14. de Trinitate c. 1. definiens materiam Theologiæ in tota sua latitudine, *Disputat, inquit, non vtiq, quidquid sciri in rebus humanis, vbi plurimum superuacua vanitatis, & noxia curiositatis huic scientia tribuens, sed illud tantummodo, quo fides saluberrima, quæ ad verā beatitudinem ducit, nutritur, defenditur, ac roboratur.* & lib. 5. de Genesi dicens quæri solitum, quæ figura cœli, secundum sacras literas credenda sit; deinde paulisper digressus ad reprehendendā inanem illorū curiositatem, qui superuacaneis quæstionibus occupantur, respondet: *Quia*

de fide

IV.

Scot.

Ad Hebr. 11.

Ægyd.

Henric.

Ambros.

Augustin.

de fide agitur scriptura, breuiter dicendum est de figura cæli hoc sensisse auctores nostros, quod veritas habet: sed spiritum Dei, qui per eos loquebatur, noluisse ista docere homines nulli salutis futura. Et ob eam causam Apostoli; quos Magn. Dionysius Theologorum apices appellat, harum rerum notionem nequaquam tradebant; quia aliena erat ab instituto, ac subiecto veræ Theologiæ. Cum verò aliqua ad secundarium Theologiæ subiectum pertineant, alia verò non, oportet notam apponere, qua discerni possint; ex differentia quidē Henrici, vbi supra, subiectum secundarium Theologiæ ita potest describi: est quod habet aliquam attributionem ad Deum, secundum rationem, qua consideratur, vt subiectum Theologiæ: qua descriptione duæ continentur partes, altera exigit attributionem ad Deum, altera modum eius explicat. Et quoad primam nulla est dissentio, omnes enim illā exigunt, ita D. Thom. I. p. q. 1. art. 3. ad 1. & ceteri communiter. Porro attributio est duplex, materialis, & formalis: materialis, quatenus res vna secundum propriam entitatem habet attributionem ad alteram entitatem consideratam. Et hac ratione nō est vlla creatura, quæ nō referatur in Deum tamquam ad causam finalem, efficientem, & exemplarem. Verum hæc attributio supponitur quidem ad rationem subiecti secundarij, sed sola non sufficit: nam cum omnes creaturæ habeant attributionem ad Deum, nō omnes tamen pertinent ad scientiam metaphysicam, cuius principale obiectum est Deus, quia nō omnes referuntur ad ipsum secundum rationem, qua consideratur à metaphysico; requiritur itaque altera attributio formalis. Hæc autem respicit subiectum sub eadē ratione, qua est subiectum eius scientiæ: hoc est, sub eadē abstractione propter idem motiuum, & sub ijs omnibus rationibus formalibus obiectiuis, ex quibus resultat particularis modus sciendi illius habitus. Et ob hanc causam quantitas, quamuis in se ipsa habeat attributionem ad corpus substantiale, tamen sub abstractione à materia sensibili, non pertinet ad philosophiam naturalem, quæ nō considerat subiectum suum primarium sub ea abstractione.

VI. His positis dico tertium. Ad secundarium subiectum Theologiæ pertinent omnes, ac solæ creaturæ, de quibus ex principijs reuelatis veritas aliqua cōplexa ostendi potest. Hæc traditur à Bonauentura, q. 1. prologi ad 2. & Henrico vbi supra, Scot. q. 3. prologi. §. *Sed dubium*, cum Scottis ibidem, Bassol. q. 4. art. 3. §. *De Theo-*

Gillij commentheol.

logia verò, Bachon. q. 3. art. 4. in art. 2. & 3. *Bachon.* annexis, & est omnium asserentium diuinam reuelationem esse rationem formalem obiecti Theologiæ, quos referam, c. 10. & principia Theologiæ esse articulos fidei, quos citaui tract. 2. c. 4. Fundamentum est: Quia ea sola pertinent ad obiectum secundarium alicuius scientiæ, quæ habent attributionem ad primarium sub ea ratione, qua est subiectum primarium: ad Deum autem, prout est subiectum Theologiæ, attributionem habent omnes, ac solæ creaturæ, de quibus concludi aliquid potest ex reuelatis: ergo illæ omnes, ac solæ pertinent ad obiectum secundarium Theologiæ. Assumptio declaratur: nam, vt rectè deducit Henr. vbi supra, Deus tribus modis agnoscitur à creatura rationali: nimirum cognitione naturali acquirita ex creaturis, cognitione beata per infusionem luminis gloriæ, cognitione media in ænigmate per fidem, vel ex fide habita. Primò modo cognoscitur per scientias naturales, à quouis viatore fidei, vel infidei: secundò à solis beatis: tertio à fidelibus in via: & sub hoc modo est subiectum Theologiæ: atque adeo omnes, ac solæ res creatæ, quæ habent attributionem ad Deum tertio modo consideratum pertinent ad secundarium subiectum Theologiæ viatorum. Porro attributio materialis ad tres modos reuocatur: nā creaturæ omnes habent attributionem ad Deum, vel tamquā ab eo existentes per creationem, vel per eum subsistentes per gubernationem, vel ad ipsum ordinatæ per electorum glorificationem: formalis autem consistit in eo, vt omnes sint scibiles per inspirationem diuinam, quæ est ratio motiua assensus Theologici. Porro de his loqui possumus, vel secundum actum, vel secundum habitum ac potentiam: si de potentia loquamur, nulla omnino res est, quæ ad subiectum Theologiæ secundarium non pertineat: omnes enim reuelari à Deo possunt, atque adeo esse subiectum prædicationis in aliqua conclusionem deducta ex reuelatis per discursum Theologicum, vt rectè notat Hispalensis, *Hispalens.* q. 3. prologi, art. 4. ad 3. contra 4. conclusionem. Et in hoc sensu S. Thom. I. p. q. 1. art. 3. in c. & ad 2. dicit omnia diuinitus reuelabilia communicare in ratione formali huius scientiæ: si verò sermo sit de ijs, quæ actu pertinent, sunt ea sola, quæ à Deo in hoc rerum ordine reuelata sunt.

Hæc dixerim absolute loquendo. Nam discursus procedens ex reuelatis non, nisi ad Theologiam pertinet: atque adeo omnia illa, de quibus aliquid probari potest ex

VII.

principio

K 3

principio reuelato, ad secundarium saltem Theologiæ subiectū pertinent, cuiuscumque generis, ac rationis illa sint. Caterum quamuis omnia à Deo reuelata ad fidē pertineant; tamen à D. Thoma in 3. d. 24. q. 1. ar. 2. quæstioncula 2. Henrico in sum. art. 19. q. 2. ad 2. argumentum ex secundo loco positum, Scot. q. 3. prologi. §. *Ex dictis patet*, & alijs doctoribus quedam per se dicuntur ad fidem pertinere: nimirum ea, quæ sunt ordinis supranaturalis, ac diuini: neque possunt naturali ductu rationis inuestigari: alia verò quodammodo per accidens in subsidium eorum, qui nequeunt breuiter, & sine errore diuina etiam naturaliter agnoscibilia perdiscere: ita etiam ad Theologiæ subiectum secundarium per se pertinent eæ creaturæ, quæ sunt ordinis supernaturalis: quodammodo verò per accidens ceteræ omnes, de quibus aliquid per reuelationem cognosci potest, quod rectè docet Alenf. 1. p. q. 1. membro 3. ad 1. & 2. Fundamentum est, quoniam finis Theologiæ est notitia Dei non quomodocumque, sed præcipuè quatenus est auctor gratiæ, ac rerum ordinis supernaturalis: nā cognitio eius, quatenus est principium ac finis naturæ ad scientias naturalis pertinet: ergo illæ creaturæ per se propriè spectant ad secundarium Theologiæ subiectum, quæ habent attributionem ad Deum, & conducere possunt ad acquirendam notitiam supernaturalem ipsius: hæc verò sunt res ordinis supernaturalis, atque diuini. Huius generis est vnio hypostatica, iustificatio, sacramenta, glorificatio, & similia, quorum cognitio ad nullam scientiam naturalem spectat: & ideo per se subiiciuntur contemplationi Theologiæ, secundariò tamen. Reliqua verò, quæ intra naturæ terminos continentur, & per se sciri possunt inuentione, aut studio naturali, ex accidente cadent in considerationem Theologiæ, sicut & in fidem. Verum quoad hæc, vñus est Spiritus diuinus delectu, non omnia absque discrimine reuelans, & consequenter Theologico discursui subiiciens: sed ea solum, in quib⁹ est aliqua ratio congruentiæ, & vtilitatis ad vtrumque Theologiæ finem: & ob hanc causam nō omnia, quæ ad naturales scientias pertinent, sunt reuelata, quia ad notitiam supernaturalem Dei, vel pietatem per se non conducunt: neque continent fundamenta ad fidei veritatem; hæc enim tametsi naturalia, ob necessitatem reuelata sunt. Ex dictis colligitur Theologiam suo modo esse vniuersalissimam, & communissimam omnium scientiarum, non quidem ratione obiecti

primarij, quod est maximè singulare, sed secundarij, quod latissimè patet. Ita docent Ægydius in 1. p. prologi, q. 2. §. *His visis*, Henr. in sum. art. 7. q. 3. Richard. q. 5. prologi ad 4. Aureol. q. vlt. art. 4. propositione 4. & Argentin. q. 2. art. 2. ad 1. An vero Theologia sit dicenda simpliciter scientia vniuersalis & communis, non conuenit inter doctores: affirmant Henr. Richard. & Aureol. negant Albert. tract. 1. sum. q. 3. m. 4. & Ægydius citat. quia non agit per se primo de ente, quod est vniuersale respectu omnium; à primario autem obiecto debet assumi ratio scientiæ. Hæc quæstio est de nomine, placet tamen ratio Alberti, & Ægydij.

Primi argumenti fundamentum est falsum: namque res creatæ ordinis supernaturalis ad nullam aliam scientiam pertinent: deinde licet consideratio earum, quæ sunt ordinis naturalis, sit propria scientiarum naturalium, non proinde excluduntur à subiecto Theologiæ, si induant propriam rationem formalem eius: nec verò inusitatum est rem eandem sub diuersis rationibus ad diuersos habitus reduci. Ad probationem consequentiæ respondetur duobus modis, scientiam esse superiorem, atque communem ratione proprii subiecti, nempe communitate vniuersalitatis, vel causalitatis: & eam, quæ priore modo communis est, non descendere ad particularia, quia non cadunt sub communi illa abstractione: qua de causa metaphysica, quæ est de ente in communi sub abstractione ab omni materia, non agit de speciebus particularibus, quæ non substantiæ eiusmodi abstractioni, quales sunt omnes species corporis. Ex quo patet non propterea ab earum consideratione abstinere, quia particulares sunt: nam si hæc esset ratio, non ageret etiam de substantijs separatis, quæ sub communi illo subiecto continentur; sed quia carent propria ratione formali, sub qua metaphysica contemplatur sua obiecta. Porro scientia de subiecto vniuersali in causando descendere potest ad effectus talis causæ, & substantent propriæ rationi formali ipsius, vt verè substant creaturæ, de quibus ostendi possunt aliquæ veritates ex principijs reuelatis, & hoc est, quod D. Thom. 1. p. quæst. 1. art. 3. ad 2. docet ea, quæ in diuersis scientijs tractantur, posse sacram doctrinam considerare sub vna ratione, quatenus nimirum sunt diuinitus reuelabilia: quemadmodum etiam non abhorret à prima philosophia, inferiores species contemplari secundum

VIII.

S. Thom.

cundum rationem communem. Ad confirmationem patet solum ex dictis: nam etiam ex creaturis aliquæ sunt ordinis supernaturalis, ad quarum notitiam acquirendam non est satis lumen naturæ; reliquæ vero reuelatæ sunt in subdium naturæ, ut facilius Deus cognosci queat; ex hac parte etiam ad Theologiam pertinent. At secundum patet solutio ex dictis: non enim est absurdum res omnes creatas, & creabiles singularem sumptas posse ad fidem, & Theologiam pertinere, si mediata, vel immediate reuelentur; quamuis per se solum pertineant, quæ sunt ordinis diuini: ex accidente, quæ sunt ordinis naturalis modo explicato. Ex hoc autem non sequitur æquè patere fidem, ac scientiam Dei; nam hæc actu adæquato percipit omne scibile: at fides & Theologia nequaquam, ut cap. 7. explicatum est.

IX. *alenf.* Materiam tertij argumenti fusè tractat Alensis, l. p. quæst. i. m. i. ad i. & 2. Vbi conatur ostendere omnia, de quibus sacra Scriptura loquitur, vel Theologia disputat, habere rationem aliquam vniuersalitatis, assignat autem quatuor eius modos: alia namque sunt vniuersalia in prædicando, alia in significando, alia in exemplando, alia denique in causando. Vniuersale in prædicando notum est: in significando sunt voces, ac signa hieroglyphica, quæ ad vniuersalem significationem instituta fuerunt: in exemplando, ut Idea, siue typus domus fabricandæ, ad cuius exemplar plures ædificari possunt: in causando, ut Deus. Et quidem Deum, qui est primum subiectum, habere posteriores duos modos vniuersalitatis, conspicuum est: essentia quippe diuina est primum exemplar, & causa prima finalis, atque efficiens rerum omnium. Ex creatis vero quædam sunt vniuersalia in prædicando, maximè quæ ad mores spectant: ut videre est in quibusdam sententijs vniuersalibus: *Initium sapientiæ timor Domini. Psalm. 110. Finis præcepti charitas. i. ad Timoth. i. quædam in exemplando, ut sunt historiæ sanctorum virorum, quæ referuntur ad commune exemplum, ut patet ex illo Iacobi, cap. vlt. suæ canonicæ: Exemplum accipite fratres exitus mali, laboris & patientiæ, prophetas: denique sacramenta sunt vniuersalia in significando simul, & causando: Quæ solutio idonea est; sed supponit ad rationem subiecti non esse necessariam vniuersalitatem in prædicando: quæ suppositio vera est, quando subiectum primum eius est naturæ, ut se-*

cundum propriam rationem singularem habeat proprietates de ipso solo demonstrabiles, ut habet Deus: non verò quando ijs caret, ut se res habet in creaturis. Hoc posito, respondeo simpliciter non requiri, ut secundaria subiecta Theologiæ habeant in seipsis vniuersalitatem: sed sat est, ut habeant habitudinem ad Deum, & subsistent reuelationi. Nam, quia non per se, sed per habitudinem ad illum considerantur, satis est, ut ex ipsis haberi possit aliqua notitia Dei: quamuis alioquin nullam haberent vniuersalitatem ex quatuor illis numeratis, communiter tamen habent.

Subiectum Theologiæ adæquatum est ens diuinum, sub ratione analogiæ per attributionem.

CAPVT IX.

ADæquatum subiectum ex primo, & secundo coalescit. Verum in eo ipso considerari possunt ea, ex quibus quasi materialiter coalescit, & ratio communis, sub qua conflunt in vnum. Nam quidquid vnum est, sub aliqua ratione vnitatis tale est: porro ratio subiecti, ut ex superioribus constat, est multiplex; *qua, propter quam, & sub qua:* duæ posteriores sunt eadem in omnibus, quæ veniunt in considerationem Theologicam, ut infra dicam: nunc agendum de propria ratione formali subiecti adæquati, utrum nimirum sit, & quænam sit: itaque duo disquirenda sunt in primis, quæ sit latitudo subiecti adæquati quoad materialia: deinde quæ sit ratio formalis vnica, sub qua res diuersorum generum habeant vnitatem subiecti adæquati.

Quod attinet ad primum; subiecti adæquati, ut ait D. Bonauent. quæst. i. prologi, duo sunt genera: alterum per modum inclusionis partium in toto, quod est proprium totius integralis: alterum per modum extensionis, siue inclusionis in partibus, qui est modus totius vniuersalis. Priore modo censet idem Bonauent. Christum esse subiectum adæquatum Theologiæ: posteriore res, & signa. Fundamentum aliud non proponit, quàm quia Christus comprehendit diuinam, humanamque naturam, siue creatam, & incretam, caput, & membra: quoniam

I.

II.

Bonauent.

verò neque hoc modo Christus includit omnia pertinentia ad Theologiam, ut per se patet, adiungit accipere se totum integrale largo modo id, quod multa complectitur non solum per compositionem, sed etiam per unionem, & ordinem: hoc autem modo Christus complectitur omnia, quæ ad Theologiam spectant: nam Deitatem formaliter includit: duas alias personas involuit propter unitatem in eadem natura: prædestinatos, ut caput: reprobos, ut iudex: creaturas ceteras, ut causa & finis omnium. Hanc sententiam docuit etiam Albertus tract. 1. sum. q. 3. m. 1. & nonnulli alij Scholastici, quæ desumpserunt ex Linconienli in Hexameron, & Glossa Cassiodori in principio Psalterij.

Albert.

Linconienf.
Cassiodor.

III.

Magist.

A'ens.

Albert.

Bonavent.

Henric.

Quod attinet ad subiectum adæquatum per modum totius uniuersalis. Magister in 1. d. 1. initio docet in Theologia esse res, & signa, cuius sententiam approbant Alensis 1. p. q. 1. m. 3. ad 1. & 2. contra sententiam Magistri, Albertus in 1. d. 1. art. 2. Bonavent. q. 1. prologi, & Henr. in sum. ar. 19. q. 1. ad 10. & q. 2. in c. Probatur, quoniam hæc est latissima denominatio comprehendens omnia prorsus reuelata, vel in Theologia cognita: neque facile assignabitur aliquid aliud, quod ita commode suo ambitu contineat subiectum eius primum & secundarium: atque adeo possit adæquatè appellari: quapropter res, & signa sunt subiectum adæquatè adæquatione uniuersalitatis.

IV.

Scot.

Aureol.
Bassol.

Dico primum. Christus Dominus sub nulla consideratione est adæquatum subiectum Theologiæ. Hæc est communis inter alios doctores, qui cõmuniter reiiciunt, & ex instituto impugnant D. Bonavent. sententiam, nempe Scot. qu. 3. prologi. §. Ex prædictis, & sequenti, cum interpretibus Aureol. q. ult. art. 3. Bassol. q. 3. art. 2. §. Ex hoc etiam, & alij. Fundamentum est, quoniam subiectum adæquatum continere debet omnia per modum inclusionis, nõ verò solum per modum attributionis: Christus Dominus nõ continet omnia per modum inclusionis, imò neque propriè loquendo per modum attributionis: ergo nõ est subiectum adæquatum. Maior propositio est euident ex differentia subiecti primarij, & adæquati: non enim sunt prorsus idem, sed adæquatum includit aliquid ultra primum: si vero ad rationem adæquati satis esset continere omnia per modum attributionis, omne primum esset adæquatum: atque adeo Deus esset subiectum adæquatum Theologiæ. Requiritur itaque ad adæquatum, ut includat omnia, quæ veniunt in considerationem scientiæ, hoc enim indi-

dicat ipsa notio verbi: Christum vero non continere omnia per modum inclusionis, ut dicitur in assumptione, ipse D. Bonavent. aduertit, atque recurrit ad attributionem. Et facillè probatur: nam ea, quæ spectant ad reliquas duas personas diuinas, in Christo minimè includuntur: itemque ea, quæ spectant ad pleraque opera ad extra, quamuis enim habeant aliquam habitudinem ad ipsum, nõ tamen includuntur formaliter in ipso: neque quatenus est compositum ineffabile, ut per se patet: neque quatenus est corpus mysticum, & caput Ecclesiæ militantis, atque triumphantis. Hac enim ratione non includit reprobos, de quibus etiam Theologia disputat, neque res ceteras, sensus ac rationis expertes, quæ etiã veniunt in considerationem Theologiæ. Posterior pars eiusdem assumptionis patet, quoniam duæ aliæ personæ ad Christum attributionem nõ habent, sed per se ipsas ratione Deitatis, quam includunt, & ratione propriæ hypostasis ad Theologicam contemplationem pertinent: quod enim absque attributione ad aliud includit formam, quæ est propria ratio formalis subiectiua scientiæ absque attributione ad illud, pertinet ad scientiam, ut euident est. Pater autè, & Spiritus sanctus absque attributione ad Christum sunt compositæ Deitatis, quæ est ratio formalis propria subiecti Theologiæ: uterque enim est Deus essent aliter absque dependentia, aut attributione ad unionem hypostaticam, qua resultauit compositum ineffabile, qui dicitur Christus: ergo per se pertinent ad Theologiam absque attributione ad Christum. Neque satis est Christum Dominum includere Deitatem per attributionem ad quæ cetera pertinent ad subiectum Theologiæ: ut enim bene arguit Aureol. ubi supra, hac ratione quævis species, aut indiuiduum subiecti primarij diceretur subiectum adæquatum. Verbi gratia, homo, aut equus subiectum philosophiæ naturalis, quoniam uterque continet naturam, quæ est ratio formalis subiecti philosophici: quod tamè est absurdum, ut patet. Ad rationem enim adæquati subiecti opus est, ut quatenus ipsum, & non ratione alterius superioris, vel inferioris includat, vel contineat omnia: Christus autem, ut probatum est, neque quatenus compositum est ineffabile, neque quatenus caput corporis mystici continet, vel includit omnia, de quibus agit Theologia: quare non est adæquatum subiectum illius. Ex quibus patet solutio ad motiũ D. Bonavent. ad rationem quippe subiecti adæquati nõ sufficit continere omnia per modum attributionis, ut ipse supponit.

Dico.

V.

S. Thom.

Scot.

Ocham.

Gabriel.

August.

Dico secundum. Quamuis hoc disiunctū, *res, vel signa*, contineat inclusiue per modū vniuersalis omnia, quæ cadere possunt in considerationē Theologiæ, nō tamen aprē dicitur subiectū adæquatum: accommodatiōis diceretur Deus, & creatura: Prima assertiōnis pars supponitur à D. Thom. 1. p. quæst. 1. art. 7. & quæst. vnica prologi, art. 4. Scot. q. 3. §. *Ad primum argumentū 1. q.* Ocham, q. 9. lit. BB. Gabriel lit. H. & cæteris, qui nō eo reiiciunt opinionē Magistri, quod aliquid pertinens ad subiectū Theologiæ non contineatur illo disiuncto, & ita fatentur quidquid in Theologia tractatur esse *res, vel signa*. Et ex ipsis terminis patet: nā hoc disiunctū complectitur omnia rerū genera, & cum ipso cōmunissimo ente recurrit. Secunda indicatur ab iisdē, quatenus nō ex propria sententia id affirmant, sed potius benignē interpretando sententiam Magistri concesserunt aliqua rationē dici posse subiectū Theologiæ. Ostenditur vero primo, quoniā subiectū adæquatū includere debet ea solū, quæ pertinent ad scientiam, vel habitum: & indicare rationem formalem, quæ: neutrum conuenit disiuncto illi: quare nō est propriē subiectū adæquatum Theologiæ. Assumptio patet, quoniam multæ res, ac signa sunt, quæ non pertinent ad Theologiam, & idēdō disiunctū illud potest ex æquo accommodari subiectis omnium scientiarum, imō D. August. lib. 1. de doctrina Christiana, c. 2. ex quo Magister sumpsit occasionem suæ opinionis, omnem scientiam dixit esse de rebus, vel signis. Maior propositio quoad priorem partem per se patet, quoad posteriorem probatur ex ijs, quæ adducit Aureol. vbi supra. Nam verum prædicatur de omni subiecto metaphysico, sensibile de subiecto philosophiæ naturalis, diuisibile in infinitum de omni subiecto geometriæ, par, vel impar de omni numero, atque adeo de omni subiecto arithmetice: neque tamen propterea vllum ex his dicitur subiectum adæquatum scientiæ, de cuius subiectis dicitur vniuersaliter, quia non indicat ipsam rationem formalem, quæ: vnde patet fundamentum sententiæ assertantis *res, & signa* esse subiectum adæquatum, eod quod disiunctum hoc per modum vniuersalis omnia contineat, nullius esse momenti. Denique tertia pars ostenditur. Nam subiectum adæquatum continet primum, & secundarium: & in primum includitur propria ratio formalis subiectiua omnium pertinentium ad scientiam: Deus autem, vt constat ex superioribus, est primum subiectum Theolo-

giæ, creaturæ secundarium: Deus importat propriam rationem formalem, creaturæ attributionem ad illam: ergo aptius dicitur subiectum adæquatum Theologiæ Deus, & creaturæ, quam *res, & signa*, aut quoduis aliud. Quia tamen subiectum adæquatum sumi debet per modum vnius, restat dicendum an sit aliquid vno nomine significabile importans vnā rationem formalem adæquatam.

Dico tertium propriē, & formaliter loquendo, subiectum adæquatum Theologiæ est ens diuinum: est sententia D. Thom. in prologo, quæst. vnica, art. 4. Petri de Tarantasia apud Carthus. quæst. 4. Capreol. quæst. 4. conclusionē 5. Syluestri, quæst. 1. Conflati, art. 16. vbi rectē notat S. Thomam non locutum fuisse loco cit. ex aliorum sententia, vel illā postea mutasse, vt Iauellus, 1. p. quæst. 1. art. 7. & alij Thomistæ arbitrantur. Sumo autem ens diuinum non in propria significatione, qua solū dicitur de illis, quæ formaliter participant formam Deitatis: hoc enim modo est subiectum primum, non adæquatum, vt notat Bassol. quæst. 3. prologi, art. 2. §. *Dico igitur*, sed accipio in significatione analogica per attributionem ad vnā formā Deitatis, quemadmodum sumitur sanum, quādo extenditur ad omnia, de quibus agitur in medicina: quæ ita appellantur, vel à formali participatione sanitatis, vel per extrinsecam de nominationem ad ipsam, propter attributionem, quam habent. Ita diuinū dicitur quidquid respicit diuinitatem, vt formā vel intrinsecam, vt personæ diuinæ, vel extrinsecam per attributionem ad ipsam. Assertio hoc modo explicata ostenditur, quoniam ens diuinum continet omnia subiecta materialia, quæ venire possunt in speculationem Theologicam, & rationem formalem, quæ: ergo est subiectum adæquatū illius. Consequentia patet ex propria notione subiecti adæquati. Antecedens patet, quoniam ens diuinum sumptum modo explicato continet in primis Deum tamquā primum, ac proprium significatum, deinde vero omnia, quæ habent attributionē ad ipsum, nempe creaturas: nihil autem aliud pertinet ad subiectum Theologiæ. Nam Deus est primum, creaturæ secundarium, vt constat ex dictis: continet etiam propriam rationem formalem, hoc est, Deitatem. Ea enim est ratio, sub qua omnia etiam subiecta secundaria cōsiderantur in Theologia, vt docet D. Thom. 1. p. quæst. 1. art. 7. & patet ex similitudine colorati, qua vitur: quod ita est obiectum visus, vt

VI.

S. Thom.

Tarantaf.

Capreol.

Syluest.

Iauellus.

Bassol.

S. Thom.

huius

huius actum nihil terminet, nisi sub ratione colorati: non enim homo, vel lapis aliter videntur, quam sub ratione coloris. Postea vero subiungit: *Omnia autem tractantur in sacra doctrina sub ratione Dei, vel quia sunt ipse Deus, vel quia habent ordinem ad Deum.* Ex quibus constat Deitatem esse rationem formalem, quæ, subiecti adæquati, nā quatenus constituit formaliter, & intrinsecè est ratio primi subiecti; quatenus verò extrinsecè, ac denominatiuè secundarij. At vero quatenus abstrahit ab utroque modo denominandi, constituit proprium subiectum adæquatum Theologiæ, quod appellatur ens diuinum per analogiam.

VII.

Henric.
Aegy.
Aureol.
Bassol.

Hanc sententiam impugnat Henric. in sum. art. 19. quæst. 1. ad 11. & quæst. 2. in c. Aegydius 1. p. prologi, quæst. 3. Aureol. q. vii. art. 3. & Bassol. quæst. 3. art. 2. §. *Contra istam.* 1. arguit Henric. quoniam quotiescumque assignatur aliquod subiectum tamquam commune in aliqua scientia, cætera considerantur, non secundum rationes proprias singulorum, vel alterius determinati, sed secundum rationem communem subiecti; in Theologia vero non considerantur omnia secundum rationem communem entis diuini analogicam, sed secundum propriam rationem Deitatis, ut constat ex dictis; nam, etsi ratio communis entis diuini quodammodo conueniat omnibus, forma tamen ipsa, à qua sumitur, est propria vnus ex illis, nempe Dei: reliquis vero per se non conuenit, sed per solam attributionem ad Deum: atque adeo ratio, secundum quam omnia considerantur, est Deitas, ut forma propria Dei. Maiorem propositionem ostendit exemplo metaphysicæ, cuius subiectum est ens simpliciter commune per prædicationem: & idcirco non considerat substantiam sub ratione substantiæ, nec quantitatem, aut qualitatem secundum proprias rationes, sed solum secundum rationem entis: nam si de substantia secundum propriam rationem per se ageret, de reliquis vero per attributionem ad ipsam, illa profectò esset subiectum metaphysicæ, non vero ens. Secundò argumentatur Bassol. Subiectum commune per prædicationem debet formaliter dici de omnibus sub eo contentis, ut videre est in ente, quod dicitur de subiectis omnibus particularibus ad metaphysicam pertinentibus; ens autem diuinum solum formaliter de Deo dicitur: atque adeo non est subiectum vniuersale in prædicando. Tertiò ens diuinum hoc modo sumptum non vendicat, aut continet vllas veritates Theologicas, aut passiones in ea

demonstrabiles: si enim contineret, traderet omnes eas ad creaturas, de quibus etiam prædicatur. Quartò ens diuinum, hoc modo sumptum non differt ab entibus, nam, sicut Deus est primum ens per essentiam: cætera vero per attributionem ad ipsum: ita ipse est Deus per essentiam, cætera dicuntur diuina per attributionem ad ipsum: itaque ens diuinum hoc modo reciprocatur cum ente: absurdum vero est dicere ens esse adæquatum subiectu Theologiæ. Et confirmatur, quoniam ens diuinum latius patet, quam Theologiæ subiectum, nam ab hoc plurimæ res excluduntur, ut patet ex initio capitis: ens autem diuinum omnes amplectitur, siquidem creaturæ omnes habent attributionem ad Deum, & consequenter appellari possunt analogicè ens diuinum. Denique ut arguit Aureol. nulla denominatio est subiectum in scientia reali: ens autem diuinum est denominatio extrinseca à Deitate: quare nequit esse ratio subiecti Theologiæ.

VIII.

Hi auctores, quantum ex ipsorum argumentis colligitur, non impugnant assertionem propositam, non enim meminerunt subiecti adæquati excepto Bassoli: & ipsorum argumenta potius impugnant modum subiecti primi specificantis: quam adæquati ambitu suo complectentis omnia, quæ cadere possunt in speculationem scientiæ. Obseruandum verò est specificationem, ac distinctionem vltimam habituum nō desumi ab adæquato subiecto, sicut nec semper potentiæ ab ipso specificantur. Nam mens humana, Angelica, atque diuina conueniunt in eodem obiecto adæquato, nempe, vero: & nihilominus plusquam specie differunt ratione primarij, & connaturalis, quod in singulis est diuersum. Cum itaque ens diuinum statuitur statuitur adæquatum subiectu Theologiæ, non eò fit, ut ab ipso secundum rationem analogicam, & totam eius latitudinem sumatur vnitas, ac distinctio habitus Theologici: hæc enim sumitur à præcipuo, ac primo analogato, qui est Deus: sed ut innotescat ambitus materiæ Theologicæ, & ratio sub qua omnes eius partes subijci possunt Theologico discursui, ac speculationi. Porro interdum accidit, ut idem sit subiectum primum, & adæquatum; nempe cum ratio formalis subiectiua per se primo conuenit alicui subiecto communi, quod formaliter dicitur de omni eo, quod venire potest in considerationem scientiæ tamquam subiectum, de quo aliquid demonstratur: ut res

res

res habet in subiecto philosophiæ naturalis, quod est corpus naturale prædicabile de quouis subiecto demonstrationis physici; nam, licet Philosophus multa disputet de motu, ac tempore, de his tamen, & alijs eiusdem generis non agit tanquã de subiectis, sed tanquã de passionibus corporis naturalis. Hoc vero discrimen est inter adæquatum, simul & primum, & adæquatum nõ primum; quod illud prædicatur formaliter de omnibus particularibus subiectis eiusdem scientiæ, ut constat in ente, quod est subiectum metaphysicæ, & ente naturali, quod est subiectum philosophiæ: hoc vero, id est, adæquatum nõ primum, solum dicitur formaliter de primo: denominatiuè, atque extrinsecè de secundariò, ut videre licet in sano, quod iure optimo dici potest subiectum adæquatum scientiæ medicæ; & formaliter solum dicitur de corpore sano, quod est præcipuum subiectum: per extrinsecam denominationem de cæteris, quæ habent attributionem ad corpus sanum. Ratio huius est, quoniam ratio cõmunis vni voca, vel analogica secundum proportionem, habere potest formalem denominationem ad omnia sua analogata: & prout ab illis abstrahit, vendicare passionem aliquam, & attributa de primo subiecto per eam constituto demonstrabiles: at vero ratio analogica per attributionem neutrum habet, ut patet in sano: quod solum de corpore propriè, & formaliter prædicatur, & abstrahendo ab analogatis non habet ullam passionem.

IX. His positis ad primum respondeo propositionem esse veram, quãdo subiectum illud commune est simul primum, & adæquatum; falsam vero, quando est adæquatum non primum, quale est ens diuinum respectu Theologiæ. Exemplum vero, quo confirmatur eadẽ propositio, non est ad rem: nam ens ita est subiectum metaphysicæ adæquatum, ut sit etiam primum, sub cuius ratione formali cætera considerantur, ut idemmet Henr. contendit. Eadem ratione soluitur secundum; nam ens, quod est subiectum metaphysicæ, est analogum, nõ solum per attributionem, sed etiam per proportionem: & idẽ dicitur de omnibus analogatis: at ens diuinum per solam attributionem: eiusmodi vero analogata, multiplicat formam per omnia analogata, sed à forma primarij analogati cætera extrinsecus denominant: & idẽ Deitas vna, ac simplicissima forma Dei appellat ipsum Deum formaliter, creaturas tantum extrinsecè, ac denominatiuè. Tertiò nihil efficitur: namque de ratione subiecti adæ-

quati nõ est, ut sub ratione communi præcisa contineat veritates aliquas, & proprietates; id enim solum conuenit adæquato, & primo: adæquatum vero non primum fat est, ut eas contineat ratione primi, per attributionem, ad quod reliqua subeunt ratione subiecti scibilis in hac, vel illa scientia. At vero ens diuinum est adæquatum, non primum; ideoque ratione primi, quod includit, continet veritates, ac passionem, quas non opus est formaliter omnes derivari ad creaturas: quemadmodum nec forma ipsa, siue ratio subiectiua formaliter ipsis inest, sed tantum extrinsecus afficit, ac denominat. Ad quartum respondeo, ens in sua latitudine, & ens diuinum analogicè sumptum æquè latè patere, seu esse idem materialiter, ut probat argumentum: non formaliter, quoniam ens solam dicit rationem essendi: in subiectis autem potius attenditur ratio formalis, quàm materialis: & quia ens non indicat vllò modo rationem formalem subiectiuam Theologiæ, ens vero diuinum maximè; idcirco hoc, non illud dicitur adæquatum subiectum. Confirmatio eiusdem argumenti supponit solam rationem materialem, quæ, fat esse ad complementum formale subiecti nõ considerata ratione motiua, & alijs concomitantibus, quod est falsum: hoc solum modo verum est ex ratione formali, quæ, haberi sufficiens fundamentum, ut accedente ratione formali motiua compleatur ratio subiecti scibilis. Ex quo sequitur res omnes secundum potentiam pertinere ad subiectum adæquatum Theologiæ, quatenus omnes sciri possunt ex reuelatione: & hoc modo negandum est minus latè patere subiectum adæquatum Theologiæ, quam ens: tamen secundum actum non omnes ad illud pertinent, quoniam non de omnibus est facta reuelatio, & hoc modo subiectum Theologiæ minus latè patet, quam ens. Vltimum probat quidem ens diuinum non esse primum subiectum, quod est verum: non tamen probat nõ esse adæquatum non primum: namque hoc, cum non secundum se totum conferat specificationem habitui, sed solum ratione primi, quod includit, fat est, ut ratione huius contineat formam realem: licet ratione secundarij contineat solam denominationem extrinsecam attributionis ad primum sub propria eius forma reali.

Subiectum Theologiæ nostræ non
habet aut vendicat abstractionem
ab omni omnino poten-
tialitate.

CAPVT X.

I. SI loquamur de subiecto primario
Theologiæ, qui est Deus secundum se,
nemo nescit ipsum abstrahere omnino à
materia sensibili, & intelligibili, imò & ab
omnipotentialitate, quæ comparata actui
puro habet modum materiæ: eaque de causa
Patres non semel asserunt omnia, si cum
Deo comparentur, esse corporea, hoc est
potentiæ passivæ immixta. Verum contro-
uersia est utrum, quemadmodum ad scientias
naturales ex parte obiecti requiritur
determinata quedam abstractio à materia,
sine qua nihil pertinet ad hanc, vel illam
scientiam, ita ex parte obiecti Theologici
requiratur abstractio non solum à materia,
sed etiam à potentialitate, ut sine illa nihil
venire queat in speculationem Theolo-
gicam.

II.
Bannes.

Partem affirmantem secutus est Do-
min. Ban. l. p. q. 1. art. 3. conclusione 3. ut
ita distinguat Theologiam à Metaphys.
eamdem tenent quidam recentiores, qui cen-
sent solam diuersitatem luminis penes natu-
rale, ac supernaturale non sufficere ad
distinguendos habitus scientiæ: nam, si suf-
ficeret, inquit, satis foret lumen super-
naturale reuelationis diuinæ ad distin-
guendam Theologiam à Metaphys. etsi
ageret de rebus eodem modo abstractis
quo agit metaphysica. Non sufficere vero
diuersitatem luminis penes naturale, ac su-
pernaturale ostendunt: quoniam omne
lumen, quod rebus obscuris, & nondum
distinctè cognitis adhibetur, aliquid quasi
contectum, ac velatum reuelat, & ita natu-
rali lumine adhibito rebus sensibilibus sin-
gularibus, deteguntur in eis primo quasi
gradu plures naturæ vniuersales sensibi-
les, quarum abstractione constituitur phi-
losophia naturalis: adhibito rursus eodem
lumine rebus materia sensibili constanti-
bus, deteguntur quasi in secundo gradu ear-
um quantitates puræ, quæ in suo conceptu
nullam materiam sensibilem includunt,
quamuis ipsa extensio ratione habeat ma-
teriæ, quæ intelligibilis dicitur; & ita con-
stituitur abstractio à materia sensibili, non
tamen intelligibili, quæ est propria obiecti
mathematicæ. Denique adhibito naturali
lumine rebus omnibus, detegitur quedam

abstractio ab omni materia tam sensibili,
quam intelligibili, nam in omnibus repe-
ritur ratio communis entis, & præterea
quædam rerum genera, utpote immateria-
lia, nullam omnino materiam includunt
nec sensibilem, nec intelligibilem. At vero
lumen supernaturale adhibetur ad aliquid
detegendum, ac reuelandum, ergo necesse
est, ut ab eo fiat quarta abstractio maior,
ac perfectior ijs, quæ naturali lumine
fiunt: hæc vero est abstractio ab omni non
solum materia, sed etiam potentialita-
te, quæ consistit in ratione actus puri &
per se conuenit Deo secundum seipsum
spectato, ratione cuius cætera diuini ordi-
nis cognoscuntur. Potest vero eadem sen-
tentia corroborari, quoniam, si quid im-
pediret in via hunc modum abstractionis,
maximè imperfectus modus cognoscen-
di noster, nam dum sumus in corpore, in-
telligimus per conuersionem ad phantasma-
mata, & in ipso quoque Deo cognoscen-
do non prorsus abstrahimus à materia,
ex ijs enim, quæ videmus, Deum cognosci-
mus, ita ut rerum creaturarum species in-
feruiant cognoscendo Deo: hoc vero non
impedit, quoniam obiectum metaphysi-
cæ dicitur abstrahere à materia intelli-
gibili, & nihilominus ad cognitionem sub-
stantiarum separatarum, & reliquorum
obiectorum metaphysicorum utimur mi-
nisterio phantasmatum & speciebus re-
rum corporearum, quæ non abstrahunt
à materia: sicut ergo in his satis est ut ob-
iectum ipsum secundum se abstrahatur à ma-
teria sensibili, & intelligibili: ita quoque
ad rationem quartæ abstractionis satis erit,
ut Deus ipse abstrahatur ab omni materia,
& potentia passiva, quamuis nos in eius
cognitione non prorsus ab illis abstraha-
mus.

Abstractio, ut sit propria ratio forma-
lis obiecti alicuius scientiæ, debet exten-
di ad omnia, quæ pertinent ad obiectum
adæquatum ipsius, ne demus obiectum
materiale destitutum ratione formali ob-
iectiua scientiæ terminare eius actum:
hoc enim ipso non erit per se, sed per ac-
cidens ratio obiectiua, nam, quæ per se
talis est, non potest non inesse obiecto ter-
minanti actum scientiæ: ratio est, quoniam
sicut nihil potest esse sub certo genere re-
rum, cui non conueniat ratio essentialis
propria eius generis, ita nequit esse sub cer-
to genere, ac specie scibilis si careat propria
ratione scibilitatis illius speciei: at vero
propria ratio specifica scibilitatis obiecti-
uæ constituitur per diuersas abstractiones:
ideoque quidquid continetur sub obiecto

scibili

III.

scibilibus alicuius scientie tum debet sub propria abstractione illius. Id verò perspicuum fiet discurrenti per singulas species scientiarum naturalium, nihil enim venit in considerationem alicuius ipsarum, quin subfit propriae illius abstractioni; nam Mathematicus solum demonstrat passionem quantitatis secundum se consideratae absque contractione ad materiam sensibilem, Philosophus non agit de singularibus, nec Metaphysicus de rebus materiae constantibus. Ex quo rectè colligitur abstractionem propriam obiecti principalis non esse rationem formalem sub qua, quandoquidem ratio sub qua extendi debet ad omnia obiecta terminantia per se actum scientiae, vel habitus, haec verò possunt esse obiecta secundaria inclusa in adaequato minimè participantia abstractionem obiecti principalis.

IV. Obseruandum quoque est lumen intellectuale dupliciter detegere, ac reuelare obiectum, aut quo ad eius entitatem simpliciter apprehendendam, aut quo ad veritatem cognoscendam; quod in scientijs naturalibus apparet: nam in primis ope intellectus agentis abstrahentis vniuersalia à singularibus quodammodo detegitur natura communis à differentiis indiuiduantibus, & in sua præcissione proponitur, ac reuelatur intellectui, deinde verò eiusdem luminis vi, & penetratione terminorum detegitur veritas primorum principiorum, tandem verò accessu medij demonstratiui detegitur veritas scibilis, in quam fertur actus scientificus. Haec verò detectio, siue reuelatio veritatis, vel est causalis in motu assensus, vel est formalis in ipso assensu percipientis obiectum: & quidem formalis manifestatio nullo modo pertinet ad rationem formalem sub qua eiusdem actus: quandoquidem ratio obiectiua, sub qua, est prior actu tendente in obiectum sub illa constitutum, at verò manifestatio formalis veritatis obiectiuae coincidit cum obiecto cognito, nam cognitione ipsa redditur formaliter manifestum. Causalis potest pertinere ad rationem obiectiuam: id tamen est notandum, per eiusmodi reuelationem causalem non necessario detegitur, aut abstrahi obiectum à conditionibus materialibus, vt constat in assensu illius principij, natura est principium motus, & quietis; ex quo Philosophus colligit conclusiones Physicas; nam ex vi penetrationis terminorum detegitur veritas illius principij, non tamen abstrahi-

tur natura, aut motus, & quies à materia singulari, sed abstracta supponuntur per præcedentem apprehensionem terminorum: itaque lumen detegens in actu signato abstractionem subiecti à materia, non semper interuenit in demonstrationibus, nam Metaphysicus demonstrat Angelos esse materiae expertes vna, vel altera demonstratione, cuius veritatis perceptio non requiritur actualiter in alijs, requiritur tamen abstractio in actu exercitio, quando mens concipit obiectum præcisum à conditionibus materialibus, iuxta modum cuiusvis scientiae. Ex quo patet abstractionem per se primo requisitam ad obiecta diuersarum scientiarum consistere in apprehensione terminorum, quæ præcedunt iudicium non solum conclusionum, sed etiam primorum principiorum, quæ sunt propria eiusdem scientiae, haec enim eandem cum illa abstractionem vendicant: differunt tamen propter motiua: nam horum motiuum sunt termini ita abstracti, ac penetrati lumine naturali, motiuum verò conclusionum est medium illustratum lumine intellectus sub hac vel illa abstractione, aut obumbratione, vt loquitur Caietan. 1. par. quaest. 1. ar. Caietanum. 3. §. Ad euidenciam.

V. His præmissis dico primum: sola diuersitas luminis illustratis medium Theologicum à lumine naturali est sufficiens ad constituendum discrimen eius essentiale à scientijs naturalibus: hęc est de mente Caieta: vbi proximè, tradens enim rationem scibilitatis propriae scientiarum naturalium semper recurrit ad diuersam abstractionem vel obumbrationem obiecti; cum ad scibile Theologicum deuenit, non meminit abstractionis, sed solius luminis diuini, dicens scibile Theologicum constitui per medium fulgens lumine diuino: item de mente Diui Thomae, qui lib. 1. post cap. 5. Theol. 1. ad finem lect. 14. ad diuersitatem scientiarum ait sat esse diuersitatem principiorum, idem significat 1. part. quaest. 1. art. 1. ad 2. vbi expressè ait de iisdem rebus, de quibus Physicæ disciplinae tractant, secundum quod cognoscibilia sunt lumine naturalis rationis aliam scientiam tractare, secundum quod cognoscuntur lumine diuinæ reuelationis. Itaque sola diuersitas luminis secundum sententiam Diui Thomae sat est ad constituendam diuersam scientiam de iisdem rebus, ex quo concludit his verbis: *Vnde Theologia, quæ ad sacram doctrinam pertinet, differt secundum genus ab illa Theologia, quæ pars Philosophiæ ponitur, ex sola luminis diuersitate arguit distinctionem*

Henricus
Anglicus
Gregorius
Capreol.
Hispanus.
Syluest.

tionem genericam, inter sacram Theologiam, & Metaphysicam: idem post Diuum Thomam tradiderunt Henric. Anglicus apud Aureolum q. 4. prolog. ar. 3. Gregor. q. 3. art. 3. Capreol. qu. 3. Conclusionem 4. & ad argumenta contra eandem conclusionem Hispanus. Ibidem Syluest. 1. p. q. 1. ar. 12. suadetur verò quoniam obiectum intelligibile, per fidem, & per scientiam Theologicam conueniunt in eadem abstractione obiecti, & solum differunt per applicationem luminis, quia ad fidem tota ratio motiua est lumen diuinum, ad Theologiam verò etiam lumen naturale per discursum rationis: sed non est minor differentia, quoad lumen inter Theologiam, & scientias naturales, quam inter ipsam, & fidem: ergò si sub eadem abstractione obiecti propter diuersitatem luminis distinguitur à fide, distinguetur etiam à Metaphysica, licet conueniat cum ea in abstractione obiecti. Assumptio est euident, quoniam sicut Theologia differt à fide, quoniam nritur discursu, ac lumine naturali, quo fides non indiget; ita differt à Metaphysica, quoniam necessario requirit principia nota lumine supernaturali, quæ Metaphysica non requirit. Maior verò admitti debet ab oppositæ sententiæ Autoribus, qui lumini diuino tribuunt quartam illam abstractionem, quam volunt conuenire Theologiæ, quatenus est quædam quasi vicaria scientiæ beatorum, hoc verò multo aptius quadrat in fidem, quæ immediatius nritur lumine diuino. Verum quia aliter sentio de huiusmodi abstractione, alio medio ostendo maiorem. Abstractio obiectiua, vt paulò antè dixi, per se primo consistit in simplici apprehensione terminorum, ex quibus coalescit demonstratio scientifica: hæc verò indifferenter se habet ad principia, & conclusiones: quare cum fides versetur circa principia Theologica, ipsa verò Theologia circa conclusiones, eadem erit abstractio subiecti vtriusque, quod etiam experientia compertum est, non enim aliter apprehendimus Deum, aut quoduis aliud obiectum, cum est subiectum propositionis reuelatæ, ac cum est subiectum Theologiæ, hoc est deductæ ex reuelatis, similem enim conceptum habemus Dei, cum mente concipimus hanc propositionem; Deus est homo, & cum formamus illam; Deus est risibilis.

VI.

Dico secundum. Abstractio ab omni materia, & potentia passiuæ non est per se requisita ad scibilitatem obiecti

Theologici: ostenditur ex dictis, primo quoniam abstractio per se requisita ad obiecti scibilitatem necessario debet conuenire subiecto cuiusuis conclusionis demonstrabilis à scientia: non ita verò se habet abstractio à potentialitate: nam Theologia versatur circa materiale obiectum adæquatum, hoc autem vt patet ex dictis cap. 8. & 9. non est solus Deus, sed etiam res creatæ, de quibus ostendi aliquid potest ex principiis reuelatis: rebus autem creatis, vt per se patet, non conuenit abstractio à potentia passiuæ: quare hæc non est per se requisita ad scibilitatem obiecti Theologici. Maior propositio constat, quoniam abstractio requisita ad scibilitatem obiecti pertinet non ad rationem formalem, quæ, sed ad rationem, propter quam, vel sub qua: inter quas hoc differt, quod prima satis est, vt conueniat solum obiecto primario, per attributionem ad quod scientiæ tractant de secundo; duæ verò postremæ debent inesse necessario subiecto adæquato complectenti primarium, ac secundarium; si enim secundarium spectetur secundum se exutum his duabus rationibus formalibus, nullo modo pertinet ad scientiam. Secundo hæc abstractio propria subiecto Theologiæ, authabetur a nobis lumine naturæ, vt admittunt oppositæ sententiæ assertores dum ex eo colligunt quartam illam abstractionem, quoniam datur lumen fidei diuersum à naturali ad detegendum, ac reuelandum aliquid. præterea quia si fieret lumine naturali, responderet illi particularis aliqua scientia naturalis, atque aded danda esset alia scientia naturalis de Deo præter Metaphysicam, quod est contra communem sententiam Philosophorum. Consequentia patet, quoniam scientiæ distinguuntur per abstractiones: ergò si vi luminis naturalis datur quartum genus abstractionis, dandum quoque erit quartum genus scientiæ naturalis distinctum à tribus vulgatis. Non fieri autem lumine fidei ostendo, quoniam huiusmodi abstractio aut consistit in notitia apprehensiuæ obiecti abstrahentis à potentia passiuæ, aut in iudicio, quo asserimus, Deum esse actum purum, aut quemuis alium fidei articulum: si consistit in apprehensione, non gignitur à fide, quoniam fides per se primo respicit veritatem obiecti

reuela-

reuelati, non simplices rerum quidditates, ideoque quoad apprehensiones, non est discrimen inter fideles, & infideles, ut iam dixi, si consistit in iudicio, aut id est vnicum, aut multiplex pro varietate veritatum reuelatarum: non est multiplex, nam plurimae sunt veritates fidei in quibus nihil datur de ratione actus puri, aut abstractione à potentia passiva, ut per se patet: Si verò sit vnicum quale est illud, Deus est actus purus, simplex & cetera. opus erat ut hoc vnicum principium ingrederetur, saltem virtute, omnes discursus Theologicos, quod minime necessarium est, quandoquidem singulae propositiones reuelatae sunt prima principia immediata in Theologia, quae non resoluntur in alia, sed in solam Dei reuelationem: Unde etsi per errorem quis negaret Deum esse actum purum, & nihilominus crederet hanc propositionem: Verbum caro factum est, adhuc ex hac posset elicere plures conclusiones Theologicas discursu verè Theologico; id verò fieri non posset, si veritas illa, Deus est actus purus, reuelata lumine fidei esset propria abstractio Theologica, sine hac enim nullum obiectum materiale potest terminare actum scientiae, vel habitus exigentis abstractionem ex parte obiecti formalis.

VII.

Denique Metaphysica considerat etiam Deum, ut actum purum, ad quod non indiget diuina reuelatione, ne tamen proinde constituitur alia Metaphysica distincta genere ab ea, quae agit de ente ac substantijs separatis. Ad hoc argumentum respondent, DEVM duobus modis spectare posse, altero ut cognoscitur in se ipso, altero ut suis effectibus: & priore quidem modo nulla scientia naturali creaturae posse attingi: posse tamen supernaturali per lumen diuinitus communicatum: posteriore verò cognosci quidem ab homine vel Angelo naturaliter, non ita tamen, ut eo cognitionis genere attingatur DEVS ut in se est, quoniam nullus effectus DEI, imò neque omnes, qui esse simul possunt, eius potentiam exprimere valent, & consequenter neque essentiam: & ideo, cum à Philosopho à posteriori, & per effecta cognoscatur, & non sicuti est in se, quamuis aliquo modo ut actus purus consideretur, tamen non percipitur, ut omnino abstractus à potentialitate, quoniam non perfecte percipimus diuinas perfectiones, quoad omnem suam latitudinem, semper enim nos

latent infinita obiecta, ad quae extendi possunt, quo fit ut in ipsis, quatenus nostrae cognitioni subsumunt, semper adsit aliqua potentialitas ad maiorem perfectionem. At verò quia visio beata considerat Deum in se ipso, & non ut relucet in creaturis, abstrahit ab omni potentialitate: eius autem vicaria, & quasi obfides in hac vita est supernaturalis scientia viatorum, quae lumine fidei cognoscit Deum, non quatenus ex creaturis innotescit, neque prout ut in se est, sed lumine solius testimonij diuini.

Haec est summa responsionis, quae quoad id, quod ait Metaphysica; quia cognoscit Deum ex creaturis, nec exhaurit eius perfectionem, non abstrahere ab omni potentialitate, quia modo illi cognoscendi inuoluitur potentialitas obiecti, non in se, sed ut sic cogniti, verum continet. Ceterum non affert discrimen, quoad hoc inter ipsam, & fidem, Theologiamque nostram, ut interim taceam de visione beata, qua licet videatur Deus in se ipso sicuti est, tamen quia non exhaurit pelagus perfectionum diuinarum, & non attingit distinctè multas rationes formales obiectiuas ipsarum, adhuc ex modo intelligendi admittit potentialitatem in obiecto, ut sic cognito, quam sola cognitio diuina excludit, (ut dicam in materia de incomprehensibilitate DEI.) Verum ut visionem omitram, fides ac Theologia Deum etiam attingunt modo imperfecto, nec exhauriunt cognoscendo perfectiones diuinas, & ideo docuit Magn^o Dionys. cap. i. de mystica Theologia, nos coniungi in hac vita Deo tanquam ignoto, idque significatum per ingressum Moysis in caliginem, atque adeo licet per fidem, ac Theologiam cognoscamus multa de Deo, quae naturali lumine indagari, aut percipi nequeunt, tamen haec ipsa imperfecto modo, & cum potentialitate cognoscimus, ita ut potentialitas, quae reperitur in abstractione Metaphysica, quoad modum cognoscendi Deum, perseueret etiam in fide, ac Theologia; nam in his quamuis veritates non credimus ex perceptione creaturarum, adhuc tamen apprehendimus Deum, & perfectiones ipsius ex creaturis, quarum similitudine utimur ad diuina percipienda. Ex eo verò, quod veritatibus complexis assentiamur ex testimonio diuino, aut ratione naturali, quamuis mutetur motuum, non tamen abstractio, nam opinio, ac scientia in materia Metaphysicali non differunt penes abstractionem, in qua conueniunt, sed penes me-

VIII.

Mag. Dionys.

dium. Et ita eadem propositio demonstratur à posteriore lumine naturali, & creditur ex lumine fidei, aut ratione Theologica, non erit diuersitas penes abstractionem, sed penes medium: quapropter si in modo apprehendendi similiter se habet Metaphysica, ac Theologia, non differunt penes abstractionem. Ratio verò cur sub eadem abstractione subiecti sit Theologia scientia diuersa genere à Metaphysica, est diuersitas luminis supranaturalis, idcirco enim scientiæ naturales de eodem subiecto, sub eadē abstractione sunt eadem, quoniam nituntur lumine nature, quod sub eadem abstractione non inuenit diuersum assentiendi motuum, tandem enim resoluitur ad simplices terminos, qui sub eadem abstractione eodē modo determinant intellectum: at sub lumine reuelationis diuinæ ratio assentiendi vltima non sunt termini penetrati, nec proxima principia euidenter agnita, sed vltima ratio est diuina reuelatio, proxima verò est assensus principiorum reuelatorum, quæ supernaturaliter credimus: atq; ad eò propter hanc rationem, ac differentiam motui, etiam si esset eadē abstractio à materia, Theologia est scientia diuersa genere à Metaphysica.

IX.

Ad fundamentum oppositæ sententiæ, respondeo non esse opus, vt diuersum lumen semper detegat aliquid noui in obiecto, sed potest nonnunquam idem reuelare, alioquin si argumentum vim habet, erit sexta abstractio respondens visioni, nam quinta respondet fidei. Respondeo præterea, etsi nouum lumen noui aliquid aperiat quoad veritatem obiectiuam, vt præstat fides, non tamen opus esse, vt exuat obiectum inuolucris, sub quibus apprehenditur, & hoc modo, quia mentis nostræ acies hebes est, diuina proponuntur nobis non nuda, atq; aperta pro vt in se sunt, sed sub sacrorum velaminum inuolucris, vt ait Mag. Dionys. cap. i. de cælesti hierarchia, & ita ex modo concipiendi lumen fidei adhuc relinquit aliquam potentialitatem. Ad secundum argumentum respondetur modum cognoscendi nostrum posse dupliciter considerari, vel quoad speculationem phantasmatum; & quoad hoc nulla est diuersitas in vlla cognitione naturali, quoniam vt ait Philosophus. 3. de Anim. t. 9. oportet intelligentē speculari phantasmata, & ita ex hoc modo nec impeditur, nec variatur abstractio, alius modus est intrinsecus ipsi notitiæ, quæ nimirum attingit obiectum sub hac, vel illa materialitate, aut abstractione ab illa: & quò ad hunc differt Metaphysica ab alijs scientijs, nam confi-

Mag. Dionys.

Aristoteles.

derat ens, ac substantiam cum abstractione à materia, ita vt ratio formalis obiectiua, quæ respondet conceptui formali, non includat vllam materiam. At ratio formalis obiectiua perfectionum diuinarum, quæuis in se nō habeat vllam potentialitatem, tamen vt obijcitur nostris conceptibus cōfufis, ac limitatis habet illam adiunctam, quoniam non concipitur sub omni perfectione, & actualitate quam habet.

Ratio formalis motiua, seu propter quam Theologiæ est diuina reuelatio.

CAPVT XI.

Explicato subiecto materiali primo, secundario, & ad æquato, itemq; ratione formali subiectiua: restant duo explicanda, nimirum ratio formalis motiua, & ratio siue conditio, sub qua, concomitans. Cū enim plures scientiæ conueniant in his ferè omnibus, quæ adhuc dicta sunt de subiecto Theologiæ; nimirum diuinæ, beatæ, Theologiæ, reuelatæ, ac naturalis, omnes respiciunt Deum, vt primarium obiectum, creaturas, vt secundarium, ens diuinum, vt ad æquatum, Deitatem, vt rationem formalem subiectiuam intrinsecè, ac formaliter constituentem primum subiectum, extrinsecè verò denominantem secundarium, cum inquam tot habitus, & actus speciei, imò genere diuersi conueniant in subiecto materiali, ac ratione formali, quæ oportet recurrere ad aliam rationem, à qua sumatur vnitas, vel distinctio eorundem: ex ijs enim, in quibus plura conueniunt, sumitur ratio distinctionis: cum vnitate autē rationis formalis obiecti, vt res, stare potest diuersitas specifica rationum formalium obiecti vt obiectum: & modo agendum est de ea, à qua, vt notat Caietanus 1. part. quæstion. i. artic. i. pendet adæquatio, & specificatio obiecti in genere scibilibus.

I.

Diuis Thom. quæstion. vnica prologi. artic. 2. & 4. & 1. part. quæstion. i. artic. i. ad 2. & artic. 3. censet rationem formalem sub qua, siue motiuam esse diuinam reuelationem: Sic enim discurrit: vnitas potentiæ, & habitus consideranda est secundum obiectum, non quidem materialiter, sed secundum rationem formalem obiecti: quia igitur Sacra scriptura considerat aliqua secundum quod sunt diuinitus reuelata, omnia quæcunque sunt diuinitus reuelabilia, communicant in vna ratione formali obiecti huius scientiæ. Quo

II.

Caietan.

S. Thom.

loco,

loco, ne tibi contrarius esse videatur, intelligi debet de ratione formali motiua: namque ar. 7. docet quæcūq; tractatur in Theologia, tractari sub ratione Dei, quæ est ratio subiectiua: & ideo reuelationem intelligere debet esse rationē formalem motiuam, non subiectiuam. Quam doctrinam, vt explicet Caieta. art. 3. citato. §. *Ad euidētiā*, constituit duas quasi series subiectorum. Prima est secundum diuisionem ipsorum quatenus res sunt, altera secundum diuisionem eorūdem, quatenus sunt obiecta scibilia ratione abstractionis, & luminis, sub quo mouent potentias ad actus sibi correspondentes: & ita diuidit scibile in scibile per lumen metaphysicale, id est, medium illustratum per abstractionē ab omni materia, & per lumen mathematicum, id est, medium illustratum immaterialitate sensibili, obumbratum tamen materia intelligibili, & per lumen physicum obumbratum, id est, per medium obumbratum materia sensibili, illustratum autem ex separationē indiuidualium conditionum, & per medium diuinum, vel per lumen diuinum, id est, medium diuini lumine fulgens: quod scibile theologicum constituit. Itaque sententia Diui Thomæ duo continet, alterum est reuelationem esse rationem formalem motiuam theologiae: alterum conferre illi speciem, & vnitatem. De hoc agendum inferius, cum dicam de Theologiae vnitatē, de priore cap. præsentī.

III.

*Aegid.
Bassol.
Ocham.
Aureol.
Palatj.*

Hanc sententiam impugnat Aegid. 1. part. prologi. quæst. 3. Bassol. quæst. 3. artic. 2. §. *Ex hoc etiam*. Ocham. quæst. 3. lit. C. Aureol. quæst. vltim. artic. 3. Palatius. q. 4. & 9. & alij. Sed Aegid. & Bassol. non impugnant sensum D. Thomæ de obiecto formali Theologiae, sed materiali primario. Arguit Aureol. quoniam reuelabile est respectus rationis: atque adeo nequit esse ratio formalis scientiæ realis. Deinde quia eiusdem scientiæ non sunt multæ rationes formales: Theologia verò habet pro ratione formali Deitatem: denique quoniam multa sunt reuelata, de quibus Theologia non considerat, nempe ea, quæ particularibus personis reuelantur, nec continentur in sacris literis. Arguit Ocham, quia quælibet conclusio Geometrica pertineret ad Theologiam, cum quælibet talis sit diuinitus reuelabilis. Probat Palatius, quoniam ratio formalis debet esse intrinseca subiecto materiali, reuelatio autem diuina, non in obiecto cognito, sed in cognoscente inest, vnde est modus, quo

tendimus in diuina. Tandem potest addi hoc argumentum, vel ratione reuelationis intelligitur diuina manifestatio, siue testificatio de veritate obiecti, vel lumen supernaturale, sub quo Theologia fertur in proprium obiectum: neutrum horum potest esse ratio formalis Theologiae, ergo nec reuelatio. Maior propositio patet. Assumptio ostenditur in primis quoad lumen, nam hoc habet se ex parte potentiæ adiuuans, atque eleuans ipsam ad actum eliciendum: ratio verò formalis motiua habet se ex parte obiecti: ergo lumen non est ratio formalis. Præterea ad actum assensus Theologici eliciendum, suppositis assensibus præmissarum, & euidentiæ consequentiæ, non requiritur vllum lumen supernaturale, sed satis est lumen ipsum rationis: quo posito discursu, & ceteris requisitis ex parte principiorum intellectus necessariò determinatur ad assensum. Deinde ostenditur quoad testificationem, quoniam hæc solū est ratio assentiendi illis, quæ per eam manifestantur: quæ verò Theologico discursu inquiruntur, non sunt ex reuelatione manifestata, frustra enim esset talis discursus, quo res palam reuelata inuestigaretur: ergo reuelatio, vt testificatio, non est ratio formalis motiua. Et confirmatur, quoniam alioquin nec assensus Theologicus ab assensu fidei, nec Theologia à fide distingueretur.

Dico primum, reuelatio diuina est primum motiuum, in quod Theologia ultimo resoluitur. Hanc tradit expressè Albert. se Albertus in sum. tractat. 1. quæst. 5. in 2. docens Theologiam inniri inspirationi factæ per Spiritum veritatis. S. Thom. supra cit. Aegid. in 2. distinct. 1. 1. part. quæst. 1. artic. 2. §. *Sed in Theologia*. Conrad. 1. 2. q. 3. art. 6. §. *Notapro fundamento*. Iauellus & Caieran. 1. part. quæst. 1. artic. 3. Syluest. q. 1. Conflat. art. 10. ad 2. art. 12. §. 1. & art. 15. & ex instituto probat Capreol. quæstio. 4. conclusionē. 6. & defendit art. 2. ad argumenta contra 5. & 6. conclusionem. Hupalsen. quæst. 2. art. 4. ad argumenta contra 4. conclusionem, q. 4. art. 1. conclusionē. 3. art. 3. notab. 2. & art. 4. ad argumenta contra 3. conclusionem. Soncin. q. 3. conclusionē. 6. & q. 4. conclusionē 5. Eiusdem sententiæ est Bachonus q. 3. prologi art. 4. principali, & artic. 2. & 3. annexis, fusè ostendit rationem formalem ultimo complementem obiectum Theologiæ esse cognoscibilitatem ex diuina scriptura: omnes item, qui docent rationem credibilis esse obiectum forma-

IV.

*Albert.
S. Thom.
Aegid.
Conrad.
Iauellus.
Caieran.
Syluest.
Capreol.
Hupalsen.
Sonnis.
Bachonus.*

le Theologiæ, quos referam capite sequenti, & qui affirmant principia Theologiæ esse articulos fidei, quos retuli tract. 2. cap. 4. cum enim fides ultimo resoluitur in reuelationem diuinam, etiam Theologia, quæ habet idem motuum, in eam resoluitur. In eo tamen deficit Henric. in sum. art. 19. quæst. 2. quod hanc cognoscibilitatem per fidem dicit esse solum modum cognoscendi ex parte cognoscentis; etenim, ut in principio huius tractatus dixi, prius est ex parte obiecti modus cognoscibilitatis actiue, quæ potentia indeterminata ad plures modos, ac species cognitionis determinatur ad unam, quam modus cognoscibilitatis passiue, qui significat solam aptitudinem quasi materialem, ac passiue obiecti, ut terminet actum intelligendi denominatione sumpta ab ipso actu: si enim obiectum non potest aliter mouere intellectum ad agnitionem sui, quam sub hac, vel illa ratione scibilis, aut reuelabilis, profecto ratio eiusmodi prior est actu cognoscendi, habens se ex parte obiecti determinantis, non solum verò ex parte modi cognoscendi. Sensus itaque assertionis est, primam rationem motiuam assensus Theologici esse diuinam reuelationem: quo dicto duo continentur, alterum, quod reuelatio sit ratio motiuæ, alterum, quod prima.

V.

Quoad primum probatur in hunc modum. Omnis assensus vel nititur testimonio proprii intellectus, aut alterius testificatione: hæc autem testificatio vel est ab autore fallibili, vel infallibili; si ab autore fallibili, est testimonium humanum, vel angelicum secundum naturam spectatum: si ab infallibili, est diuinum: quod est idem cum reuelatione: assensus autem Theologicus non nititur testimonio proprii intellectus, aut testificatione fallibilis creaturæ: ergo nititur reuelatione diuinæ. Discursus est formalis, propositio euidens ex adæquata diuisione motui, quo intellectus deduci potest ad assensum. Assumptio ostenditur quoad priorem partem. Primum, quoniam solum testimonium intellectus creati non est sufficiens ad assensum præbendum veritatibus supernaturalibus, quales maiore ex parte sunt Theologiæ, & ideo superius dictum est Deum esse præcipuam causam efficientem Theologiæ, quæ vel ex hoc capite ita appellatur, quoniam est à Deo tanquam primo principio efficiente: deinde testimonium proprii intellectus vel est euidens, ac certum: & hoc à viatore non nisi de rebus naturalibus habetur ex lumine na-

turali; vel inuidens, incertum, & formidine immixtum: & ex hoc sola gignitur opinio suapte natura incerta, & falsitati obnoxia: Theologicus assensus caret euidencia naturali, caret incertitudine, & indifferentia opinionis ad veritatem, ac falsitatem: ergo nullo modo nititur proprio testimonio. Quoad posteriorem partem facile probatur eadem assumptio: nam testimonium fallibile creaturæ non potest esse ratio assensus certi, ac semper veri. Altera pars assertionis nimirum quod reuelatio sit prima ratio motiuæ Theologici assensus, probatur, quoniam prima ratio motiuæ assensus discursui est ea, quæ intellectus mouetur ad assensum principiorum: sed principia Theologiæ sunt articuli fidei reuelatione crediti: ergo prima ratio motiuæ assensus Theologici est diuina reuelatio.

Dico secundum, reuelatio diuina non est ratio motiuæ proxima, sed remota assensus Theologici: proxima verò sunt assensus fidei ratione, ac discursu coordinati. Hanc conclusionem recte explicat Can. Bonauent. *Can. Bonauent.* lib. 12. de locis. c. 2. in fine, & cap. 3. conclusionem 3. ita etiam sensit D. Bonauent. q. 1. prologi in corp. ubi de subiecto Theologiæ loquens ita concludit. *Possimus & unico vocabulo nominare, & sic est credibile, pro ut tamen credibile transit in rationem intelligibilem, & hoc per additionem rationis.* quasi dicat per accessum rationis discurrentis rationem credibilitatis per reuelationem, traduci quodammodo in rationem intelligibilitatis, hoc est, non puræ fidei, sed scientiæ genitæ ex credibilibus: ad idem videtur alludere in solutione ad ultimum, cum ait Theologiæ subiectum supra rationem veritatis primæ, & autoritatis diuinæ addere rationem probabilitatis: nomine autem probabilitatis non intelligit eam, quæ est propria opinionis, sed rationem probationis, quæ in Theologia conclusiones ostenduntur: non enim proponuntur ex sola reuelatione credendæ, sed ex ratione fundata in reuelatione, ut colligitur ex verbis, quæ subdit. *Ponuntur rationes probantes fidem nostram,* itaque probabilitatem sumit à probatione, ita etiam expressè habet Caietan. 1. part. quæstion. 1. artic. 2. §. Caietan. *Ad 4.* in eo distinguens Theologiam à fide, quia huic assentimur propter solam autoritatem, illi propter articulos. Eiusdem sententiæ sunt quotquot dicunt principia Theologiæ esse articulos fidei, quos retuli tractat. 2. cap. 4. eo enim ipso docent conclusionem Theologicam

in ipsos

in ipsos articulos fidei immediatè resolui, remotè verò in auctoritatem diuinam, quæ est motuum articulorum: similiter qui docent Theologiam magis dicendam esse scientiam, quàm fidem ob maiorem similitudinem cum illa, quia nimirum non nititur immediatè auctoritate, sed assensu ex illa præstito.

VII. Sed omiſſis auctoritatibus, ratione ostenditur vtraque pars assertionis. Prima, quoniam motuum proximum, & immediatum assensus cadentis supra principia non est proximum, sed remotum, respectu conclusionum: reuelatio est motuum proximum principiorum, quæ vitur Theologia: ergo erit remotum respectu assensus præstiti conclusioni. Assumptio patet: nam assensus fidei, qui præmittuntur in discursu theologico, immediatè nituntur diuina reuelatione: & ita D. Thom. q. 14. de Veri. a. 8. ad 16. ait ipsum testimonium veritatis primæ se habere in fide, vt principium in scientiis demonstratiuis. Maior propositio præbatur, quoniam motuum assensus principij, non mouet ad assensum conclusionis, nisi interuentu assensus cadentis super ipsam principium, ita vt immediatum motuum sint principia cognita, remotum verò ratio, propter quam assentimur principij. Ex quo fundamento suadetur etiam secundæ pars. Etenim nullus assensus reuoluitur in motuum remotum, nisi per proximum, quod immediatè pendeat ex remoto: non est autem aliud motuum pendens immediatè ex reuelatione diuina, quo nitatur iudicium theologicæ conclusionis, quàm assensus fidei dispositi aptè ad conclusionem inferendam: ergo proximum motuum Theologiæ sunt assensus fidei, ratione ac discursu coordinati.

VIII. Primum & secundum argumentum Aureoli, vt fuse explicat Capreol. 4. q. prologia. 2. ad argumenta eiusdem contra sextam conclusionem, non impugnant conclusionem in sensu, quo à D. Thoma assertur: nam D. Thom. loquitur de ratione formali motiua, de qua nunc sermo est, Aureolus verò de ratione formali subiectiua, quæ est sola Deitas. Ad primum itaque respondetur, ipsum quidem reuelabile non esse rationem formalem motiui, sed reuelationem: veruntamen nomine illo *reuelabile*, importari habitudinem ad reuelationem tanquam ad motuum: est enim reuelabile aptum reuelari, & cognosci ex reuelatione, tanquàm ex proprio motiui: non est autem absurdum vti eo nomine ad significandam vim motiui.

quam subiectum sumit ex reuelatione. Ad secundum respondetur antecederes esse verum de ratione formali subiectiua, qualis non est reuelatio: falsum verò si indistinctè intelligatur: nam eiusdem obiecti possunt esse plures rationes formales, altera subiectiua, altera motiua. Ad tertium respondet Capreol. vbi supra ex D. Tho. Theologia non niti particularibus reuelationibus, sed ijs solis, quæ sacris literis continentur, & ab Ecclesia communiter recipiuntur: at illæ, quarum in argumento meminit Aureol. non recipiuntur ab Ecclesia tanquam certæ: ideoque assumi nequeunt tanquam principia Theologiæ. Addiderim quemadmodum, vt in materia de fide doceri solet, eiusmodi reuelationes particulares respectu eorum, quibus certo constat esse à Deo, ad fidem pertinent, quamuis per accidens ab alijs id ignoretur, ita quoque eum, qui ex reuelatione sibi particulariter facta, conclusionem aliquam per discursum eliceret, habere posse circa illam assensum Theologicum: quamuis conclusio illa non diceretur respectu omnium Theologica, sicut neque præmissæ, ex quibus penderet, diceretur de fide, quia deest respectu communitatis certa atque infallibilis propositio Ecclesiæ. Argumentum Ochami solum probat quælibet obiecta scientiarum naturalium posse pertinere ad Theologiam, si reuelentur: quod tamen non est absurdum, vt cap. præcedenti notauimus. Ad rationem Palatii respondeo propositionem esse veram de ratione formali subiectiua, de qua non loquimur, falsam verò de motiua: vt patet cum ex interpositione terræ ostenditur Eclypsis lunæ futura, etenim interpositio terræ non est intrinseca lunæ, quæ est subiectum materiale, de quo demonstratur eclypsis.

Vltimum argumentum postulat, vt explicem, vtrum & quomodo se habeat lumen ex parte rationis motiui. Authores enim videntur affirmare, vt patet ex Caietano citato, qui explicans diuersitatem rationum formalium motiuarum, semper introduxit lumen aliter, atque aliter modificatum: eiusdem meminit Henric. cit. art. 19. q. 2. & plerique alij, & quod caput est D. Thom. sæpè distinguens media cognoscendi, inter ea tradit medium, sub quo, id verò inquit esse lumen: quidquid autem habet rationem mediij, modo aliquo spectat ad rationem motiui. Accedit quod obiectum sub diuerso lumine aliter, atque aliter mouet potentiam: id verò quod conducit ad variationem actus per de-

IX.

Caietanus.

Henricus.

D. Thomas.

terminationem potentia, pertinet ad rationem motiuam. In contrarium militat hoc argumentum, nimirum quia omne id, quod habet se ex parte rationis motiue, supponit potentiam in ratione potentia sufficientem ad operandum; nec se habet ex parte eius quasi adiuuans & corroborans ad operandum, sed ex parte obiecti mouentis ac determinantis ipsam: lumen autem siue supernaturale fidei, siue naturale intellectus habent se potius ex parte intellectus, quam obiecti intelligendi, ut per se patet: quare non pertinent ad rationem motiuam obiecti.

X.

Hac in recertum est in primis reuelationem ipsam appellari lumen, sicut etiam ipsa operationes mentales, que intellectus illustratur ad aliorum obiectorum perceptionem, & hoc modo non est dubium, lumen pertinere ad rationem formalem motiuam, qua ratione S. Thom. i. p. q. i. art. 1. ad 2. Capreol. Hispanens. & Conrad. ubi supra, & alij appellant lumen reuelationis, hoc est, reuelationem ipsam, quæ lumen est: & hoc modo locutus est Caietan. cum motiua scientiarum naturalium vocauit lumina, ut patet ex verbis ipsi: nam lumen metaphysicum, appellat medium illustratum per abstractionem ab omni materia: lumen verò mathematicum, medium illustratum immaterialitate sensibili, obumbratum tamen materia intelligibili: medium verò hoc, vel illo modo illustratū, nihil aliud est, quam principia quibus continetur motiuum cognita sub hac vel illa abstractione. Si verò lumen non accipitur hoc modo, sed pro aliqua qualitate, vel habitu naturali aut supernaturali, distinctione opus est. Nam, si habeat ex parte obiecti, ut hoc sub eiusmodi lumine quodammodo collustratum proponatur aptè intellectui, ut mouere illum possit ad sui perceptionem, pertinebit ad rationem motiuam, si verò nihil conferat obiecto ad sciuitatem eius actiuam, sed solum iuuat potetiam, ut elicere possit actum circa obiectum, nullo modo pertinet ad rationem motiuam. Patet ex ratione superius tacta. exemplum sumi potest à visu corporeo, à quo metaphora luminis ad intellectū deriuata est. Etenim duo lumina considerari possunt, alterum exterius in obiecto, vel medio; alterum in ipsa potentia, quod est à natura ingenitum, & nihil cōfert obiecto, ut moueat potentiam, sed cum ipsa ab obiecto per immissionem speciei determinata concurrat ad eliciendā visionem: & hoc quidem non habet rationem motiui, illud autem prius maximè.

S. Thomas.
Capreolus
Hispanens.
Conradus.
Caietanus.

Hanc doctrinam bene explicat Caietan. i. p. q. i. art. 3. §. penultimo consideras duas rationes in lumine diuino. Secundum alteram se habet, ut infundens ad infusum, siue ut causa ad effectum: secundum alteram, ut ratio seu modus cognoscendi obiecti: sub quo, seu qua attingatur res reuelata à cognoscente: & priore modo non dat unitatem, sed posteriore. Et paulò post ad argumentum Aureoli ait: *Lumen diuinum habet se, ut intellectus agens, sed non eo solum modo, verum etiam ut ratio formalis obiecti, ut obiectum est: supponens utique lumen, quatenus se solum habet ex parte intellectus, non pertinere ad rationem formalem motiuam.* Idem docet Syluest. in Cōflato. q. i. ar. 10. ad 2. asserens lumen infusum fidei facere diuersam cognoscibilitatem obiecti specificantem nostram Theologiam: ad hoc etiam alludit Scotus quodlibet. 7. antè 3. conclusionem: ubi lumen, in quo cognoscitur obiectum, hoc est, cuius vi effectrice intellectus eleuatur ad assensum, contraponit rationi formali obiecti, quæ est cognitio, sub qua illud est determinatum ac motiuum potentia ad assensum veritatis enunciabilis de ipso.

Applicando autem hanc doctrinam ad presens institutum dico, in assensu theologico intervenire posse duplex lumen à reuelatione distinctum, nempe naturale & supernaturale fidei: hoc est omnino necessarium per se, vel eius loco specialis concursus Dei, qui etiam lumen appellatur: est inquam, lumen fidei necessarium ex parte potentia ad assensum principiorum, quæ fide diuina creduntur, non autem mediare ad assensum theologicum, qua theologicus est: tum quia ad actus specie distinctos non immediate per se concurrat idem habitus in specie, actus autem theologicus distinguitur specie ab actu fidei, ut est communis opinio, & infra ostendam: ergò non potest ad actum theologicum per se immediate requiri idem habitus fidei, qui ad credendum est per se necessarius, tum verò quia positus assensibus præmissarum, & euidencia consequentia, intellectus absque supernaturali auxilio fidei immediato determinatur ad assensum conclusionis. Lumen autem naturale necessario concurrat ad eum assensum, & habet se ex parte potentia, non verò ex parte obiecti. Ex dictis patet lumen fidei infusum, respectu assensus theologici, habere se ex parte rationis motiue: Ratio est, quoniam lumen fidei necessario interuenit ad discursum & assensum theologicum, non immediate ex parte potentia, ut ostensum est, ergò ex

XI.

Caietanus.

Syluest.

Scotus.

XII.

parte

parte obiecti in ratione mouentis. Consequentia est manifesta: nam quidquid necessarium cõcurrit ad intellectiõnem, habet se vel ex parte potentia, vel ex parte obiecti. Quæres quomodo se habeat ex parte obiecti. Respondeo obiectum complexum virtualiter contineri in præmissis, partes verò eius formaliter: & prout in ipsis continetur, habet vim mouendi intellectum. Cum verò assensus præmissarum sint partus luminis intellectualis, illæ prout substantiæ eiusmodi assensibiles, sunt instar obiecti collustrati radijs ab intellectuali lumine derivatis, & sub hac illustratione obijciunt intellectui conclusionem, vt verã & credendam, & sic lumen intellectuale, quo præmissæ iudicantur, ipso iudicandi actu quasi superfunditur conclusioni, & reddit illã credibilem propter præmissas. Ex hac doctrina facili conciliantur appositæ rationes dubitandi paulò antè proposi. Nam Autores, qui dicunt lumen habere rationem motiui, sunt hoc secundo modo explicandi: & hoc etiam modo, non priore ex diuersitate luminis variatur actus specie. Ratio verò in oppositum solum concludit lumen, quod præcise se habet ex parte potentie, non posse habere rationem motiui, respectu eius actus, cum quo nõ repugnat, vt sit motiuum respectu alterius actus, cui præsupponitur ex parte obiecti.

XIII. His positis ad vltimũ argumentũ principale respondetur negatione assumptionis, nam, vt vidimus, & lumen fidei, & reuelatio se habent ex parte rationis motiue assensus theologi: Ad priorem verò probationem eius, quoad posteriorem partem, negandũ est, Lumen fidei habere se ex parte potentie, respectu assensus theologi: vt enim ex dictis patet, se habet ex parte obiecti propositi in præmissis sub lumine cognitionis fidei. Ad posteriorem eiusdem assumptionis confirmationem dicendum solum probare lumen fidei non concurrere immediatè ad assensum conclusionis, quod est verum, cum quo non repugnat, vt habeat cõcursum remotũ per assensum præmissarum, ad quos immediatè cõcurrit. Ad probationem alterius partis similiter respondetur eo argumento solum concludi, testificationem diuinam non esse immediatũ motiuum assensus theologi, quod admitteretur quo stare potest, vt sit remotum ac mediatum. Nam quauis propter testificationem immediatè non eliciatur alius actus, quàm fidei, propter veritatem tamen creditam ex testificatione moueri potest intellectus ad habendum alium actum, circa distinctam veritatẽ ex testificatis deductã.

Nec ex hoc sequitur actum fidei ac Theologiẽ esse eiusdem speciei; nam actus scientiæ remotè pedit ex motiuo assensus principiorum, & nihilominus ab eo specie distinguitur.

Motiuum formale Theologiẽ debet esse reuelatio ineuidens.

CAPVT XII.

Altera ratio formalis cõcomitans est in euidencia, ea verò interuenire potest, tum ex parte motiui, tum ex parte obiecti, & ita duæ ex ipsa difficultates redundant, altera est, vtrum lumen diuinæ reuelationis, quod est motiuũ remotum assensus theologi, necessariò sit ineuidens, an verò possit esse euidens: altera vtrum obiectum, siue subiectum, de quo ostenditur veritas Theologica, subesse debeat sub ratione ineuidentiæ, ita vt si quomodo habenti notitiam euidentiẽ illius, reuelentur aliquę veritates, ex quib. discursu theologico conclusio aliqua de eodẽ colligatur, possit cadere supra illum assensum theologicum: hæc posterior spectat potius ad materiam fidei: prior, quæ respicit motiuum assensus theologi, hic expedienda est.

Cicero. i. p. q. i. art. 3. existimat de ratione Theologiæ nostræ non esse, vt procedat ex lumine reuelato ineuidenti. Nam cum dixisset quancumque rationem formalem subiecti in genere rei comitari per modum passionis, rationem formalem obiecti in genere scibilis, sibi obijcit id esse falsum, quoniam deitas est vna ratio formalis subiectiua Dei, quatenus ens est: & tamen habet plures rationes formales in genere obiecti scibilis. Respondet autem dictum suum intelligendum de scibilitate adæquata, & essentiam diuinam habere vnã adæquatam, non in specie, sed in genere, quam ait esse medium illustratum lumine diuino, quod constituit scibile theologicum, lumen autem diuinum diuidit in lumen diuinum euidens, & lumen diuinum reuelans, abstractendo ab euidencia, & ineuidencia, & lumen diuinum ineuidens. Primum est ratio, sub qua Theologiæ beatorum, secundum nostram, tertium fidei: & ita cum vnitatem rationis formalis subiecti, vt res est, reperitur diuersitas rationis formalis eiusdem, quatenus obiectũ scibile est. Ex qua diuisione ac doctrina constat sentire eum lumen diuinæ reuelationis, quod est motiuũ Theologiẽ, non necessariò esse ineuidens, & non repugnare vt sit euidens, nam si abstrahit ab euidencia, & non euidencia, quomodocumque penes eas sit variatio, semper manebit ratio propria motiua Theologiẽ.

Dupli-

I.

II.

Cicero. i. p. q. i.

Dupliciter autem intelligi potest hoc dictum Caietani, primum quidem ut loquitur de euidencia, vel ineuidencia ipsius reuelationis in se, manente ineuidencia obiecti reuelati, deinde verò de euidencia, vel ineuidencia obiecti ipsius. Non videtur autem locutus iuxta priorem sensum, sed iuxta posteriorem: nam eam euidenciam concedit lumini, quod est motiuum Theologiæ, quam negat coherere posse cum lumine reuelationis ad fidem necessariam, ipse autem existimat euidenciam reuelationis, quam vocant in attestante, nequaquam tollere rationem formalem obiecti fidei: atque adeo, cum ait lumen diuinum ineuidens esse rationem motiuam fidei, solam excludit ineuidenciam, quæ redundet in ipsum obiectum, & reddat illud euidenter agnoscibile in se, & consequenter hanc ipsam admittit non repugnare lumini reuelationis, quæ est motiuum Theologiæ nostræ. Hanc positionem nullo confirmat argumento.

III.

Verum si attentè per legatur commentarius eius ad ar. 2. eiusdem quæst. primæ, potest fundamentum & mens eius erui, ibi enim distinguit Theologiam secundum se, & quod ad nos: secundum se est notitia siue scientia, quam apta est parere Deitas secundum se, sed hæc, inquit, est Theologia, quæ Deus habet de se ipso: rursus Theologiam nostram in Theologiam beatorum, ac viatorum: & hæc ipsam accipi posse ait secundum se, & quod ad nos: & secundum se conuenit ipsi, ut oriatur ex principiis notis secundum se lumine superioris scientiæ, quo ad nos autem viatores, quorum est credere principia, habet ut procedat ex fide. Ex quo concludit conclusiones theologicas procedere ex articulis fidei, ut principiis non in se euidentibus, sed in scientia Dei, ac beatorum: & consequenter habitus principiorum Theologiæ per se esse scientiam diuinam, habitum verò per accidens fidem: deinde verò etiam non opponi scientiæ beatæ ex parte obiecti, sed solum secundum euidenciam & ineuidenciam negatiuè. Itaque breuiter colligendo sententiam ipsius, possumus eam ad duas propositiones reducere. Prima est discrimin inter Theologiam viatorum secundum se, & quod ad nos est accidentarium. Secunda diuersitas principiorum, quod ad euidenciam vel ineuidenciam in obiecto Theologiæ, est per accidens eandem sententiam tuetur Canus lib. 12. de locis cap. 3. conclusionem 1. & 2. & quanuis expressè non dicat Theologiam esse vnicam speciè infimam, tamen cum agat de ratione formali

Caiet.

eius, & dicat hanc non esse lumen fidei, aut reuelationis obscuræ, sed solum lumen diuinitus infusum, siue sit fidei, siue prophetiæ, siue gloriæ, videtur loqui de specie infima, alioquin non loqueretur formaliter. De prioræ assertionem non est hic agendi locus, sed solum de posteriore, ea verò probari potest ex principiis ipsius Caietani in hunc modum. Variatio principiorum solum ex per accidens in per se, ac vice versa, non mutat rationem formalem motiuam ex parte obiecti: sed variatio principiorum Theologiæ ex ineuidencia in euidenciam, aut è contra est eiusmodi: ergo non mutat rationem formalem obiectiuam per se. Maior propositio est euident, nam ea, quæ sunt per accidens, non mutant species rerum. Assumptio ostenditur, quandoquidem Theologia nostra est subalternata scientiæ diuinæ ac beatæ: at habitus principiorum scientiæ subalternatæ per se, est scientia ipsa superior, per accidens verò fides eorundem: atque adeo quando est variatio penes hunc modum assentiendi ipsi vel ineuidenter ex fide, vel euidenter assensu beato, est variatio accidentaria, ex qua non redundat mutatio essentialis in rationem formalem motiuam per se. Probat Canus, quoniam Christus fuit perfectissimus Theologus, & Prophetæ ex ipsi, quæ per lumen prophetiæ nouerant, discurrendo poterant acquirere habitum Theologiæ: at lumen Christi erat clarissimum, lumen item prophetiæ suam distinctionem habet à lumine fidei: ergo ineuidencia non requiritur per se, ad rationem motiuæ theologici.

Dico primum. Motiuum Theologiæ viatorum, secundum propriam ac specificam rationem, est ineuidens. Hæc assertio meo iudicio est communis, in primis D. Thom. q. vn. prolog. ar. 4. & in 2. scripto q. 1. art. 2. Henricus in summa art. 19. q. 2. in corpore. Bonau. q. 1. prolog. & Guidonis apud Bachonum q. 3. art. 1. qui credibile statuunt rationem obiecti, hoc sentiunt: nam si credibile est ratio per se obiecti, necessarium est, ut principia sint per se credita, non enim obiectum Theologiæ dicitur credibile, quasi conclusio ipsa sit per se immediate credibilis: sed quoniam colligitur ex principiis fidei creditis: quemadmodum reuelatio non est motiuum quasi immediate terminetur ad conclusiones, sed remote per principia: hanc eandem assertionem contra Caietan. probat Palat. q. 2. prolog. & supponit Bassol. q. 5. prolog. ar. 3. §. Dico igitur, ubi ait, non magis possibile esse, ut Theologia nostra fiat euident, quam

IV.

S. Thom.
Henricus.
Bonauentura.
Guido.Palat.
Bassol.

ut ho-

ut homo conuertatur in brutum. Ex quo sequitur rationem inevidentiæ esse inseparabilem ab eius motiuo, nam si hoc sit evidens, etiam conclusio ex ipso dependens potest fieri evidens, tenent omnes ij, qui dicunt principia Theologiæ esse fide credita, quos retuli tractat. 2. cap. 4. si enim ratio fidei per accidens se habet ad principia Theologica, non reddunt propria, ac per se principia illius, nisi materialiter. Mirum verò est Autores nunquam de hac re formaliter, ac per se locutos fuisse. Si verò respondeat aliquis cum Can. vbi supra, idè sic locutos, quoniam agebant de Theologia viatorum, quæ semper habet adiunctam inevidentiam ex parte principiorum, non planè satis facit. Nam si ea ratio non est per se, ac essentialiter requisita, sed per accidens tantum ratione status, debuissent veram ac propriam rationem Theologiæ in se, secundum propriam speciem tradere.

V. Sed Autoribus omnis ad rationem veniamus. Omnis variatio formalis motiui remoti, inducens distinctionem specificam in notitiam ab ipso immediatè pendente causat formale motiuum proximum alterius speciei: sed motiuum gignens fidem articulo, distinguitur specie ab eo, quod determinat ad eundem notitiam eorundem, & notitia genita ab utroque, est diuersa speciei: ergo per has notitias constituet motiuum proximum distinctum specie respectu eiusdem conclusionis. Consequentia est evidens. Propositionem ostendo, quoniam motiuum remotum per se solum non dat obiecto speciem, aut unitatem scibilibis, nisi concurrat simul cum proximo, hoc autem continetur notitijs principiorum, à quibus pendet assensus conclusionis: si verò motiua remota in se specie distinguantur, & gignunt notitias principiorum specie distinctas, iam principium, ac motiuum proximum, quod illis continetur, est specie distinctum. Assumptio verò facile ostenditur ad hominem, & in se. Ad hominem quidem, quoniam Caietan. motiuum fidei contradiuidit ab omnibus alijs tanquam specie distinctum: in se verò probatur, quoniam lumen suapte natura inevidens distinguitur specie ab eidente: alioquin non esset vlla ratio aut via probandi, fidem distinguere à scientia viæ, vel patriæ: per se autè patet actum fidei distinguere ab actu eidente: & consequenter motiuum ipsius distinguere specie à motiuo cuiusvis notitiæ supernaturalis eidentis.

VI. Secundo, quando lumen reuelationis est evidens motiuum assensus theologici, vel immediatè absq; alio principio determinat

intellectum ad assensum theologicum, vel interuentu alterius principij, neutro modo potest esse motiuum eiusdem speciei cum lumine reuelationis ineidente: hoc oēs fatentur mouere ad actus theologicos: ergo illud non potest esse motiuum formale obiecti Theologiæ: patet consequentia, quoniam ad actus eiusdem speciei concurrere nequeunt per se motiua specie distincta. Assumptionem probò, quoad priorè partem nempe lumen diuinæ reuelationis evidens non posse esse proximum motiuum assensus theologici, quoniam hic est per se discursiuus: ergo per se requirit aliud motiuum remotum, determinans prius intellectum ad assensum præmissarum, & ijs mediantibus ad assensum conclusionis: atq; adèd non potest niti solo lumine reuelationis immediatæ. Quoad posteriorem ostendo, quoniam seruata proportione ita se habet assensus discursiuus ad motiuum remotum, sicut non discursiuus ad proximum, & ita si variatio penes aliquam rationem constituit motiua proxima assensus non discursiuus distincta specie in genere motiui, variatio quoq; in remotis penes similem rationem, constituet etiam inter illa distinctionem specificam: sed in proposita materia variatio penes eidentiam, ac non eidentiam in motiuis proximis, hoc est in reuelationib. obiecti immediatè reuelati, constituit distinctionem specificam; ergo eadem variatio constituet etiam in motiuis remotis. Maior propositio constat à paritate rationis, non enim est vlla diuersa ratio, tur obiectum immediatè reuelatum necessario habeat scibilitatem obiectiuam, siue rationem formale motiuam distinctam specie, prout modò substat reuelationi eidenti, modò ineidenti, obiectum verò remotè reuelatum in principio, ex quo per discursum colligitur: non fortiaur etià distincta specie motiua, prout cognoscibile est remotè ex reuelatione modò eidente, modò ineidente. Assumptio autè communiter recipitur, & traditur ab ipso Caietano, vbi supra necessario exigente ad rationem formale motiuam fidei lumen reuelationis ineidentis, atq; adèd, si reueletur obiectum eidenter, de mente ipsius dissoluitur obiectum, siue motiuum formale fidei.

Hoc argumentum præuidisse videtur Caietan. licet id formaliter non proposuerit, conatur enim q. citata. ar. 2. §. *Quoad secundum verò*, reddere disparem rationem in hunc modum. *Nec idem iudicium de scientia subalternata*, (qualem dixerat esse Theologiam) & *fide*, quoniam lumen diuinum absolute est per se ratio formalis huius notitiæ, in quantum scientifica est: lumen autem diuinum obumbratum

VII.

Caietanus.

tum est per se ratio assensus fidei, quæ per accidens est habitus horum principiorum. Verum hæc responsio nititur fundamento liberè sine autoritate, aut ratione sumpto: nempe quod lumen diuinum absolute abstrahendo ab euidente, ac non euidente, est per se ratio formalis sciendi Theologiæ, & quod fides est per accidens habitus principiorum nostræ Theologiæ: Supponit enim id de quo est controuersia, nec reddit rationem cur, quemadmodum motuum immediatum variatum penes euidentiam & ineuidentiam, sit diuersum specie, non sit autem similiter motuum remotum: nam eodem modo dicit alius motui fidei per se esse lumen diuinum absolute, in nobis autem viatoribus per accidens esse lumen obumbratum, vel si hoc proximè applicatum est per se motuum vnus speciei, etiam remotè applicatum debere esse vnus speciei: atque adeò diuisionem luminis diuini, quatenus motuum est scientiæ Theologiæ in communi traditam à Caietano, non esse idoneam: & potius lumen reuelationis diuidendum ineuidentem, atque ineuidentem: & vtrumque horum subdividendum, ita vt consideretur ratio applicationis: atque adeò vtrumque proximè applicatum in ratione motui differre specie à seipso remotè applicato, ex qua diuisione resultant quatuor species motui Theologici ex diuina reuelatione, nempe euidentem proximè applicatum, & ineuidentem proximè applicatum, & rursus euidentem remotè applicatum, & ineuidentem remotè applicatum: quæ duo vltima conferunt speciem duplici Theologiæ, nempe viatorum, quæ habetur ex principiis fidei ineuidentis, & ei, quæ ex principiis euidenter reuelatis elicatur, quam Caiet. appellat secundum se, & vult esse in beatis. Ex duobus autem prioribus motu colligitur duæ aliæ species notitiæ habitæ per modum principij non ex discursu; altera est fides, quæ respondet reuelationi proximè ineuidenti, altera euidentis notitia obiecti immediate reuelati, quæ non habetur in via. Qui modus philosophandi est multo congruentior eo, quem sequitur Caietanus, nam hæc seruatur proportio, ac ratio, & omnia sibi mutuo consonant.

VIII.

Dico secundum, fides per se, & non per accidens est habitus principiorum Theologiæ nostræ. Hæc est de mente eorum, qui principia Theologiæ volunt esse credita fide diuina, quos retuli tract. 2. cap. 4. Breuiter ostenditur, quoniam habitus omnis discursiuus supponit habitum principiorum, à quo per se dependet, & sine cuius

actum non potest proprium actum gignere: Theologia verò nostra ex concursu habitus fidei, non concurrente alio habitu principiorum ostendit proprias conclusiones, quare habitus fidei non habet se per accidens ad assensum theologicum; nam ex causa per accidens non sequitur effectus per se. At respondebitur, non appellari fidem habitum per accidens principiorum Theologiæ, quasi non habeat per se vim concurrendi ad eorum assensum, sed quia hoc non habet per se, primo quatenus habitus ineuidentis est, sed solum quatenus habitus diuinus est coniunctus lumini diuine reuelationis, quomodo homo dicitur causa per accidens sensus, non quod reuera sensus hominis non emanant ab eius natura, sed quia non emanant ab eo primo, ac per se quatenus homo, sed quatenus animal est. Atque adeò Theologiæ secundum se principium, & motuum proprium esse lumen reuelationis prouenientis à Theologia diuina vel beatorum, quibus nostra subalternatur. Quæ responsio supponit opinionem infra refutandam de modo subalternationis, itemque de entitate habitus scientiæ subalternatæ, siue principia credat ex fide sumpta à subalternatæ, siue euidenter agnoscat eadem demonstratione, qua demonstrari solent à subalternante. Verum quod attinet ad præsens institutum, non videtur mihi Caietan. congruenter loqui ipse enim eodem art. 2. §. Circa hanc distinctionem asserit in prima & essentiali conditione subalternatæ concurrere duo, nimirum ineuidentiam in se cum euidentia ex, & in alio; deinde verò mediationem principiorum proximorum, quæ est causa illius ineuidentis in se, & primum quidem esse formale, & consequenter omnino semper requisitum: secundum autem esse materiale. Nam si ineuidentia in se est de ratione essentiali subalternatæ, atque adeò Theologiæ, semper comitari illam debet: at posita reuelatione euidente tollitur ratio ineuidentis conclusionis in se: ergo destruitur eius obiectum formale. Assumptio constat, impossibile enim est, vt scientia vel conclusio sit ineuidentis in se, & habeat euidentiam ex principiis; nam euidentia redundans ex principiis in conclusiones, cum nascatur ex per se causis ipsarum propria, atque intrinseca illis est; ideoque nequit cum ineuidentia consistere. At respondetur ineuidentiam in se sumi negatiue, non priuatiue: atque ita non repugnare vt scientia aliqua vel habitus ex se non vèdicet euidentiam, & nihilominus habere illam possit ex causa. Sed hæc solutio non

satisfat-

satisfacit: nam hoc modo quævis scientia discursiva non est evidens ex se, non enim habet illā ex terminis, sed ex principijs; & ita dicit aliquis eundē esse habitū, quo q̄s in sciētia subalternante assentitur conclusioni scientifiæ ex evidētē notitia principiorum, quam habet; & ex fide, qua credit magistro eadem principia proponenti, siquidem motuum est sola veritas principij, siue evidēter, siue inevidēter agnoscat. Quemadmodū ergo in hoc calū propter diuersitatē notitiæ principiorū penes evidētiā, vel inevidētiā, eadem principia materialia constituunt diuersa motiua: ita etiam variatio reuelationis penes evidētiā vel inevidētiā obiectiuā constituit motuum formale diuersum.

IX. Assumptio argumenti Caiet. est falsa, itemq; maior ad eius confirmationem inducta, vt dicam tract. 6. cap. 6. Si de vera ac propria subalternatione sermo sit. Verū quia parum id refert ad præsens institutum, ea præmissa, neganda est assumptio, nam, vt etiam infra ostendam, in scientijs naturalibus sola fides principiorū non est sufficiens motuum, neque per se, neq; per accidens ad acquirendā scientiam subalter natam, & assensus genitus ex principijs solum creditis, ac suppositis ex superiore scientia ab eo, qui per illa conclusionēs ostendit, distinguitur specie ab assensu genito, ex principijs iisdem cognitis ab eadem demonstratione, propter quid accepta à superiore scientia. Et eodem prorsus modo se habet Theologia discursiua ex purē creditis, siue obicure reuelatis, ac ea, quæ procedit ex principijs lumine diuino evidēter cognitis, differunt enim specie. Ex quo etiam patet responsio ad rationem Cant, nam Christus fuit quidem Theologus, & quidem multo excellentior reliquis omnib. non tamen eadem specie Theologia, qua nos: sed longē diuersa. Prophetæ autem si ex reuelatis sibi immediatē discurrerēt, essent Theologi, nec eorum Theologia differret specie à nostra, nam communiter loquendo lumen propheticum est ineuidēs, atque adeo quævis alia diuersitas à lumine fidei, quæ non euacuat inevidētiā, est per accidens ad rationem motiua, lūmē autem propheticum, quoad evidētiā obiecti reuelati, congruit cum lumine fidei. Quod si interdum sit evidens, vt potest euenire, siquidem de ratione prophetiæ, solum est vt ea, quæ procul sunt tempore, siue loco videat, vt ait D. Thom. 3. p. q. 7. art. 8. quā obrem Christus fuit verē propheta, tunc erit Theologia alterius rationis à nostra.

X. Ex dictis toto hoc tractatu potest bre-

uiter explicari natura subiecti Theologiæ, diffinitione sumpta magna ex parte à D. Thoma in hunc modum, *Subiectum Theologiæ est ens diuinum cognoscibile per reuelationem inevidentem per discursum applicatū*, quæ est ferē eadem cum illa, quam ex eodem D. Thoma colligit Paludanus, & refert Capreolus. *Paludanus, Capreolus.* preolus q. 4. prolog. ar. 2. ad 3. argumētum Aureoli contra quintam & sextam cōclusionem. Ea verō continentur omnia, quæ per se requiruntur ad propriam speciem, & vnitatem obiecti theologici in ratione scibilis. In primis enim continetur subiectum primarium & adæquatum, nam analogum per attributionem simpliciter dictum, stat pro potiori significato, & ita *ens diuinum* positum in ea diffinitione prima, ac præcipuē accipitur pro Deo, qui est proprium, & principale significatum illius, simul verō etiam indicantur reliqua omnia, quæ per attributionē ad ipsum diuina denominantur extrinsecē. Præterea indicatur ratio formalis subiectiua, nempe diuinitas, sub qua Deus à Theologo consideratur. Et ita per hanc primam partem discernitur subiectum Theologiæ à subiecto cæterarum scientiarum, quæ Theologiæ nomine non censentur. Cum verō additur *cognoscibile per diuinam reuelationem*, iam indicatur ratio formalis motiua, quæ non est notitia habita ex facultate naturali proprii intellectus, sed testimonium primæ veritatis: quo distinguitur subiectum Theologiæ supernaturalis à subiecto naturalis, siue metaphysicæ: quoniam huius motuum nō sumitur à testificatione Dei, sed à lumine rationis, siue à principijs primis cognitis lumine ratiois, sub abstractione ab omni prorsus materia. Deinde quoniam Theologia supernaturalis cōplectitur omnem scientiam Dei supernaturalem evidētem & inevidentem, discursiuam, & nō discursiuam, vt subiectum nostræ Theologiæ distinguitur à subiectis aliarum, adiungitur *per reuelationem inevidentem*, & ita excluditur à diffinitione subiectum visionis beatæ, & cuiusuis alterius evidētis notitiæ de diuinis rebus habitæ. Denique quoniam obiecto fidei hæc omnia conueniebant, est enim *ens diuinum cognoscibile per reuelationem inevidentem*, subditur vltima particula *per discursum applicatam*, qua significatur subiectum Theologiæ non subterni immediatē reuelationi: atque ita non dici simpliciter crediti, sed remotē interuentu discursus applicantis reuelationem per principia ex fide immediatē credita.

F I N I S.

M

TRA-

Gillij comment. Theol.

S. Thomas.

X.